

SEMMELWEIS
EGYETEM 1769

ABSZTRAKTFÜZET

XXIX. MAGYAR ALKALMAZOTT NYELVÉSZETI KONGRESSZUS

Budapest, 2023. március 17-18.

Tudásmegosztás, információkezelés, alkalmazhatóság

Semmelweis Egyetem
Szaknyelvi Intézet

29th CONGRESS OF HUNGARIAN APPLIED LINGUSTICS

Budapest, 17-18. March 2023.

Knowledge sharing, information management, applicability

Department of Languages for Specific Purposes
Semmelweis University

Magyar Alkalmazott Nyelvészek és Nyelvtanárok Egyesülete

Programbizottság:

Fóris Ágota (elnök)
Prószéky Gábor
Bátyi Szilvia
Bóna Judit
Doró Katalin
Fogarasi Katalin
Károly Krisztina
Klaudy Kinga
Kuna Ágnes
Mány Dániel
Sárdi Csilla
Sólyom Réka

Kongresszus helyszíne:

Semmelweis Egyetem Elméleti Orvostudományi Központ
1094, Budapest, Tűzoltó utca 37-43.

Szervezőbizottság:

Fogarasi Katalin (elnök)
Pállinkás Magdolna (titkár)
Fata Ildikó
Mány Dániel
Bakó Alexandra
Bartha Andrea
Borda Szandra
Császár Judit
Horváth Ágnes
Ittzés Dániel
Marschall Barbara
Putz Mónika
Szilágyi Rita
Takács Tímea
Tick Vera
Vágási Tünde
Varga Éva Katalin

Programme Committee:

Ágota Fóris (chair)
Gábor Prószéky
Szilvia Bányi
Judit Bóna
Katalin Doró
Katalin Fogarasi
Krisztina Károly
Kinga Klaudy
Ágnes Kuna
Dániel Mány
Csilla Sárdi
Réka Súlyom

Conference venue:

Basic Medical Science Center
1094, Budapest, Tűzoltó utca 37-43.

Organizing committee:

Katalin Fogarasi (chair)
Magdolna Pálincás
Ildikó Fata
Dániel Mány
Alexandra Bakó
Andrea Barta
Szandra Borda
Judit Császár
Ágnes Horváth
Dániel Ittész
Barbara Marshall
Mónika Putz
Rita Szilágyi
Tímea Takács
Vera Tick
Tünde Vágási
Éva Katalin Varga

PLENÁRIS ELŐADÁS

FÓRIS ÁGOTA

SZAKMAI KOMMUNIKÁCIÓ, TERMINOLÓGIA ÉS DOKUMENTÁCIÓ. ELMÉLET ÉS ALKALMAZÁSOK

Az elmúlt években számos olyan nemzetközi és magyar szakmai kommunikációs és terminológiai tárgyú publikáció jelent meg, amely részletesen foglalkozik a szakterületek alapfogalmaival. Az előadás célja egyrészt áttekinteni a szakmai kommunikáció, a terminológia és a dokumentáció legfontosabb fogalmait a legfrissebb szakirodalomra támaszkodva, másrészt kiemelni a terminológia alkalmazásának releváns területeit – mint például a szakszövegírás és dokumentáció, a tartalommenedzsment, a fordítás, valamint a terminológiai források készítése –, illetve a tudásmegosztásban és információkezelésben játszott szerepét, emellett rámutatni az elmélet és alkalmazások közötti kapcsolódási pontokra.

A terminológia poliszém szó, jelentései lefedik az egy területhez vagy tárgyhoz tartozó jelölők és fogalmak összességét, a terminológiatudományt, amely a terminológiákat, a terminológiai munka szempontjait, az ebből származó terminológiai forrásokat és a terminológiai adatokat tanulmányozza, valamint a terminológiai munkát (más néven terminológiamenedzsmentet), amely a fogalmak és jelölők szisztematikus gyűjtésének, leírásának, feldolgozásának és közzétételének összefoglaló neve. A terminológiai munka jellemző tevékenységei közé sorolják a szakirodalomban a terminusok azonosítását, gyűjtését, elemzését és leírását; a terminusok osztályozását és ábrázolását; az esetlegesen hiányzó terminusok képzését és pótlását; a terminológiai rendszer terminusainak szabványosítását és érvényesítését; végül azok kezelését, rögzítését és közzétételét. A terminológiai munka során ma már elengedhetetlen az informatikai eszközök, elsősorban a terminológiai munkát segítő szoftverek használata. A terminológiai munka során végzett tevékenységek eredményét terminológiai adatbázisokban és tudásbázisokban jelenítik meg. A terminológiai adatbázisok előnye a nyomtatott szótárakkal szemben, hogy sokkal több adat tárolására és kezelésére alkalmasak, lehetőség van a rendszeres frissítésükre, lehetőség van a fogalomalapú tárolásra és keresésre és más releváns információk tárolására. A terminológiai és a dokumentációs munka csapatmunka és projektfolyamat, ennek megfelelően módszerei, eredményei beleilleszkednek ezekbe a komplex folyamatokba.

Kulcsszavak: szakmai kommunikáció, terminológia, dokumentáció, elmélet, alkalmazás

BRASSAI ELŐADÁS

KURTÁN ZSUZSA

SZAKNYELVI UTAZÁS CSANYIK-VÖLGYTŐL SZILÍCIUM-VÖLGYIG

A szaknyelveknek és használatuknak jelentős szerepe van a nyelvek és tudományterületek határán a dinamikusan változó környezeti hatásokkal együtt alakuló oktatásban. A különböző tudományterületeken és szakmákban az új ismeretek megszerzése, a szaktudás kialakulása és fejlődése, a szakemberképzés teljes folyamata elválaszthatatlan a szaknyelvtudástól. Napjainkra a formai megfelelés helyett a ténylegesen megszerzett képességekre, rugalmasan hasznosítható szaknyelvtudásra van szükség. Az oktatás tervezése egyben nyelvi tervezés is. A beszédszándékok felismeréséhez és értelmezéséhez a beszélőknek eltérő szintű háttértudással és kompetenciákkal kell rendelkezniük, amelyek különféle forrásokból származhatnak. Szükségletelemzés nyújt alapot a nyelvfejlesztés tervezéséhez.

Az előadás alkalmazott nyelvészeti és nyelvpedagógiai háttérből, átfogóan kíséri végig szakmai pályámat a szaknyelvek és a nyelvfejlesztés kutatásának útján. Arra kívánok rávilágítani, hogy a változó nyelvhasználati környezetekben megnyilvánuló szakszövegek a szakmaiság és a gondolkodásmód szoros kapcsolatát sajátosan mutatják meg. A szakszövegekben a kognitív kapcsolatok nyelvi kifejlődései tudományáganként is eltéréseket mutatnak. Szükségletelemzésekkel azonban lehetséges olyan egyetemes szaknyelvi jellemzőket azonosítani, amelyek bármely tudományterületen alapul szolgálhatnak a szakmai tartalomba ágyazott nyelvfejlesztéshez, és a nyelvhasználati feladatok alapján szintezett tudásépítéshez, együttműködésekhez. Az utóbbi években a magyar szaknyelvek összehasonlító kutatásával is foglalkoztam. Legújabbban a magyar jogi szaknyelv vizsgálatába kapcsolódtam be, amelynek keretében jogász, nyelvész és informatikus szakértő összefogással jött létre a 2,4 millió szövegszót és 150 ezer mondatot tartalmazó *Miskolci Jogi Korpusz* (MJK). Korpusznyelvészeti módszerekkel megvalósított kutatásunk eredményeit a nyelvi tanácsadás tervezésének összefüggéseiben mutatom be annak érdekében, hogy a magyar szaknyelv is a mindenkorai beszédhelyzeteknek megfelelően érvényesülhessen.

Kulcsszavak: szaknyelvi rétegzettség, szükségletelemzés, nyelvfejlesztés tervezése, korpuszalapú regiszterelemzés, nyelvi tanácsadás

ABSZTRAKTOK

ADORJÁN MÁRIA

MESTERSÉGES INTELLIGENCIA ÉS NYELVTECHNOLÓGIAI ESZKÖZÖK A TUDOMÁNYOS ÍRÁS ÓRÁKON: KÉNYSZERŰ VAGY ÖRÖMTELI PARADIGMAVÁLTÁS?

Miközben a korpuszeszközök készségszintű használata sem általános még a Tudományos írás órákon, máris megjelent több, új, mesterséges intelligencián alapuló alkalmazás, amelyek alapjaiban rengethetik meg a tanítás és tanulás folyamatát az egyetemeken. Az MI kiaknázása nemsokára a tanárok elkerülhetetlen feladata lesz, és azok a képzőhelyek, ahol nem vesznek a létezéséről tudomást, vagy egyenesen megtiltják a használatát, hátrányba fognak kerülni. A nyelvórákba integrálás folyamatának azonban gátat szab a már régebb óta rendelkezésre álló, mindennapjainkat átszövő korpusznyelvészeti, nyelvtechnológiai eszközök hiányos ismerete, amely megalapozná a fejlett technológiákhoz kapcsolódó pozitív tanári attitűdöt.

Prezentációmban bemutatok egy 2023 januárban kidolgozott stratégiai modellt, amely komplex módon készítette fel a tanárokat a ChatGPT és hasonló technológiák jelentette kihívásokra az egyetemen. A modell három pillére a tanártovábbképzés, a közös kurzustematika kidolgozás, valamint a félév során a folyamatos, tanárok közötti egyeztetés, visszacsatolás, reflexió. A félév megkezdése előtt a nyelvészeti tárgyakat oktató tanárok egy előre megállapított sorrendben, a legegyszerűbbektől az egyre összetettebbek felé haladva ismerkedtek meg a korpuszelemző és egyéb nyelvtechnológiai eszközökkel, végül eljutva a szöveggenerátorokig. A közös felkészülés eredményeképp több kurzus tematikájába bekerült az alapvető nyelvtechnológia eszközök használatának elsajátítása mint követelmény. További eredmény, hogy a tanárok közös álláspontot tudnak képviselni az adott egyetemi szervezeti egységen belül a számítógépes technológiák használatával kapcsolatban.

Kulcsszavak: mesterséges intelligencia, nyelvtechnológia, korpuszeszközök, ChatGPT, tudományos írás

BADITZNÉ PÁLVÖLGYI KATA

PROZÓDIAI PERCEPCIÓS KÜSZÖBÖK A SPANYOL NYELVBEN

Az előadás a spanyol nyelv prozódiai percepciók küszöbeinek vizsgálatát célozza, Cantero *Prosodic Analysis of Speech* (PAS) modellje által kínált elemzési algoritmusból kiindulva. A megközelítés azon alapul, hogy egy standardizációs folyamatot követően minden egyes szótag jellemző relatív prozódiai értékét meghatározzuk, mindig az előző szótag értékéhez százalékokban viszonyítva. A prozódiai prominencia hozzájárulhat többek közt a szóhangsúly detektálásához, hiszen a spanyol szóhangsúly állhat melodikus, hangerő- és időtartamtöbblettel is. Mivel a melodikus észlelési küszöböt a spanyol nyelvre vonatkozóan Font-Rotchés és Mateo Ruiz 10%-ban határozták meg, ez a kutatás egy 30 spanyol anyanyelvi beszélővel készített anonim percepciók teszt segítségével azt vizsgálja, milyen mértékű relatív prozódiai változások jelentik az észlelési küszöböt a hangerő és időtartam tekintetében. A teszt adatközlőinek el kellett dönteniük, hogy egy fiktív spanyol szóban különböző intenzitás- vagy időtartam-növekedéssel járó szótagok eredményeznek-e érzékelhető prozódiai többletet, illetve, hogy ez a prozódiai prominencia hozzájárul-e a feltételezett szóhangsúly-pozíció azonosításához. Az eredmények kapcsán elmondható, az előző szótaghoz képest tapasztalható 30%-os időtartam-növekedés már érzékelhető, az 5%-os intenzitás-növekedést viszont nem érzékelik egyértelműen az adatközlők, és ezek egyike sem váltja ki automatikusan önmagában a hangsúly azonosítását. Az eredmények beépíthetők a spanyol mint idegen nyelv oktatásának módszertanába, illetve hozzájárulhatnak a mesterséges beszédszintetizáló programok fejlesztéséhez.

Irodalom:

- Cantero Serena, F. J. 2019. Análisis prosódico del habla: más allá de la melodía. In: Álvarez Silva, M. R. et al. (eds.): *Comunicación Social. Lingüística, Medios Masivos, Arte, Etnología, Folclor y otras ciencias afines*. Vol. II. Santiago de Cuba: Ediciones Centro de Lingüística Aplicada. 485–498.
- Font-Rotchés, D. – Mateo Ruiz, M. 2011. Absolute interrogatives in Spanish: a new melodic pattern. *Actas do VII congresso internacional da ABRALIN*. Curitiba. 1111–1125.
- Listerri, J. – de la Mota, C. – Machuca, M. – Riera, M. – Wellington Sales Rios, A. 2003. The perception of lexical stress in Spanish. In: Solé, M. J. et al. (eds.): *Proceedings of the XV International Congress of Phonetic Sciences*. 2023–2026.
- Navarro Tomás, T. 1964. La medida de la intensidad. *Boletín del Instituto de Filología de la Universidad de Chile*. 16. 231–235
- Ortega-Llebaria, M. 2006. Phonetic Cues to Stress and Accent in Spanish. In: Díaz-Campos, M. (ed.): *Selected Proceedings of the 2nd Conference on Laboratory Approaches to Spanish Phonetics and Phonology*. Somerville, MA: Cascadia Proceedings Project. 104–118.

Kulcsszavak: időtartam, intenzitás, spanyol, percepció, prozódia

BAJZÁT TÜNDE

KÜLFÖLDI OKTATÓK ÉS KUTATÓK INTERKULTURÁLIS TAPASZTALATAI MAGYARORSZÁGON

A globalizációnak, Magyarország európai uniós csatlakozásának és európai integrációjának, az oktatási és munkaerő-mobilitásnak és a felsőoktatás nemzetköziesítésének köszönhetően az elmúlt évtizedekben megnövekedett Magyarországon a külföldi oktatók és kutatók száma. A különböző országokból és más kontinensekről érkező eltérő kulturális háttérrel és anyanyelvvel rendelkező külföldieknek Magyarországon számos olyan különbséggel kell szembenéznük, amely félreértésekhez, problémákhoz, vagy akár negatív tapasztalatokhoz vezethet. Ezért az előadás célja, hogy feltárja a magyar felsőoktatásban dolgozó külföldi oktatók és kutatók magyarországi interkulturális tapasztalatait.

Az előadás első része a kutatás elméleti hátterét, módszerét és résztvevőit ismerteti. A második rész a magyarországi felsőoktatási intézményekben dolgozó külföldi oktatók és kutatók körében 2023 januárjában elvégzett nagymintás kérdőíves kutatás eredményeit mutatja be. Az angol nyelvű kérdőív zárt és nyitott kérdéseket, valamint Likert-skálákat tartalmazott. Az empirikus kutatásból megtudathatjuk, hogy a külföldi oktatók és kutatók milyen pozitív és negatív tapasztalatokat szereztek magyarországi tartózkodásuk során, milyen problémákkal szembesültek, milyen gyakran és mely problémák okozták a legtöbb gondot. Az eredmények arra is rávilágítanak, hogy van-e összefüggés a magyar nyelvet és interkulturális kommunikációt tanult és nem tanult külföldiek magyarországi interkulturális tapasztalatai között.

Kulcsszavak: interkulturális kommunikáció, külföldi oktatók és kutatók, interkulturális tapasztalatok, interkulturális különbségek, magyar kultúra

BAKTI MÁRIA
A TOLMÁCSKOMPETENCIA FEJLŐDÉSE. EGY KISMINTÁS LONGITUDINÁLIS VIZSGÁLAT
ELŐZETES EREDMÉNYEI

A tolmácskompetenciának számos modellje született (Albl-Mikasa 2012, Kalina 2000, Kutz 2010, Pöchhacker 2001), ezek elsősorban olyan többkomponensű modellek, amelyek a profi konferenciatolmácsok számára szükséges kompetenciákat sorolják fel. Emellett a tolmácsoláskutatói vizsgálatok nagy hangsúlyt helyeznek a kezdők és a profi tolmácsok közötti különbségek feltérképezésére, többnyire keresztmetszeti vizsgálatok alapján (Liu 2008).

Ahhoz, hogy pontosabban megértsük a tolmácskompetencia fejlődését és a képzés szerepét, longitudinális vizsgálatok is szükségesek: ezt a kutatási rést tölti be vizsgálatunk, amely a konsekutív tolmácsolásra és a C (angol) – A (magyar) nyelvi irányra fókuszál.

A vizsgálatban négy tolmács szakos mesterhallgató konsekutív tolmácsolási teljesítményét rögzítettük a képzés második, harmadik és negyedik féléve után, és a célnyelvi szövegeket elemeztük az előforduló megakadások, explicitációs műveletek, a grammatikai kohéziós eszközök használata és az alkalmazott stratégiák alapján. Ezen felül a vizsgálat részét képezik a hallgatók retrospektív megjegyzései és a hallgatók teljesítményének oktatói és célközönség általi értékelése is.

Az egyéni fejlődési utak elemzése és eredményei alapján néhány tendencia rajzolódik ki a C (angol) – A (magyar) nyelvi irányba történő tolmácskompetencia fejlődéséhez kapcsolódva. Bizonyos eredmények alapján tetten érhető a tolmácskompetencia fejlődése (retrospektív megjegyzések, a célközönség és az oktatók értékelései, alkalmazott stratégiák), és vannak olyan elemzési eredményeink is, amelyek inkább az egyéni beszéd-sajátosságok és szövegalkotási jellemzők meghatározó szerepét mutatják (megakadásjelenségek, grammatikai kohézió).

A kutatás eredményei hasznosíthatók a tolmácsképzésben, és nagymintás vizsgálatok kiindulási pontjai lehetnek.

Irodalom:

- Albl-Mikasa, M. 2012. The importance of not being too earnest. A process- and experience-based model of interpreter competence. In: Ahrens, B. – Albl-Mikasa, M. – Sasse, C. (eds.): *Dolmetschqualität in Praxis, Lehre und Forschung. Festschrift für Sylvia Kalina*. Tübingen: Narr. 59–92.
- Kalina, S. 2000. Interpreting competence as a basis and goal for teaching. *Interpreters' Newsletter*. 10. 30–32.
- Kutz, W. 2010. *Dolmetschkompetenz. Was muss der Dolmetscher wissen und können?* München: Europa University Press.
- Liu, M. 2008. How do experts interpret? Implications from research in interpreting studies and cognitive science. In: Hansen, G. – Chesterman, A. – Gerzymisch-Arbogast, H. (eds.): *Efforts and Models in Interpreting and Translation Research. A Tribute to Daniel Gile*. Amsterdam: John Benjamins. 159–177.
- Pöchhacker, F. 2001. Dolmetschen und translatorisches Kompetenz. In Kelletat, A. (ed.): *Dolmetschen. Beiträge aus Forschung, Lehre und Praxis*. Frankfurt am Main: Peter Lang. 19–37.

Kulcsszavak: konsekutív tolmácsolás, tolmácskompetencia, C–A nyelvi irány, longitudinális vizsgálat, tolmács mesterképzés

BORDA SZANDRA – GÁTOS ATTILA – HETESY BÁLINT
INTERPROFESSIONÁLIS EGYÜTTMŰKÖDÉS A KÜLFÖLDI ORVOSTANHALLGATÓK
MAGYAR SZAKNYELVOKTATÁSÁBAN

A magyar orvosi szaknyelv oktatásában a Semmelweis Egyetem Szaknyelvi Intézetében a 2021–22-es tanévtől kezdődően új kurrikulumot vezettünk be. A korábbi gyakorlattól eltérően a négy szemeszteren átívelő képzés során már az első szemesztertől bevezettük a magyar orvosi szaknyelv oktatását.

A Semmelweis Egyetem belgyógyászati klinikáin az angol és német nyelvű képzés vezető oktatóival szorosan együttműködve, illetve a szaknyelvkutatásban intézetünkkel együttműködő gyakorló orvos orvosszakmai segítségével készítettük el a harmadik, illetve a negyedik szemeszterek oktatóanyagát.

A belgyógyászati anamnézisfelvételhez és betegevizsgálathoz szükséges szókincs, illetve komplex nyelvi készségek pontos megismerése után egy új, tartalomalapú és gyakorlatközpontú kísérleti tananyagot fejlesztettünk.

Jelen előadásunk fókuszában az interprofesszionális együttműködés, illetve a betegevizsgálatot bemutató fejezetekhez kapcsolódó tananyagfejlesztés fő jellemzőinek bemutatása áll. Ennek egyik eleme, hogy a közvetítőnyelv használata helyett a vizuális megjelenítést részesítettük előnyben (rajzok formájában), a grammatikát illetően pedig kizárólag a szaknyelvi frazémák feldolgozására fókuszáltunk. A rajzokat a betegevizsgálat során jól elkülöníthető beszédzándékok szerint osztottuk két leckére (betegtájékoztató és instrukciók).

Az említett vizuális megjelenítés elsősorban képkártyák formájában történik, ennek előnye a világ számos országából érkezett hallgatók anyanyelvétől független ábrázolás mellett a betegevizsgálat élőbbé, megfoghatóbbá tétele. A betegtájékoztatót, illetve az orvosi instrukciókat gyakoroltató képek esetében is pontosan azok a mozdulatok, testhelyzetek láthatók, melyeket az orvos, illetve az orvostanhallgató a valóságban is el akar érni. Ennek pontos megismerésében a klinikáinkon dolgozó gyakorló orvosok voltak segítségünkre.

A betegevizsgálat bemutatását oktatóvideóval is segítjük, melynek elkészülte folyamatban van: a beteget egy plüssmackó személyesíti meg, a videón pedig egy önkéntes orvostanhallgató végzi el rajta a betegevizsgálatot.

Kulcsszavak: interprofesszionális együttműködés, betegevizsgálat, külföldi orvostanhallgatók, tartalomközpontú tananyagfejlesztés

BERENTE ANIKÓ
HOSPITÁLÁSI TAPASZTALATOK HÁROM ÁLTALÁNOS ISKOLA ELSŐSEINEK KÖRÉBEN

Kutatásunk 2021-ben indult azzal a céllal, hogy feltérképezzük: milyenek a hétköznapi beszélőknek a nyelvhez és az egyes nyelvváltozatokhoz tapadó ismeretei, attitűdjei és ideológiái. A kutatás emellett kíváncsi a különböző helyzetekben megjelenő identitáskonstrukciókra, a nyelv(járás)i és lokális azonosságtudat rétegeire és az ezek között lévő összefüggésekre. Vizsgálatunkat a dél-alföldi nyelvjárási régió Szeged környéki nyelvjárási csoportján belül végezzük: Szegeden (nagyváros), Hódmezővásárhelyen (kisebb város) és Balástyán (kistelepülés). A terepmunka fő helyszíne egy-egy általános iskola, ahol elsős és nyolcadikos diákokkal, valamint alsó és felső tagozatban oktató pedagógusokkal készítünk eltérő időtartamú beszélgetéseket. A tanárok interjúi rávilágíthatnak arra, hogy az általuk közvetített nyelvi ideológiák közül melyek veszélyeztetik a nyelvjárási sokszínűséget. A diákok adatai megmutathatják, mennyire erős a folytonosság a tanárok és diákok attitűdjeiben, értékítéleteiben, ideológiáiban. A kutatás elvezethet bennünket a nyelvjárás fogalmának kevésbé statikus értelmezéséhez. Mindezek nyomán szükségessé válhat a tankönyvek vonatkozó részeinek újragondolása és a pedagógusok anyanyelvi felkészítésének módosítása.

Az említett iskolai interjúk nagy része már rendelkezésünkre áll. A gyerekekkel készített beszélgetéseket hospitálás előzte meg, amelynek célja egyrészt az volt, hogy az iskola szereplői megismerjenek bennünket, másrészt hogy megfigyelési tapasztalataink alapján kiválaszthassuk adatközlőinket is.

Előadásomban az említett három település általános iskoláinak első osztályos tanulói körében szerzett tanórai élményeinket és a legkisebbekkel készített interjúk legfontosabb tanulságait, részeredményeit kívánom bemutatni.

Kulcsszavak: nyelvjárás, általános iskola, első osztályosok, hospitálás, terepmunka

BÓDI ZOLTÁN

A PLAIN LANGUAGE MOVEMENT ÉS A MAGYAR KÖZIGAZGATÁSI SZAKNYELV KÖZÉRTHETŐSÉGE

Az előadás célja a magyar közigazgatási szaknyelv közérthetőségével kapcsolatos szempontok bemutatása, ezek összevetése az angol nyelvre vonatkozó *Plain Language Movement* (PLM) szempontjaival, valamint a szempontok kritikájának bemutatásával kijelölni egy olyan stratégiát, amellyel javítani lehet a magyar közigazgatási szaknyelv szövegeinek, szövegtípusainak a közérthetőségét.

A kutatás módszertana: a témában született korpuszalapú elemzések (pl. *Miskolci Jogi Korpusz*) valamint a PLM szakirodalmának összevetése, és a magyar közigazgatási szaknyelvvvel kapcsolatos nyelvstratégia bemutatása. Megvizsgálom a hozzáférhető PLM tanácsadási oldalak, programok elemeit, és összevetem a hazai gyakorlat fellelhető elemeivel.

Az előadás szerkezete: a közigazgatási szaknyelv elhatárolása, a közérthetőség fogalmának meghatározása; a PLM szempontrendszerének összevetése a magyar közigazgatási nyelvvel kapcsolatos közérthetőségi programok szempontrendszerével; kritikai megjegyzések; a közérthetőségi nyelvstratégiai főbb lépései.

Főbb megállapítások: a közigazgatási szaknyelv a jogi szaknyelven alapul, célja a hatóság és az ügyfél közötti jogszerű és a mindenkori címzettnek érthető kommunikáció. A közigazgatási szövegek közérthetőségével kapcsolatban jelenleg jobbra nyelvi (lexikológiai, szintaktikai, mondattani) és szövegszerkesztési, formai észrevételek merülnek fel. Így van ez az angol nyelvterületen működő PLM-ben és a hazai próbálkozásokban is. A frissebb, korpuszalapú kutatások azonban bebizonyították, hogy a nyelvi és formai kritériumok alkalmazása nem feltétlenül segíti a laikus olvasót a hivatalos szöveg megértésében, ennek pragmatikai korlátai is vannak. Ez alapján felállítok egy nyelvstratégiai szempontrendszert a közigazgatási kommunikáció közérthetőbbé tételére.

Kulcsszavak: Plain Language Movement, közigazgatás, jogi szaknyelv, közérthetőség, nyelvstratégia

BRANDT GYÖRGYI

ÉLMÉNYKÖZPONTÚ NYELV- ÉS IRODALOMOKTATÁS A TIENC SINI IDEGEN NYELVI EGYETEM MAGYAR TANSZÉKÉN

A Tiencsini Idegen Nyelvi Egyetemen a 2017–18-as tanévben kezdte meg működését a Magyar Tanszék, ahol a második és a harmadik tanévben anyanyelvi lektorként dolgoztam. Előadásom célja, hogy összevegyem diákjaim egyetemi irodalomoktatását és nyelvi képzését a magyar szakon folyó oktatással az eredményesség vonatkozásában.

Előzetes hipotézisem szerint a kötelező, tömegoktatás formájában zajló, hagyományos módszertani eszközöket felhasználó kínai irodalom- és angol nyelvi órák nem lehetnek eredményesebbek, mint a diákok motiváltságára és élményközpontú módszerek használatára erőteljes hangsúlyt fektető magyar nyelvi és irodalomoktatás.

Hipotézisem igazolására vagy cáfolására – saját tapasztalataimat is figyelembe véve – kutatást folytattam hallgatóim körében. Három évfolyamon folyt ottlétemkor az oktatás, az egyes évfolyamokon 10-10-11 diák tanult, kutatásomat az összes diák bevonásával végeztem.

A kvantitatív és a kvalitatív kutatási módszert is felhasználtam, vagyis a kérdőívem révén elég nagy információmennyiséghez jutottam, míg az interjú vizsgálatokkal mélyebb, személyes kapcsolatba kerültem a diákokkal, feltárultak előttem tanulási céljaik, a tanuláshoz való hozzáállásuk, illetve saját tudásukról kialakított képük. Kutatásom nem reprezentatív, hiszen csupán egy kisebb csoport, 31 fő véleményét ismerhettem meg, azonban alátámasztottam feltételezéseimet a hipotézisem igazolására.

Vizsgálatom eredménye: a magyar irodalmi és nyelvi órákon a jó hangulat és támogató légkör motiváltta teszi a diákokat, a nyelven keresztül történő kultúrákövetést és a kommunikatív kompetencia fejlesztését célul kitűzve a tevékenységorientált, interakciókra építő didaktikai-módszertani elvek alapján élményalapúvá válik a nyelv- és irodalomoktatás, és ez jelentős eredményekhez vezet.

Kulcsszavak: kínai tiencsini egyetem, irodalom- és nyelvoktatás, alkalmazott módszerek, a diákok motiváltsága, élményalapú tanulás

BURAI ANDREA
USING AN (ENGLISH-FRENCH) BILINGUAL TEACHING METHOD TO AID L3 FRENCH
VOCABULARY LEARNING

The idea that L3 learners have different skills than L2 learners is not new. Cenoz and Jessner claim that „[t]hird language learners have more experience (...), strategies and metalinguistic awareness” (2000: ix). However, these strategies are left unexploited when teaching methods treat languages separately, not encouraging students to use their L2 in L3 classrooms.

To examine the results of bilingual teaching, I created a teaching material focusing on French vocabulary items. The tasks encouraged students to compare L2 English and L3 French words, drawing on the similarities between the two languages. 33 participants were taught with the bilingual teaching method, while 16 participants received traditional teaching. All participants wrote a test after the tasks. This was repeated after 3 months to examine long-term results.

The short-term results of this study show that the bilingual teaching method is more efficient: the experimental group had a 6,7 % higher rate of correct answers. The long-term results were even more impressive: there was a 13,4% difference between the results of the two groups. The results show that using their prior language knowledge helped students learn L3 vocabulary in a more efficient way than the traditional teaching method in the short term and long term as well.

References:

Cenoz, J. – Ulrike, J. 2000. Introduction. In: Cenoz, J. – Ulrike, J. (eds): *English in Europe. The acquisition of a third language*. Clevedon: Multilingual Matters. vii–xii.

Keywords: bilingual teaching, prior language knowledge, third language acquisition, language learning, crosslinguistic influence

CSONTOS NÓRA
SZÖVEG – SZAKSZÖVEG – SZAKSZÖVEGTÍPUS.
A SZAKSZÖVEGTÍPUSOK ÉRTELMEZÉSE TÁRSAS-KOGNITÍV KERETBEN

Az előadás társas-kognitív keretben először a szakszöveg fogalmát értelmezi. Az ekképp kialakított fogalom alapján egy lehetséges szakszövegtipológia értelmezésére tesz javaslatot. A tapasztalati és az intézményesített tudásösszetevők hangsúlyozása után a szakszövegek közös összetevőjére mutat rá, a tudásmegosztás és a tudás átadásának különbségét is előtérbe helyezve. Majd a szövegtípust a tipikus beszédhelyzetekre jellemzővé váló forgatókönyv bevonásával értelmezi, a szakszövegtípus(ok) kialakítását a kognitív kategorizáció alapján végzi el. Ebben előtérbe helyezi annak bemutatását, hogy ezek a szövegek hogyan és mi alapján rendeződhetnek csomópontokba, valamint – ebből következően – az így létrejövő szakszövegtípusok miként érintkezhetnek egymással. Végezetül a szakszövegtípus nyílt kategóriaként történő működésére mutat rá, laikus befogadóknak szóló, a kereskedelmi forgalomban megjelenő termékek szövegtípusaiból összeállított nyelvi mintán szemléltetve a szakszövegtípus prototipikus és a periférikus eseteit.

Kulcsszavak: társas-kognitív nyelvészet, szakszöveg, szövegtipológia, kategorizáció, forgatókönyv

CSÁSZÁR JUDIT – MOLNÁR ANDRÁS – FOGARASI KATALIN – BARTA ANDREA
ANGOL NYELVTERÜLETRŐL SZÁRMAZÓ ÉS MAGYAR FÜL-ORR-GÉGÉSZETI STÁTUSZLEÍRÁSOK
STRUKTURÁLIS ÉS TERMINOLÓGIAI ÖSSZEHASONLÍTÓ ELEMZÉSE
DOKUMENTÁCIÓS KÉSZSÉGEK OKTATÁSA CÉLJÁBÓL

Az orvosszakma mindennapjainak alapvető fontosságú eleme és törvényileg szabályozott követelménye az orvosi dokumentáció vezetése. A fekvő- és járóbeteg ellátás során keletkező zárójelentések és ambulánslapok az adott egészségügyi ellátás teljes körű dokumentálását nyújtják; ennek szerves része a státuszleírás, melyben az ellátás során az orvos által elvégzett fizikális és eszközös vizsgálatok eredményeit rögzítik.

A Semmelweis Egyetem gyakorlatalapú és tartalomorientált oktatási rendszerében az idegen szaknyelvek oktatása során és a terminológiakurzusok keretein belül kiemelt hangsúlyt fektetünk a dokumentációs készségek fejlesztésére. Tananyagunkat kizárólag autentikus dokumentumok felhasználásával állítjuk össze, miután műfaji, szerkezeti és terminológiai vizsgálatokkal oktatási célokra előkészítettük. Külön kezeljük az egyes orvosi szakterületeket, valamint az orvosi dokumentumok különböző egységeit.

Jelen kutatásunkban a Semmelweis Egyetem Fül-Orr-Gégészeti és Fej-Nyaksebészeti Klinikájáról, valamint Gyermekklinikájának fül-orr-gégészeti osztályairól származó magyar nyelvű ambulánslapok és zárójelentések, illetve az interneten szabadon hozzáférhető angol nyelvterületről származó, szintén fül-orr-gégészeti leletek, ún. H&P-k (*History and Physical Examination*) manuális és szoftveres elemzését végeztük el, különös tekintettel a státuszleírásra, szakorvosi szakmai együttműködésben.

A fül-orr-gégészet különböző szakterületeire lebontott vizsgálatunk eredményeképpen célirányosan tudjuk felkészíteni a hallgatóinkat egyrészt a magyarországi szakorvosi praxis dokumentációs követelményeire, másrészt esetleges külföldi gyakorlatuk, illetve nemzetközi hallgatók esetében angolszász nyelvterületen végzett munkavállalásuk során tapasztalható és elvárt írásbeli kommunikációra és dokumentálásra.

Kulcsszavak: orvosi dokumentáció, terminológia, fül-orr-gégészet, státusz, H&P

DÁVID GERGELY ANDRÁS
A VIZSGÁZÁS HÁROM MÉDIUMA ÉS HATÁSUK A VIZSGÁZÓI PERFORMANCIÁRA
AZ IDEGENNYELV-TUDÁS MÉRÉSÉBEN

Vizsgálatunk azt célozta, hogy a vizsga médiuma hogyan hat a vizsgázói performanciára egy akkreditált nyelvvizsgarendszerben. Indoka, hogy a hagyományos papíralapú válaszadás mellett teret nyerne a digitális megoldások, ide értve a „vizsgahelyes-számítógépes” és az *online* formátumokat.

Az idegennyelv-tudás konstruktuma jelentősen megváltozott az utóbbi évtizedekben. Ennek lényege a nyelvtudás fogalmának fokozatos kiterjesztése a performanciából vett szempontokkal, kialakítva így a kommunikatív nyelvi mérés konstruktumát, aminek lényege, hogy a mérés során a beszélőnek a nyelv alkalmazásának képességéről (*ability for use*) kell tanúbizonyságot tennie, azonban az idegennyelv-tudás adekvát mérése továbbra is igen összetett feladat maradt. A kommunikatív nyelvtudás-konceptción túl azonosíthatók továbbá más tényezők is, melyek legfontosabbjai a mérési módszer és annak körülményei adta tényezők együttese és a vizsgázóhoz köthető tényezők. Ezek közé tartozhat a vizsgázás 3 médiuma, különösen akkor, ha a vizsgára jelentkezéssel a vizsgázó egyben megválasztja a vizsgázás médiumát.

A mérést az akkreditáció óta eltelt időszak és B2 szintű vizsgáiból összeállított feladatbankon végeztük – kb. 5000 angol és 1300 németes válasz sor vizsgarészenként. A mérés eszköze a többváltozós Rasch-módszer szerint működő Facets (Linacre) volt.

Már a kutatás elején feltűnt, hogy a nyerspontok alapján az *online* mérés mind a négy vizsgarészben a számítógépes-vizsgahelyes médiumnál könnyebb. Ezután a tényezők közötti interakciót kizárva, csak a médium tényezőjét vizsgáltuk, azonban az *online* médium így is könnyebbnek bizonyult.

Az eredmények szignifikáns módon mutatják, hogy a vizsgamédiumok a teljesítmény egy külön dimenzióját alkotják. Ez a dimenzió akkor lép be, ha a vizsgázó dönt a feladatmegoldás formátumáról. Ebben az esetben nyerspontokban számolni egyenlő a nyelv többdimenziós voltának figyelmen kívül hagyásával.

Kulcsszavak: performanciatényezők, idegennyelvi kompetencia, nyelvtudás, vizsgaformátum (médium), többváltozós Rasch-módszer

DORÓ KATALIN
CÉLOK, MÓDSZEREK ÉS EREDMÉNYEK NYELVI MEGFORMÁLÁSA
ALKALMAZOTT NYELVÉSZETI FOLYÓIRATCIKKEK ANGOL NYELVŰ ÖSSZEFOGLALÓIBAN

Az utóbbi években számos tanulmány foglalkozott különböző tudományágakban, nyelven és országokban publikált absztraktokkal. Ezek zöme az absztraktok retorikai felépítésével foglalkozott, sokkal kevesebb vizsgálta azokat nyelvi megfogalmazásuk irányából. Ezekben belül is hiányzik a magyar szerzők által közölt cikkekhez tartozó absztraktok elemzése. A jelen előadás két neves alkalmazott nyelvészeti folyóiratban (*Alkalmazott Nyelvtudomány* és *Applied Linguistics*) megjelent angol nyelvű összefoglalókat elemez nyelvi szempontból. A 2013–2022 között publikált tanulmányok közül 50-50-et választottunk ki, szem előtt tartva, hogy a magyarországi korpusz magyar nyelvű tanulmányok mellett megjelenő angol összefoglalókat tartalmazzon. Ezek a magyarul nem beszélők számára is értelmezhetővé kell, hogy tegyék a publikált műveket, ezért megformáltságuk kifejezetten fontos. A vizsgálat a három leggyakrabban előforduló retorikai mozzanatban (célok, módszerek és eredmények) külön-külön vizsgálja az igék, az igeidők, a kutatásra vonatkozó főnevek, valamint az egyes számú névmások előfordulását a Sketch Engine elemzőprogram és manuális elemzés segítségével. Az eredmények azt mutatják, hogy a magyar szerzők többsége az angol referenciakorpuszhoz hasonló nyelvi formulákat és igeidőket használ, valamint mindkét korpusz többféle sémát követ, és azokon túl is találhatók egyéni megoldások.

Különbségnek látszik például a gyakoribb egyes szám első személyű névmásokkal történő utalás a saját kutatási célokra, a cikk megnevezése a referenciakorpuszban kevésbé jellemző főnévvel (*paper*), illetve a leggyakrabban használt igék között is eltolódás mutatkozik.

Kulcsszavak: alkalmazott nyelvészeti folyóiratok, *Alkalmazott Nyelvtudomány*, összefoglalók, angol nyelvű absztrakt, nyelvi megformálás

DORÓ KATALIN – T. BALLA ÁGNES

MIÉRT LETTEM (ANGOL)TANÁR? ANGOL TANÁR SZAKOS PORTFÓLIÓK BEVEZETŐINEK ELEMZÉSE

Tanulmányaik utolsó évében, az egyéni tanítási gyakorlatuk végeztével a tanár szakos hallgatók portfóliót készítenek, melynek célja, hogy visszatekintsenek arra, hogy miért választották a tanári pályát, reflektáljanak tanári kompetenciáik fejlődésére, és pályaképet fogalmazzanak meg.

Jelen előadásunkban a 2021-es és 2022-es tanévben diplomát szerző hallgatóink angolos fókusszal beadott portfólióinak bevezetőit elemezzük. Kvalitatív vizsgálat alá vettük azon részeket, melyekben arról írnak, hogy közvetlenül végzésük előtt miként gondolnak vissza hajdani pályaválasztási indokaikra, angolos szakválasztásuk okaira, kezdeti motivációikra és a tanári pályára való alkalmasságukra.

Elemzésünk feltárta, hogy a pályaválasztást befolyásoló tényezők között leggyakrabban említik a szülők és a család szerepét (például pedagógus családtagok), valamint tanári példaképeiket. Szintén kiemelkedő szempont volt a pályaválasztáskor a tanítás diákokra gyakorolt pozitív hatása, például az ismeretátadás, nevelés, szemléletformálás, kritikai gondolkodás és a magabiztosság elősegítése. Néhányan személyes célokat említene, például gyermeki álmok beteljesülését vagy a kreativitás megélését. Kifejezetten az angol szak választásában domináns az, hogy a hallgató kedvelte az angol nyelvet vagy felismerte a nyelv hasznosságát, illetve a nyelvoktatás fontosságát.

Kulcsszavak: tanári identitás, pályaválasztás, szakválasztás, tanári portfólió, angoltanár

CSÁK ÉVA

ÚJ SZÖVEGFAJTÁK A VÁLLALATSPECIFIKUS NYELVHASZNÁLAT FÓKUSZÁBAN, ÉS AZOK FELFEDEZÉSE A NÉMET ÜZLETI NYELVI ÓRÁN

A *corporate language* (CL) napjainkban a vállalati kommunikáció szakembereinek figyelmébe került, mivel nagymértékben hozzájárulhat a cégek eredményességéhez. Az egységes vállalati nyelvhasználat a versenytársaktól való elkülönülés, a megkülönböztethetőség kiemelt eszköze lehet. Előadásom első részében felvázolom a *corporate language*, azaz a vállalati nyelvhasználat fogalmát, helyét és szerepét a vállalati arculat modelljében. Hangsúlyozom, hogy az intézményspecifikus nyelv a szaknyelv-kutatók számára nem új keletű fogalom, hiszen számos megközelítést ismerünk a gazdasági szaknyelvek rétegződésének leírására irányuló kutatásokból. A szakirodalom áttekintése után bemutatom a vállalati kommunikáció néhány új szövegfajtaját és műfaját, azoknak tartalmát, felépítését és nyelvi sajátosságait. Ezt követően néhány lehetséges módszert ismertetek, amelyek lehetővé teszik az új szövegfajták megismerését, feldolgozását és alkalmazását a német szaknyelvi órán. Végül arra hívom fel a figyelmet, hogy egy konkrét üzleti példából kiinduló induktív, az általános jelenségekre következtető munkafolyamat, továbbá az aktuális írásbeli és szóbeli szövegfajtakkal történő szembesülés jelentősen növeli a hallgatók aktivitását.

Kulcsszavak: *corporate language*, vállalatspecifikus nyelvhasználat, szövegfajták, műfajok, üzleti nyelv oktatása

CSOBÁDY CSILLA

ALKALMAZOTT HELYNÉVKUTATÁS PROJEKTMÓDSZERREL AZ ÁLTALÁNOS ISKOLÁKBAN

Jelen munka egy megelőző helynév-szociológiai kutatás tapasztalataira és eredményeire épül, mely egy szlovák–magyar határ menti kétnyelvű településen zajlott. A helynévkutatás során ráismertem annak alkalmazhatóságára a tanítási folyamatban, melyhez a projektmódszer oktatási formáját választottam.

Az elméleti részben a projektmódszer jellemzőit, szakaszait, előnyeit és hátrányait írom le, ismertetem a helynévkutatás módszereit, valamint a névtani ismeretek tanításának jelenlegi helyzetét a szlovákiai oktatási rendszerben. A projektmódszer alkalmazásának lehetőségét a helynevek kutatásánál és oktatásánál az általános iskolák 9. osztálya számára vázolom fel. A leírás saját kutatásom tapasztalataiból merít, ötvözi azt a szlovákiai Állami Oktatási Programban meghatározott elvárásokkal, valamint az adott korosztály képességeit is figyelembe veszi. A projektmódszer sajátossága, hogy a diákok igényeire épít, ezért teljeskörű leírást adtam a kutatás kivitelezésének lehetőségeiről, így az rugalmasan alkalmazható az egyes csoportoknál.

A tanulmányban közlöm az elérhető oktatási és nevelési célokat, illetve további javaslatokat vetek fel. Úgy vélem, hogy egy ilyen névtani kutatás összegezheti a diákok ismereteit, az alkalmazás által gyakorlati tudásra is szert tehetnek. Emellett több készség és képesség fejleszthető, a kulcskompetenciák mellett a szociális kompetenciák ugyancsak erősödhetnek. Nem elhanyagolható hozadéka lehet a projektnek a tanulók szülőhelyük iránti kötődésének erősödése.

Kulcsszavak: helynév, alkalmazott helynévkutatás, onomasztika, oktatási forma, projektmódszer

CSÚRY ISTVÁN

A SZÖVEG TANA ÉS GÉPI FORDÍTÁSA. KOREFERENCIÁLIS, KOHÉZIÓS ÉS MAKROSTRUKTURÁLIS PROBLÉMÁK VIZSGÁLATA HÁROMNYELVŰ PÁRHUZAMOS KORPUSZON

A gépi fordítás minőségének ugrásszerű fejlődése ma már közismert, miközben nem alaptalanul tartják magukat a fogyatékoságairól szóló közhelyek sem. Ezeket a lexiko-szemantikai ekvivalencia (egyre szórványosabb) defektusai mellett főleg a szövegösszefüggés, a szövegszerűség síkján értelmezhető problémák táplálják. Láthatók a fordítás minőségének nyelvpárok és fordítási irányok szerinti különbségei is, de talán az eltérő diskurzussajátosságokban gyökerező színvonalkülönbségek felszámolására irányuló felhasználói elvárások az erőteljesebbek. A gépi fordítással kapcsolatos kutatások a szöveg szintjét (is) befolyásoló tényezőkre (mint amilyen – kitüntetetten – az anaforafeloldás) jó ideje és egyre intenzívebben kiterjednek, olyannyira, hogy a fordítórendszerek teljesítményének a diskurzusjelenségek szerinti gépi értékelésére irányuló kutatások/fejlesztések is jelen vannak (Jwalapuram et al. 2020). Ezeknek a területeknek a kutatói (érthető módon) nem elsősorban nyelvész profilúak a szó klasszikus értelmében, és előfordul, hogy bizonyos – klasszikus értelemben vett – nyelvészeti kérdések tisztázását hiába várják a rendelkezésre álló elméleti szakirodalomtól. A szövegtan művelői viszont rendszerint nemigen érdeklődnek a gépi fordítás előmozdítása iránt, megközelítésük inkább interpretatív, mint produktív, és a kvantitatív módszerekkel szemben gyakran a kvalitatív elemzést részesítik előnyben. Feltehetjük a kérdést: tud-e a szövegtan támpontokkal és adatokkal szolgálni a gépi fordítás további fejlődéséhez? A bemutatni kívánt kutatás célja, hogy azonosítsa a gépi fordítás problémáinak néhány olyan kategóriáját, amelyekre a szövegtani vizsgálat deríthet fényt. Ebből a célból egy szűk terjedelmű, de több síkon annotált párhuzamos (francia forrásnyelvű és magyar, illetve angol célnyelvű) korpusz adatait vizsgálja. Az eredményből a koreferencialáncoknak, a kohézió bizonyos kulcselemeinek és a szövegstruktúrának mint jelentéshordozó tulajdonságnak a kritikus szerepe rajzolódik ki.

Irodalom:

Jwalapuram, P. – Rychalska, B. – Joty, S. – Basaj, D. 2020. Can Your Context-Aware MT System Pass the DiP Benchmark Tests? Evaluation Benchmarks for Discourse Phenomena in Machine Translation. *arXiv preprint arXiv:2004.14607*.

Kulcsszavak: gépi fordítás, értékelés, koreferencia, szövegszerkezet, párhuzamos korpusz

DEME ANDREA – MURÁNYI SAROLTA
A NYILVÁNOS BESZÉD MEGÍTÉLÉSE A SZÜNETEK MEGJELENÉSÉNEK ÉS A
BESZÉDTEMPÓ ALAKULÁSÁNAK TÜKRÉBEN

A nyilvános beszédben bizonyos beszédjellemzőket előnyösnek, másokat kerülendőnek tartanak a tanácsadó szakemberek, illetve a nyelvhasználat iránt érdeklődést mutató laikusok is. Kerülendőként például a gyakori kitöltött szünet („őzés”) említődik, illetve a túl gyors beszédtempó. Felmerül ugyanakkor a kérdés, hogy ezek a beszédjelenségek valóban rossz benyomást tesznek-e a hallgatóban, illetve zavarják-e az elhangzó nyilvános beszéd feldolgozását. A jelen vizsgálatban 170 lehallgató minősített olyan hangfelvételeket, amelyekben a beszédtempót, illetve a néma és kitöltött szünetek megjelenését manipuláltuk egyetlen hangfelvételtől, mely eredetileg néma és kitöltött szüneteket is tartalmazott. Összesen 8 kondíciót elemeztünk: (1) az eredeti hangfelvételtől kivágtuk a szüneteket, (2) a szünetek közül csak a néma szüneteket tartottuk meg, (3) a szünetek közül csak a kitöltött szüneteket tartottuk meg, (4) minden szünetet megtartottunk; és mind a 4 kondícióból készítettünk egy gyorsabb változatot is. Az eredmények szerint a kitöltők lényegében azonosan ítélték meg a 8 felvételen hallható beszélőt a vizsgált 5 szempont szerint, egy kivétellel: a csak hezitációkat tartalmazó hangminták esetében a gyorsabb tempójú magasabb értékelést kapott, mint a lassabb az „összességében mennyire jó hallgatni a beszélőt” szempont szerint. Mindez ellentmond a naiv tapasztalatoknak, és rámutat arra, hogy a néma és kitöltött szünetek megjelenése, illetve a gyors beszédtempó nem feltétlenül zavaró a hallgatóság számára.

Kulcsszavak: nyilvános beszéd, hezitáció, őzés, beszédtempó, megítélés

DOBOS CSILLA
A SZAKNYELVRŐL KÖZNYELVRE TÖRTÉNŐ INTRALINGVÁLIS FORDÍTÁS SZEREPE AZ EGÉSZSÉGÜGYI
TUDOMÁNYKOMMUNIKÁCIÓBAN ÉS A BETEGEDUKÁCIÓBAN

Napjainkban világszerte fokozatosan növekszik az igény a megbízható és hiteles, ugyanakkor széles társadalmi rétegek számára befogadható, értelmezhető és érthető egészségügyi információ iránt. Az intralingvális fordítás mint a tudásmegosztás egyik hatékony eszköze meghatározó szerepet játszik az egészségügyi tudománykommunikáció minden olyan színterén, ahol a célcsoportot nem a szakmai és tudósközösség tagjai, hanem a társadalom széles rétegei, a laikusok alkotják. Az orvos-beteg kommunikációban részt vevő szakemberek és laikusok eltérő szakmai, szaknyelvi és terminológiai tudással, eltérő ismeretekkel, kompetenciákkal és világlátással rendelkeznek. Ezt a kognitív és nyelvi szakadékokat lehet áthidalni az egészségügyi kommunikáció számos színterén az intralingvális fordítás különböző típusainak a segítségével. A fordítástudomány elméleti keretében vizsgálható, különböző fordítástechnikai eljárásokra és átváltási műveletekre épülő lokális, globális, illetve általános nyelven belüli fordítás hatékony segítséget nyújt az egészségügyi információ- és tudásmegosztásban, az üzenet hatékony továbbításában és a kommunikációs veszteségek minimalizálásában.

A különböző fordítói stratégiák meghatározása párhuzamos szövegelemzésre épül, melynek során összehasonlító módszer segítségével lehet feltérképezni az eredeti szöveg és a célszöveg közötti eltéréseket. A megfigyelt eltérések előfordulási gyakorisága egy-egy tipikus fordítói stratégia (pl. kihagyás, körülírás, explicitáció stb.) jellemző alkalmazását igazolja.

Az előadás során arra a kérdésre keresem a választ, lehet-e az intralingvális fordítási ekvivalencia megőrzése mellett ugyanazt a tartalmat, ugyanazon a nyelven, eltérő nyelvi eszközökkel, egyszerűen, de a szükségesnél nem egyszerűbben megfogalmazni.

Kulcsszavak: intralingvális fordítás, orvos-beteg kommunikáció, orvosi szaknyelvi regiszter, nyelvközösségi érthetőség, intralingvális fordítási ekvivalencia

DODÉ RÉKA
KULCSSZAVAK ÉS TERMINUSOK VIZSGÁLATA A REAL REPOZITÓRIUMÁNAK ANYAGÁN
– PILOT KUTATÁS

Tudományos publikációk írásakor több szakterületen is bevett szokás, hogy a szerzőknek kulcsszavakat kell megadniuk, amely a könnyebb eligazodást segíti a szakszövegek között, és betekintést enged a szöveg tartalmába. Egy tanulmány írója az adott terület szakembere, így megalapozott háttértudással rendelkezik, és ennek a fogalmi háttértudásnak a birtokában adja meg a kulcsszavakat. Ilyen értelemben ezeket a kulcsszavakat fogalomorientált megközelítéssel is vizsgálhatjuk.

Jelen dolgozat az MTA Könyvtár és Információs Központ REAL repozitóriumának 20 random kiválasztott (magyar nyelvre és a kulcsszavak meglétére előre szűrt) tanulmányának kézzel megadott kulcsszavait vizsgálja a következő kérdések mentén: 1. kulcsszavak száma, 2. (belső) szerkezetük, 3. további szemantikai jellemzők (pl. tulajdonnevek), 4. előfordulásuk száma, 5. előfordulásuk helye (címben, alcímben, mondat elején, zárójel előtt stb.), 6. a szövegben fellelhető kulcsszavak összes alakjának kollokációi, és ezáltal a generikus-specifikus viszonyok feltérképezése (pl. *fogyasztói hasznosság – realizált fogyasztói hasznosság*), 7. terminusnak tekinthetők-e (több terminusdefiníció szerint vizsgálva).

Jelen vizsgálat egy nagyobb terminuskinyerési hatékonyságot növelő kutatás része, melynek keretében a kulcsszavak-szöveg párosok neurális gépi tanulás finomhangolásához szolgálnak tanítóanyagként.

A kulcsszavak mint fogalomalapú szakkifejezések (azaz terminusok) részletes vizsgálatával további olyan tulajdonságok ragadhatók meg, amelyek növelhetik a terminuskinyerés hatékonyságát a fordítás előkészítésében, illetve a terminológiai adatbázisok létrehozását segítik (lásd a terminológia kivonatolás céljai).

Kulcsszavak: kulcsszó, terminuskinyerés, terminus, tanítóanyag, fogalomorientált megközelítés

DOLA MÓNICA
A TÖRTÉNETALAPÚ NYELVTANULÁS ALKALMAZHATÓSÁGA
A MAGYAR MINT IDEGEN NYELV OKTATÁSÁBAN

Az előadás ismerteti a történetalapú nyelvtanulás elméleti és módszertani hátterét (Krashen 1985 és 1989, Davies 2007, Harmer–Puchta 2018), majd azt tárgyalja, milyen tanuláselméleti keretben és didaktikai megfontolások mellett lehet alkalmazni a történetalapú tanítást a magyar nyelv oktatásában gyermek, kamasz és felnőtt korú idegen és származásnyelvi tanulók körében, A1-es nyelvtudási szinttől kezdve.

Az előadás egy hosszanti(ra tervezett) kutatás első eredményeit is bemutatja. A PTE BTK kezdő magyartanulói körében a jelen félévtől kísérleti jelleggel bevezettük a történetalapú nyelvoktatást, amelyet a hasonló nyelvtanulói körben megszokottabb módon használt kommunikatív nyelvoktatással kombinálva alkalmazunk. Az előadás ismerteti a hallgatók ezzel kapcsolatos tapasztalataira, véleményére és attitűdjére vonatkozóan az első körben végzett kérdőíves felmérés és interjúk eredményeit.

Irodalom:

- Davies, A. 2007. *Storytelling in the Classroom. Enhancing Traditional Oral Skills for Teachers and Pupils*. London: Paul Chapman Publishing.
- Harmer, J. – Puchta, H. 2018. *Story-Based Language Teaching*. Innsbruck: Helbling Verlag GmbH.
- Krashen, S. 1985. *The Input Hypothesis. Issues and Implications*. London: Longman.
- Krashen, S. 1989. We Acquire Vocabulary and Spelling by Reading. Additional Evidence for the Input Hypothesis. *Modern Language Journal*. 4. 440–464.

Kulcsszavak: hozzáférhető *input*, holisztikus tanulás, történet, mesélés, extenzív hallgatás és olvasás

DOMONKOSI ÁGNES
NYELVI ORIGINALIZMUS A NYELVI TANÁCSADÁS GYAKORLATÁBAN

A nyelvi ideológiák antropológiai és szociolingvisztikai hátterű kutatásában (Silverstein 1998, Gal 2002) a nyelvi originalizmus fogalma azt az elképzelést jelöli, amely szerint az etimológiai szempontból elsődleges vagy ahhoz közelebb eső hangalak, illetve jelentés eredendően helyesebb annál, amely később jött létre, illetve amely jobban különbözik tőle (Lanstyák 2019). A nyelvi originalizmus mint a nyelvi konzervativizmus speciális válfaja napjaink magyar nyelvi gyakorlataiban is erőteljesen áthatja a nyelvhasználók értékítéleteit, értelmezéseit.

Az előadás a Nyelvtudományi Kutatóközpont nyelvi tanácsadó szolgálatán épülő nyelvi probléma-adatbázis feldolgozása alapján mutatja be a nyelvi originalizmus érvényesülésének tipikus eseteit. Az elemzés egyrészt feldolgozza a közönségszolgálathoz érkező nyelvhasználói kérdésekben szereplő viszonyulásokat: az originalista szemlélettel való teljes azonosulástól egészen annak a használat, a nyelvi gyakorlat alapján történő megkérdőjelezéséig. A feldolgozás emellett kiterjed a válaszokban megmutatkozó, az originalizmus szerepére rámutató tanácsokra, és néhány olyan esetre is, amikor magában a javaslatban is érvényesül ez a szemléletmód.

Az elemzés eredményei alapján a nyelvi originalizmus ideológiája a nyelvi változások értelmezésében, a megváltozó hangalak, jelentés, morfológiai felépítés, vonzat, stílusérték, szófaji érték metareflexív értékelésében érhető tetten, és a nyelvről való gondolkodásban annyira meghatározónak tűnik, hogy még a változások tényét elfogadó, azok mellett érvelő metadiskurzusokban is érvényesül.

Irodalom:

- Gal, S. 2002. Language Ideologies and Linguistic Diversity. Where Culture Meets Power. In: Keresztes, L. – Maticsák, S. (szerk.): *A magyar nyelv idegenben*. Debrecen: Debreceni Egyetem. 197–204.
- Lanstyák, I. 2019. Nyelvi originalizmus a jelentés helyességének megítélésében. In: Misad, K. – Csehy Z. (szerk.): *Nova Posoniensia IX. A pozsonyi magyar tanszék évkönyve. Zborník Katedry maďarského jazyka a literatúry FiF UK*. Pozsony: Szenczi Molnár Albert Egyesület. 30–58.
- Silverstein, M. 1998. The uses and utility of ideology. A commentary. In: Schieffelin, B. – Woolard, K. – Kroskrity, P. (eds.): *Language Ideologies. Practice and Theory*. Oxford: Oxford University Press. 123–148.

Kulcsszavak: nyelvi ideológia, nyelvi originalizmus, nyelvi tanácsadás, nyelvi változás, nyelvi tudatosság

ENDREINÉ SZEMŐK ILDIKÓ – B. PAPP ESZTER

TUDÁSMEGOSZTÁS ÉS TERMINOLÓGIAKEZELÉS A COVID1001 ÖNKÉNTES SZAKFORDÍTÓCSOPORTBAN

Előadásunkban a COVID1001 önkéntes orvosi szakfordítócsoporthoz tartozó tudásmegosztás és terminológiakezelés gyakorlatát és szempontjait mutatjuk be. Forráselemzést végeztünk a szakfordítócsoporthoz tartozó fordításokon, valamint a csoport munkáját támogató segédanyagokon. Kuna–Ludányi (2019) alapján vizsgáljuk a különböző szaknyelvi rétegekbe (tudományos szaknyelv, gyakorlati szakmai nyelvhasználat és közvetítőnyelv) sorolható forrásszövegek fordításával létrejött írásokat információátadás és terminológiahasználat szempontjából. A csoport megalakuláskori célja az egészségügyi szakszemélyzet releváns és hiteles információval történő ellátása volt, így a fordított szövegek nagy része kezelési protokoll, amelyeken a tudományos szaknyelv jellegzetességei vizsgálhatók. Ugyanakkor később ismeretterjesztő jelleggel a laikus olvasóközönséget is megcéloltuk közérthető cikkek fordításával. A közvetítőnyelv szempontjából külön érdekesség a csoporttagok által írt járványszótár, amely 115, a járványhoz kapcsolódó orvosi szaknyelvi terminus köznyelven fogalmazott magyarázatát tartalmazza. A csoport által készített szövegekben jól megfigyelhető az átjárás az orvosi szaknyelv és a közvetítőnyelv között.

A csoportban szakorvosok, egyéb egészségügyi szakterületek képviselői és fordítói szakemberek együttműködése során mintegy 1 millió szövegszónyi fordítás készült angolról magyarra. A (gyakran bölcsész háttérű) fordítók a kommunikációs csatornákon kérhettek segítséget terminológiai kérdésekben a szakorvosoktól, a közös megegyezéssel kialakított terminusokat ezután terminológiai adatbázisban tettük elérhetővé minden fordító és lektor számára. A munka során 4500 tételes terminológiai adatbázis készült, amely a csoporton belül a tudásmegosztás leghatékonyabb eszköze lett. Számos példán keresztül ismertetjük a különböző nyelvhasználati szintekre jellemző terminusválasztási elveket, helyesírási megfontolásokat.

Irodalom:

- Kuna, Á. – Ludányi, Zs. 2019. Terminológiai elvek az orvosi szaknyelvben és a gyógyító kommunikációban. Problémák, tendenciák, ideológiák. In: Fóris, Á. – Bölcskei, A. (szerk.): *Terminológiasztratégiai kihívások a magyar nyelvterületen*. Budapest: L'Harmattan– OFFI. 120–139.

Kulcsszavak: orvosi szaknyelv, szaknyelvi rétegek, terminológia, covid–19

FAJT BALÁZS
VIDEÓJÁTÉKOK ÉS AZ IDEGENNYELV-TANULÁSI MOTIVÁCIÓ ÖSSZEFÜGGÉSEI.
EGY EMPIRIKUS KUTATÁS EREDMÉNYEI

Az idegen nyelvű, ezen belül is jellemzően angol nyelvű szabadidős tevékenységek pozitív hatással lehetnek a nyelvtanulók idegennyelv-tudására (Sundqvist–Sylvén 2016). Az idegennyelv-tudás bővítése és fejlesztése mellett az ilyen tevékenységek, így a videójátékok is, összefüggésbe hozhatók az idegennyelv-tanulási motivációval is, hiszen a jó játékműveléshez szükséges, hogy megértsük a játék instrukcióit, a leírásokat, sőt az *online* kooperatív vagy többjátékos videójátékok esetében a játék mellett a játékostársakat is (Sundqvist–Sylvén, 2012, 2014; Sundqvist, 2019). Az idegennyelv-tanulási motivációról pedig köztudott, hogy az nagymértékben meghatározza az idegennyelv-tanulás sikerességét (Dörnyei, 2005). Mivel az idegennyelv-tanulás egy, az egész életen át tartó folyamat, így fontos, hogy a nyelvtanuló folyamatosan fenntartsa a motivációját, amire a videójátékok nagyon jó lehetőséget nyújthatnak. Az előadás célja, hogy bemutassa a kereskedelmi forgalomban kapható, elsősorban nem oktatási céllal készült videójátékok, valamint a videójátékozással töltött idő idegennyelv-tanulási motivációra gyakorolt hatását. Elméleti háttérként Dörnyei (2005) második nyelvi motivációs érendszerét vettem alapul, és vizsgálatomat kvantitatív, kérdőíves formában végeztem középiskolás diákok körében. Az eredmények azt mutatják, hogy azok a diákok, akik sokat videójátékoznak, sokkal motiváltabbak az angoltanulás terén, mint azon társaik, akik nem, vagy csak ritkán videójátékoznak. Az eredményekből továbbá az is kirajzolódik, hogy a videójátékok alkalmasak lehetnek áthidalni a Henry (2013) által autentikussági szakadéknak nevezett jelenséget, vagyis azt, hogy a diákok sokkal érdekesebbnek tartják a tanórán kívüli angol nyelvű tevékenységeket és angol nyelvű tartalmakat, mint a tankönyvekben és a nyelvről elhangzottakat. Az eredmények alapján összességében tehát megállapítható, hogy a videójátékok idegennyelv-oktatásba történő becsatornázása az idegennyelv-tudás bővítése mellett növelheti és hosszabb távon is fenntarthatja a tanulók idegennyelv-tanulási motivációját.

Irodalom:

- Dörnyei, Z. 2005. *The Psychology of the Language Learner. Individual Differences in Second Language acquisition*. New York: Routledge.
- Henry, A. 2013. Digital games and ELT. Bridging the authenticity gap. In Ushioda, E. (ed.): *International perspectives on motivation. Language learning and professional challenges*. London: Palgrave Macmillan. 133–155. https://doi.org/10.1057/9781137000873_8
- Sundqvist, P. 2019. Commercial-off-the-shelf games in the digital wild and L2 learner vocabulary. *Language Learning & Technology*. 1. 87–113. <https://doi.org/10.125/44674>
- Sundqvist, P. – Sylvén, L. K. 2012. World of VocCraft. Computer games and Swedish learners' L2 English vocabulary. In Reinders, H. (ed.): *Digital games in language learning and teaching*. London: Palgrave Macmillan. 189–208.
- Sundqvist, P. – Sylvén, L. K. 2014. Language-related computer use: Focus on young L2 English learners in Sweden. *ReCALL*. 1. 3–20. <https://doi.org/10.1017/S0958344013000232>
- Sundqvist, P. – Sylvén, L. K. 2016. *Extramural English in teaching and learning. From theory and research to practice*. London: Palgrave Macmillan. <https://doi.org/10.1057/978-1-137-46048-6>

Kulcsszavak: egyéni nyelvtanulói különbségek, idegennyelv-tanulási motiváció, informális tanulás, kvantitatív kutatás, videójátékok

FAJT BALÁZS – P. MÁRKUS KATALIN – BÁNHEGYI MÁTYÁS
ANGOLTANULÁSI MOTIVÁCIÓ ÉS SZÓTÁRHASZNÁLAT.
STRUKTURÁLIS EGYENLETMODELLEZÉS ALAPJÁN FELTÁRT ÖSSZEFÜGGÉSEK

Az egynyelvű és kétnyelvű szótárak használata az idegennyelv-tanulás fontos része, bármilyen szintű nyelvtudással rendelkeznek is a nyelvtanulók. Ennek ellenére a szótárhasználatot gyakorta elhanyagolják az idegennyelv-tanításban. Kétségtelen azonban, hogy hosszú távon az idegennyelv-tanulóknak önállóan és autonóm módon kell használniuk a szótárakat, mivel nem lesz számunkra mindig elérhető idegen nyelvet jól beszélő olyan személy, aki a szókincs terén segítségükre lehet. Ezért az önálló szótárhasználat, melyet az idegennyelv-tanulási motiváció erősíthet, a sikeres idegennyelv-tanulók számára alapvető. Ebből kiindulva előadásunkban Dörnyei (2005) második nyelvi motivációs én-rendszerének felhasználásával az idegennyelv-tanulási motiváció, valamint a szótárakért való fizetési hajlandóság és a szótárhasználati hajlandóság összefüggéseit vizsgáljuk. Ehhez kérdőíves módszerrel kvantitatív adatokat (N=925) gyűjtöttünk, az összegyűjtött adatokat a strukturális egyenlet modellezés (SEM) segítségével elemeztük. Eredményeink azt mutatják, hogy az idegennyelv-tanulási motiváció hatással van a szótárhasználási hajlandóságra és a szótárhasználati hajlandóságra. A második nyelvi motivációs én-rendszerben két komponens – az ideális nyelvi én és a nyelvtanulási tapasztalat – van hatással a szótárhasználatra, e tekintetben a szükséges én szerepe elhanyagolható.

Irodalom:

Dörnyei, Z. 2005. *The Psychology of the Language Learner. Individual Differences in Second Language acquisition*. New York: Routledge.

Kulcsszavak: angol mint idegen nyelv tanulása, egyéni tanulási különbségek, idegennyelv-tanulási motiváció, SEM modell, szótárhasználat

PARIMA FASIH
ASSESSMENT OF LEARNING IN IRANIAN EDUCATION SYSTEM: TEACHERS' AND STUDENTS'
ATTITUDES TOWARD TRADITIONAL AND ALTERNATIVE METHODS OF ASSESSMENT

The present paper focused on the assessment of learning in the Iranian education system with special attention to teachers' and students' attitudes toward traditional and alternative methods of assessment. The first research focus was on giving a definition of classroom language assessment. The second focus was on the most important aspects of assessment of learning in Iranian schools in the new curriculum of Iran during the twelve years of elementary, middle school, and high school. This notion was elaborated on along with a background of national curriculum classroom teaching, assessment, levels of education, and their duration in Iran. The third research focus was an overview of language assessment in the new English curriculum in Iran. The last research focus was a review of recent empirical studies on EFL teachers' and students' perceptions and attitudes toward traditional and alternative methods of assessment. Results demonstrated that although the teachers follow recent traditional teaching and testing methods in Iran, the majority of teachers believe that alternate assessment techniques should be used in the classroom. Furthermore, students were more willing to be assessed through alternative methods of assessment than traditional ones. Based on the conclusions that are drawn from the previous studies, the implications reveal how the findings influence students' learning, teachers' assessment methods, and their attitudes toward traditional and alternative methods of assessment.

Keywords: classroom assessment, traditional assessment, alternative assessment, EFL teachers' attitudes, EFL students' attitudes

FEKETE IMRE – KÓRIS RITA – FOLMEG MÁRTA
AZ ANGOL NYELVŰ SZAKMAI KURZUSOK TARTÁSÁNAK KIHÍVÁSAI. TANÁRI PERCEPCIÓK AZ
EURÓPAI FELSZŐKATÁSI KONTEXTUSBÓL

Az előadás célja, hogy feltárja a felsőoktatásban dolgozó oktatók meglátásait az angol nyelvű szakmai kurzusok során (*English-medium instruction*, EMI) folytatott tanítási gyakorlatokról, és bemutassa azokat a kompetenciákat, amelyeket a tanároknak el kell sajátítaniuk az EMI-kurzusok hatékony megvalósításához. Az egyetemek nemzetközivé válási törekvéseinek részeként világszerte egyre több intézmény kínál EMI-programokat különböző tudományterületeken (Block–Khan 2021, Lasagabaster 2022). Ezért az anyanyelvükön tapasztalt oktatók nagy részének át kell ültetnie kurzusait angol nyelvre, ami az angol mint idegennyelvi készségeken túlmenően is kihívást jelent (Sánchez-Pérez 2020; Macaro et al. 2019). A tanulmány kvalitatív megközelítést, félig strukturált oktatói interjúkat alkalmaz a kurzusok tervezéséről, a tananyagfejlesztésről, az alkalmazott tanítási módszerekről és az értékelési gyakorlatról. A tanulmány eredményei betekintést nyújtanak a tanárok előtt álló kihívásokba és a kulturálisan sokszínű környezetben megragadható lehetőségekbe. Ezek a kihívások gyakran kapcsolódnak a minőségi oktatáshoz, a tanulók teljesítményéhez és a tanulás eredményességével kapcsolatos intézményi elvárásokhoz. Az EMI-programokban rejlő lehetőségek maximalizálása érdekében az intézményeknek ki kell használniuk a kulturálisan sokszínű tanulási környezetből származó lehetőségeket a kurzustervezés és az alkalmazott tanítási módszerek újragondolásával. E tanulmány következtetései hozzájárulnak az alkalmazott tanári kompetenciák jobb megértéséhez, valamint ahhoz, hogy az oktatóknak milyen kompetenciafejlesztő segítségre van szüksége az EMI-kurzusok megtervezésében, tanításában és értékelésében.

Irodalom:

- Block, D. – Khan, S. 2021 (eds.): *The Secret Life of English-Medium Instruction in Higher Education. Examining Microphenomena in Context*. London – New York: Routledge.
- Lasagabaster, D. 2022. *English-Medium Instruction in Higher Education*. Cambridge: Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/9781108903493>
- Rose, H. – Macaro, E. – Sahan, K. – Aizawa, I. – Zhou, S. – Wei, M. 2021. Defining English Medium Instruction. Striving for comparative equivalence. *Language Teaching. Surveys and Studies*. 1–12. <https://doi.org/10.1017/S0261444821000483>
- Sánchez-Pérez, M. M. (ed.) 2020: *Teacher Training for English-Medium Instruction in Higher Education*. Hershey: IGI Global. <https://doi.org/10.14198/raei.2021.34.11>

Kulcsszavak: EMI-programok, oktatói kompetenciafejlesztés, angol nyelvű szakmai kurzustervezés, tanítási módszerek adaptálása, nemzetköziesítés

FŐZŐ ESZTER – GRÁCZI TEKLA ETELKA – MARKÓ ALEXANDRA
HÁT UGYE EGYÉBKÉNT SZERINTEM, AVAGY DISKURZUSJELŐLŐ-TÁRSULÁSOK MINT EGYÉNI
BESZÉDJELLEMZŐK A KRIMINALISZTIKAI AZONOSÍTÁSBAN

A diskurzusjelölők használata és az egyéni nyelvi viselkedés (idiolektus) közötti összefüggések korábbi tanulmányokban is felmerültek már különféle szempontokból. Egy nemzetközi felmérésben 36 igazságügyi szakértőként működő válaszadó 76%-ban nyilatkozott úgy, hogy a diskurzusjelölőket (és más társalgási jellemzőket) használják az igazságügyi fonetikai összehasonlításban. A jelen kutatásban négy diskurzusjelölő (*hát, egyébként, szerintem és ugye*) társulásait elemezzük az egyéni mintázatok feltárása érdekében. A korpuszunkat a BEA adatbázis spontán és félspontán anyagából válogattuk, a vizsgált beszédfeladatok az interjú, a vélemény, a társalgás és a tartalmi összefoglalók voltak. A diskurzusjelölők automatikus azonosítása a hangfelvételek leiratán futtatott szkripttel történt. A kriminalisztikai szempontból releváns életkori intervallumba tartozó 78 beszélőt (39 nőt és 39 férfit) válogattunk ki 21 és 59 éves kor között; a beszélők közül 32 középfokú, 46 felsőfokú végzettségű volt. A jelen vizsgálatba a fenti diskurzusjelölőket leggyakrabban alkalmazó 10-12 beszélő anyagát vontuk be, a relatív gyakorisági mutatók (a diskurzusjelölők száma az összes szószám arányában) alapján. Az előadásban bemutatjuk a vizsgált diskurzusjelölők más diskurzusjelölőkkel alkotott társulásait, különös tekintettel ezek beszélőfüggő eltéréseire. Az eredmények szerint: ha egy beszélő több diskurzusjelölőt használ viszonylag gyakran, abból nem következik, hogy ezt társulásban teszi, ugyanakkor egy-egy beszélőre jellemző lehet bizonyos diskurzusjelölő-társulások gyakori említése. Az eredmények felhasználhatók az igazságügyi beszélő- és szerzőazonosításban.

Kulcsszavak: diskurzusjelölő-társulás, idiolektus, beszélőazonosítás, szerzőazonosítás

Köszönetnyilvánítás: A kutatást az NKFIH az FK128814-es és az Európai Unió az RRF-2.3.1-21-2022-00004 azonosítójú, Mesterséges Intelligencia Nemzeti Laboratórium projekt keretében támogatta.

GAÁL PÉTER
ÁLHÍREK ÉS DEZINFORMÁCIÓ A WIKIPÉDIÁN.
ÚJABB KIHÍVÁSOK A KÖZÖSSÉGI SZÓTÁRKÉSZÍTÉS VILÁGÁBAN

A Wikipédia napjainkra kétségtelenül az egyik legfontosabb internetes szótári referenciaművé vált, hiszen folyamatosan a világ tíz leglátogatottabb honlapja között szerepel. Az *online* szótárak és enciklopédiák között népszerűségben és jelentőségben pedig még csak a közelében sincsenek más, hasonló jellegű internetes oldalak. A Wikipédia a közösségi szótárkészítés zászlóshajója, töretlen népszerűségét még az sem veszélyezteti, hogy a megbízhatóságára vonatkozó kritikák gyakorlatilag az indulása óta kísérik. Az elmúlt időszakban azonban a Wikipédiának is szembe kellett néznie az egész internetet, különösen a közösségi oldalakat veszélyeztető jelenséggel: az álhírek egyre nagyobb és egyre kontrollálhatatlanabb mértékű terjedésével.

Az előadás célja egyrészt annak elemzése, hogy mennyiben jelentenek valós problémát az álhírek és a dezinformáció a Wikipédia működésére, másrészt milyen közvetlen és közvetett hatásai lehetnek azok megjelenésének az egyes szócikkekben, illetve hogy milyen eszközök állnak a Wikipédiát szerkesztők rendelkezésére a probléma leküzdéséhez. A vizsgálat módszere a szócikkek tartalmi elemzése. Az előadás középpontjában példaként az elmúlt időszak két, világszinten is legjelentősebb eseménye, a covid-járvány és az orosz–ukrán háború, illetve a velük kapcsolatban a Wikipédián terjedő álhírek vizsgálata áll, melynek keretében a nem magyar nyelvű változatok mellett kitekintek a magyar nyelvű Wikipédia vonatkozó szócikkeire is.

Kulcsszavak: e-lexikográfia, közösségi szótár, Wikipédia, álhír, dezinformáció

**GRÁCZI TEKLA ETELKA – KREPSZ VALÉRIA – HUSZÁR ANNA – SZÁRAZ BETTINA – DEME ANDREA
– JUHÁSZ KORNÉLIA – MARKÓ ALEXANDRA
SPEKTRÁLIS JELLEMZŐK KÖZÉPTÁVÚ VÁLTOZÁSA FELNŐTT BESZÉLŐK EJTÉSÉBEN A BESZÉLŐN
BELÜLI ÉS BESZÉLŐK KÖZÖTTI VARIABILITÁS TEKINTETÉBEN**

A beszédprodukciónak középtávú változása ritkán kerül az akusztikai vizsgálatok középpontjába, annak ellenére, hogy a kriminalisztikai vizsgálatok gyakran megkövetelik az eltérő időben felvett produkciók minták összehasonlítását. A jelen előadás célja egy olyan akusztikai elemzés, amelyben 8-8 adatközlő beszédét vizsgáljuk: két-két, ugyanazon beszélőtől származó felvételt hasonlítunk össze egyénenként, azonban a felvételek 10 év különbséggel készültek.

Öt magánhangzó első négy formánsfrekvencia-értékét (F_1 - F_4), valamint zöngétlen obstruensek négy spektrális momentumát hasonlítjuk össze felolvasásban. Az említett mérőszámok átlagértékeinek arányait a felvételek között hasonlítottuk össze, és a feltételezett csoportszintű változást LMM-mel vizsgáltuk. A beszélőazonosítást illetően a spektrális tulajdonságok összevetését LDA-val végeztük, egyrészt csak az első felvétel esetében vetettük össze a beszédmintákat, másrészt a két eltérő időből származó felvétel között.

A spektrális tulajdonságok mind a magánhangzók, mind az obstruensek esetében erős beszélőkön belüli variabilitást mutattak a felvételek közötti összehasonlításban: azaz nem jellemző 10 év alatt csoportszintű tendencia megjelenése. Az LDA-eredmények szerint a szibilánsok és a magánhangzók hasonlóképpen jól elkülönítik a beszélőket egy felvételi időponton belül, míg a felvételi időpontok között mindkét esetben alacsonyabb találati értékeket kaptunk, a szibilánsok esetében nagyobb mértékben csökkent a hatékonyság. A zárhangok járultak hozzá legkevésbé az azonosítás sikeréhez.

Kulcsszók: spektrális jellemzők, középtávú longitudinális összevetés, szegmentális jellemzők, beszélőn belüli és beszélők közötti variabilitás, LDA

**GULYÁS ADRIENN
GONCOURT- ÉS NOBEL-DÍJAS FRANCIA SZERZŐK MAGYAR FORDÍTÁSAIRÓL**

Bourdieu legitimációs elméletén (*consécration*) alapuló előadásomban arra a kérdésre próbálok válaszolni, hogy milyen legitimációs potenciált látnak a magyar kiadók és műfordítók a francia forráskultúrában legitimált szerzők fordításában. Végigtekintem a 2000–2022-ig tartó időszak Goncourt- és Nobel-díjas francia íróit, és megvizsgálom, lefordították-e díjazott műveiket magyarra. Ha igen, mely kiadók jelentették meg őket, milyen időbeli eloszlásban, kik voltak a magyar fordítók, és maguk a műfordítók mennyire legitimáltak a magyar céltudatában. Az eredmények arra utalnak, hogy a Goncourt-díjas műveknek mindössze 60 százalékát fordították le magyarra 2000 és 2022 között, és nyolc szerző esetében csak a díjazott mű létezik magyar fordításban. A Nobel-díjas francia szerzők műveit pedig a díjazást követő egy-két évben adták ki vagy nyomták újra, de a díjazást megelőző és az azt követő időszakban semmi nem utal ezen szerzők népszerűségére a céltudatában. A forráskultúrában legitimált szerzőket jellemzően a céltudatában legitimált műfordítók, nagyobb arányban nők fordítják: akár többszörösen díjazott, József Attila-, Wessely László- és Szekeres György-díjas fordítók. A francia díjazott szerzők magyar fordításainak kiadásában nyolc kiadó érintett, ezek közül a Magvető, az Európa és a Park Kiadó a legaktívabbak.

Kulcsszavak: műfordítás, Goncourt-díj, Nobel-díj, legitimáció, könyvkiadás

GYURKA NOÉMI – PIUKOVICS ÁNGES

**PRONUNCIATION TEACHING TECHNIQUES IN THE HUNGARIAN SECONDARY EDUCATIONAL
CONTEXT: THE RESULTS OF A QUESTIONNAIRE STUDY**

Empirical research on the status of pronunciation teaching is scarce, and there is limited data on the techniques teachers use to include pronunciation in their lessons. Therefore, to fill this gap, a mixed methods study was designed with the aim of discovering teachers' pronunciation teaching beliefs and practices. This paper reports the results of the first, quantitative phase of the study focusing on Hungarian EFL (English as a foreign language) teachers' self-reported practices. Data was collected from 100 secondary school teachers through an online questionnaire. The results revealed that teachers primarily associate pronunciation teaching with teaching English consonant and vowel sounds and not with non-traditional methods (e.g., teaching pronunciation within a communicative framework, using the minimal pair technique, etc.). While teachers seemed to rarely include teaching to write ($M=1.35$, $SD=0.61$) or to read ($M=1.81$, $SD=1.07$) IPA symbols, reading aloud ($M=4.0$ $SD=1.76$) and "listen and repeat" ($M=3.43$, $SD=1.64$) were among the most frequently used pronunciation teaching techniques.

This further indicates that, although a subtle shift has taken place towards communicative language teaching by not teaching the IPA, teachers still tend not to integrate more modern pronunciation teaching methods in their classes.

Keywords: pronunciation teaching, teaching techniques, Hungarian secondary educational context, questionnaire study, EFL teachers

HORVÁTH ÁGNES

**KOMMUNIKÁCIÓS KIHÍVÁSOK A MAGYARORSZÁGON ÉLŐ KÜLFÖLDI CSALÁDOK SZÁMÁRA
NYÚJTOTT VÉDŐNŐI SZOLGÁLTATÁSOKBAN**

A védőnők kiemelkedő szerepet játszanak mind a család, mind a csecsemő életében a pre-, peri- és posztnatális időszak alatt. Ebben az időben a kismamát rengeteg új információ éri, kisbabájával együtt pedig folyamatos vizsgálatnak és szűrésnek vetik alá, melyben biztonságos támpontot nyújtanak a védőnők. Hazánkban egyre több multikulturális család él, akik szintén igénylik a védőnői egészségügyi ellátást. Ez azonban kommunikációs akadályokat szül a védőnői szolgáltatásokban.

Az előadás célja, hogy bemutassa, hogyan zajlik a kommunikáció a magyar védőnők és a gondozásukban lévő külföldi családok között: jellemzően milyen nyelven kommunikálnak, közös nyelv hiányában ki tölti be a tolmács szerepét, valamint milyen dokumentumok érhetők el idegen nyelven. Az adatgyűjtés két *online* kérdőív formájában történt. Az egyik célcsoportja maguk a védőnők voltak, a másik célcsoportban pedig olyan családokat kérdeztünk meg, ahol legalább az egyik szülő nem beszélt magyarul. A kutatás eredményei rámutattak arra, hogy a vizsgált csoportoknak milyen kommunikációs szokásaik és igényeik vannak, továbbá megfogalmazták azt, hogy melyek a védőnői szolgáltatás vitális dokumentumai, amelyeket indokolt lenne elérhetővé tenni idegen nyelveken is. Mindez hasznos információval szolgál az egészségtudományi szaknyelvoktatás, valamint a szakfordító- és tolmácsolás számára, hosszú távon pedig javítja a védőnői szolgáltatások minőségét.

Kulcsszavak: védőnői szolgáltatás, nyelvi akadályok, vitális dokumentumok, egészségtudományi szakfordítás, tolmácsolás

H. KOVÁCS HELGA – POLONYI TÜNDE ÉVA – KURUCZ GYŐZŐ
FELSŐOKTATÁSBAN RÉSZT VEVŐ HALLGATÓK KOGNITÍV ÉS AFFEKTÍV VIZSGÁLATA
A MUNKAHELYI BEVÁLÁS SZEMPONTJÁBÓL

A munkamemória-kapacitással és az érzelmi intelligenciával kapcsolatos kutatásokban kiemelt figyelmet kapnak a fordítók, tolmácsok. A vonatkozó vizsgálatok egy része azokat a jellemzőket igyekszik feltárni, melyek a munkában való eredményességet, sikerességet jósolják be. A kutatások e tekintetben zömmel a professzionális fordítókra, tolmácsokra irányulnak, s alig térnek ki a kapcsolódó felsőoktatási szakok hallgatóira. Úgy véljük azonban, hogy már a hallgatók is rendelkezhetnek olyan képességekkel, melyek előre jelezhetik a teljesítményt. Jelen előadás ez utóbbi felvetést járja körül, miközben ahhoz az újabban előtérbe kerülő szemléletmódhoz is csatlakozni kíván, miszerint a fordítók és tolmácsok képességeinek megismeréséhez csak a komplex közelítésmód vihet közelebb.

A munkában fordító, tolmács- és szakfordító-hallgatók kognitív és affektív teljesítményét vetettük össze óvodapedagógus szakos hallgatókéval. A kutatásban öt sztenderd mérőeszközt alkalmaztunk a verbális munkamemória, a végrehajtó funkciók és az érzelmi intelligencia feltérképezéséhez: a számtérjedelmi tesztet, az olvasástérjedelmi tesztet, a verbálisfluencia-teszt egyes részeit, illetve a Bar-On-féle érzelmi intelligencia kérdőívet.

Az eredmények rámutatnak arra, hogy a kiválasztási folyamatokban a verbálisfluencia-tesztek alkalmasak lehetnek a későbbi teljesítmény bejósolására, valamint hogy az általános tulajdonságoknak, a munkamemória-kapacitás terén mutatkozó különbségeknek a kisebb szerepét érdemes hangsúlyozni, továbbá hogy a szakértővé váláshoz sokkal inkább szakterület-specifikus és viszonylag jól körülhatárolt készségek elsajátítására lehet szükség.

Kulcsszavak: munkamemória, érzelmi intelligencia, verbális fluencia, képzés, teljesítmény

HAINDRICH HELGA, RAÁTZ JUDIT, TAKÁCS JUDIT
A MAGYARORSZÁGON KÉRELMEZETT UNISZEX NEVEK ALAKI ÉS MOTIVÁCIÓS SAJÁTOSSÁGAI

Magyarországon hivatalosan nem lehet olyan utónevet bejegyeztetni, amelyet mindkét nem viselhet. Ezt a 2010. évi I. törvény 44. §-ának (3) bekezdése jogilag is szabályozza, így a magyar utónevek közé nem kerülhetnek be olyan nevek, amelyek más országokban uniszexnek számítanak. Ennek ellenére a névkérelmek között minden évben egyre nagyobb számban fordulnak elő ilyen típusú nevek is.

Előadásunkban az uniszex név fogalmának, a megnevezésére használt terminusoknak, illetve a hozzá kapcsolódó legfontosabb külföldi, valamint magyar nyelvű szakirodalomnak és kutatásoknak az áttekintése után bemutatjuk az utónévbizottsághoz 2018–2022 között érkezett uniszex nevek sajátosságait. Kutatásunk korpuszát a más névanyagban uniszexnek számító közel 350 utónév alkotja, amelyeket eredetük, szemantikai, hangtani és alaktani sajátosságuk alapján elemzünk. Kutatási kérdésünk, hogy meghatározható-e valamilyen sajátos (akár alaki, akár szemantikai) jellegzetessége a vizsgált uniszex neveknek, illetve kimutatható-e a kérelmek alapján valamiféle tudatos névválasztási tendencia. A magyar uniszex névadás sajátos jellemzőit (nem tudatos az ilyen típusú nevek választása, előfordulásuk gyakoribb a férfinevek esetében, egy-egy névalak több alakban, többszöri kérelemmel is előfordul) összevetjük a vonatkozó nemzetközi szakirodalom (Kiviniemi 2006, Liebersson 2000, Liebersson–Dumais–Baumann 2000, Saarelma-Paukkala 2017) eredményeivel is.

Irodalom:

- Kiviniemi, E. 2006. *Suomalaisten etunimet*. [Finn utónevek.] Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Lieberson, S. 2000. *A Matter of Taste. How Names, Fashions, and Culture Change*. New Haven – London: Yale University Press.
- Lieberson, S. – Dumais, S. – Baumann, S. 2000. The Instability of Androgynous Names. The Symbolic Maintenance of Gender Boundaries. *American Journal of Sociology*. 5. 1249–1287.
- Saarelma-Paukkala, M. 2017. *Etunimikirja. Suomalaiset nimitrendit 2000-luvulla*. [Utónévkönyv. Finn névadási trendek a 2000-es években.] Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Kulcsszavak: névtan, utónév, névválasztás, uniszex név, névjog

HÁMORI ÁGNES – BÓNA JUDIT

A BESZÉLŐVÁLTÁS IDŐZÍTÉSE 5 ÉS 9 ÉVESEK TÁRSALGÁSÁBAN.

MIÉRT FONTOSAK A MILLISZEKUNDUMNYI KÜLÖNBSEGEK, ÉS MIT ÁRULNAK EL A NYELV KOGNITÍV, TÁRSAS-INTERAKCIÓS ÉS KULTURÁLIS TÉNYEZŐIRŐL?

A társalgási készségek fejlődése az anyanyelv-elsajátítás egyik fontos részfolyamata. Az idevágó kutatások legnagyobb része a kisgyermekkorra irányul, az 5-6 éves és idősebb gyermekek társalgási kompetenciáit csak néhány munka vizsgálja, magyar viszonylatban különösen kevés ezek száma.

A jelen előadás a gyermekkori társalgások pszicholingvisztikai kérdéseire, elsősorban a gyors beszélőváltás és a társalgásbeli gördülékenység kérdésköréhez kapcsolódik: a beszélőváltások időzítési jellemzőit vizsgálja óvodás és kisiskolás magyar gyermekeknél egy idegen felnőttel folytatott beszélgetésük során, kitérve néhány további, a gördülékenységgel kapcsolódó jelenségre – a szekvenciák, a diskurzusjelölők és a társalgásbeli javítás – használatára is. Az elemzés módszertani keretét a társalgáselemzés, a nyelvelsajátítás-kutatás és a fonetika összekapcsolása adja. A társalgásokban elemeztük a beszélőváltások fő jellemzőit (FTO, típusok) és a beszélőváltással kapcsolatos főbb stratégiákat, eszközöket.

Eredményeink szerint a vizsgált társalgásokban a gyermekek beszélőváltásainak időzítése nagymértékben megközelíti a felnőtteknél szokásos mintát, de néhány tizedmásodpercnyi különbség még mindkét életkori csoportban van ahhoz képest. A pontos időzítési értékek fontos információt adnak ezen belül az egyéni és általános jellemzők és a nyelvelsajátítás folyamata kapcsán, de ezen túl számos más jelenségbe is betekintést engednek. Bemutatjuk azt is, hogy a gyermekek milyen speciális, a felnőttektől eltérő nyelvi eszközöket és „áthidaló” stratégiákat használnak annak érdekében, hogy beszélőváltásaikat a felnőttekéhez hasonló időtartamon belül tudják végrehajtani.

Kulcsszavak: beszélőváltás, nyelvelsajátítás, fonetika, társalgáselemzés, pragmatika, funkcionális kognitív nyelvészet

HORVÁTH ATTILA – KISS REBEKA
A TÖRVÉNYEK INDOKOLÁSA MINT „HOZZÁADOTT ÉRTÉK”?
EGY SZÖVEGKÖZPONTÚ KÍSÉRLET TANULSÁGAI

A jogalkotási törvény értelmében a jogszabály tervezetéhez a jogszabály előkészítője indokolást csatol, amelyben – többek között – bemutatja azokat a társadalmi, gazdasági, szakmai okokat és célokat, amelyek a javasolt szabályozást szükségessé teszik, továbbá ismerteti a jogi szabályozás várható hatásait.

Noha a minőségi jogalkotás szempontjából a jogszabályok indokolási kötelezettsége kulcsfontosságú elem lenne, a gyakorlatban azok sok esetben csak a formális kötelezettségnek tesznek eleget. A fenti előírások teljesítése helyett az indokolások gyakran „prózában” leírva, vagy néhány szó felcserélésével megismétlik a normaszöveget, zanzásítva összegzik a szabályozás tartalmát, esetenként a normaszövegnek is ellentmondanak.

Előadásunkban egy célirányosan kiválasztott törvény – a kormányzati igazgatásról szóló 2018. évi CXXV. törvény (Kit.) – és az ahhoz fűzött indokolás szövegközpontú összehasonlító elemzésből levont tanulságokat ismertetjük. Vizsgálatunk kiindulópontjaként szolgáló axiómánk az volt, hogy az indokolás szövegének legalább részben el kell térnie a jogszabály szövegétől, és többet/mást kell mondania, mint a normaszöveg, vagyis kell, hogy legyen benne valamiféle hozzáadott érték. A jogalkotói indokolás hozzáadottérték-alapú, számos szóba jöhető kategóriájából a Kit. esetében az alábbiakat vizsgáltuk: (1) jogalkotói cél, (2) utalás a jogszabályon belül más, kapcsolódó rendelkezésekre, (3) kiutalás más joganyagra, (4) összevetés korábbi szabályozással, (5) egyéb magyarázatok, példák.

Kutatásunk legfontosabb megállapítása, hogy a Kit. részletes indokolásának közel háromnegyede nem tartalmaz semmilyen hozzáadott értéket. A fennmaradó egynegyedét magyarázatok, példák teszik ki, a jogalkotói cél, egyéb utalások, a korábbi szabályozással való összevetés pedig alig érhető tetten. Kísérleti kutatásunk rávilágít a jogintézmény kapcsán fennálló egyik legsúlyosabb problémára, nevezetesen arra, hogy a jogalkotási törvénynek megfelelően, *pro forma* benyújtott indokolások tartalmilag túlnyomóan üresek, semmitmondók, hozzáadott értékkel csak korlátozottan rendelkeznek.

Kulcsszavak: indokolás, jogalkotás, törvényhozás, jogalkotási törvény, szövegvizsgálat

HUBER MÁTÉ

**TANÁROK ÉS TANULÓK TÖBBKÖZPONTÚ NYELVEKKEL KAPCSOLATOS MEGGYŐZŐDÉSEI.
AZ ANGOL ÉS A NÉMET NYELV ESETE A MAGYAR OKTATÁSI RENDSZERBEN**

Jelen előadás tanárok és tanulók meggyőződéseit vizsgálja az angol és a német mint idegen nyelvek többközpontúságával kapcsolatban a magyar oktatási rendszerben. Az eredmények 21 magyarországi angol és német szakos nyelvtanárral, valamint 16 tanulóval készített félig strukturált interjú elemzésén alapulnak, amelyek felölelik az összes iskolatípust és -szintet, valamint az ország különböző régióit. Az interjúk kvalitatív elemzése a MAXQDA szoftverrel történt, egy 12 kódból és 21 alkódból álló kódkeret felállításával, amely összesen 1167 kódolt szegmenst tartalmaz. A legfontosabb kódok a következők: a tanár és a tanuló szerepe a többközpontúság-orientált nyelvoktatásban, a többközpontúság fontossága (vagy éppen jelentéktelensége), hátrányai és nehézségei, a tanulók életkorának és nyelvtudásának szerepe a többközpontúság nyelvtanításban történő megjelenítésében stb. Hipotézisünk az volt, hogy a tanárok általában kevés figyelmet szentelnek a többközpontúságnak, míg a tanulók nyitottabbak a nyelvi normák sokféleségére. Az eredmények azonban azt mutatják, hogy bár a tanulók valóban nyitottabbnak tűnnek a többközpontúságra, ugyanakkor sok tanár intuitív módon érzékeny a témára, ami részben cáfolja a hipotézist. A további fontos megfigyelések közé tartozik az az általános vélekedés, hogy a többközpontúság-orientált nyelvoktatást az angol nyelv esetében reálisabbnak tartják, mint a német esetében, valamint az a tény, hogy a többközpontúságot gyakran a nyelvoktatás általános kommunikatív megközelítésének szerves részeként fogják fel a válaszadók.

Kulcsszavak: angol és német mint idegen nyelvek, többközpontúság, tanárok és tanulók meggyőződése, interjúk, kvalitatív tartalomelemzés

**HUSZÁR ANNA – HORVÁTH VIKTÓRIA – KREPSZ VALÉRIA – DÉR ILONA CSILLA
A LÉGZÉS ÉS A HÁTTÉRCSATORNA-JELZÉSEK KAPCSOLATÁRÓL TÁRSALGÁSOKBAN**

Az emberi hangadás egyik fiziológiai alapja a légzés, amelynek megvalósulása a kommunikációban kontinuumként képzelhető el: a vegetatív (néma) légzéstől a belső beszéden át, a beszédet hallgató légzési módon keresztül a beszéd-légzésig. A légzés társalgásokban betöltött szerepét vizsgáló néhány kutatás azt igazolta, hogy beszélőváltáskor a következő beszélő akkor vesz levegőt, amikor az aktuális beszélő kilégzési fázisának vége van. Ha az aktuális beszélőnek levegőre van szüksége, de még folytatni akarja a közlést, akkor a belégzés gyors, jelezve a hallgatónak, hogy még következik folytatás (Fuchs–Rochet–Capellan 2020). A társalgásban a légzés valószínűsíthetően tehát – többek között – a beszélőváltások mentén szerveződik (Torreira–Bögels–Levinson 2015). A háttércsatorna-jelzések továbbá a hallgató kilégzési fázisának közepén jelennek meg, nem igényelnek újabb belégzést (Fuchs–Rochet–Capellan 2020).

A jelen kutatás célja annak elemzése, hogy milyen kapcsolat van a légzés és a háttércsatorna-jelzések realizációja között a szóátvételben betöltött lehetséges szerepük tekintetében. A kutatásban spontán dialógusokban mutatjuk be a beszélők légzésmintázatait Magyarországon elsőként a *Respiratory inductance plethysmography* készülékkel. Bemutatjuk továbbá az eszközös felvételi és elemzési módszertant, a háttércsatorna-jelzések gyakoriságát és típusait, a jelzéseket közvetlenül megelőző belégzés időtartamát és amplitúdóját. A kutatás eredményei új információval szolgálnak a beszéd- és a légzési tervezés kapcsolatának vizsgálatában, emellett segítik a gördülékeny és gyors szóátvétel sajátosságainak feltárását.

Irodalom:

- Fuchs, S. – Rochet-Capellan, A. 2020. The Respiratory Foundations of Spoken Language. *Annual Review of Linguistics*. 1. 13–30.
- Torreira, F. J. – Bögels, S. – Levinson, S. C. 2015. Breathing for answering. The time course of response planning in conversation. *Frontiers in Psychology*. 284.

Kulcsszavak: társalgás, légzésmérő készülék, légzésmintázat, háttércsatorna-jelzések, időtartam

A kutatást a Nemzeti Kulturális, Fejlesztési és Innovációs Hivatal K-128810 számú pályázata, valamint az Alexander von Humboldt Foundation támogatta.

ILLÉS DÁNIEL – VANČO ILDIKÓ
A MAGYAR KÖZNYELVVEL KAPCSOLATOS ATTITÜDÖK
A SZLOVÁKIAI MAGYAR KÖZÉPISKOLÁS DIÁKOK KÖRÉBEN

A nyelvváltozatok között központi szerepet játszik a köznyelv, melynek normarendszerét nyelvtanok, szótárak, szabályrendszerek rögzítik (Presinszky 2011: 193). A szlovákiai magyar anyanyelvi oktatás egyik célja, hogy a diákok elsajátítsák a magyar nyelv köznyelvi változatát. Kutatásunk elméleti kiindulópontja, hogy a magyar nyelvközösség jelentős része a standard vagy standard közeli nyelvváltozatot beszéli, ugyanakkor a szlovákiai magyar beszélőközösség nagy része nyelvjárási beszélő, így számukra a nyelvi szocializáció szempontjából a nyelvjárás az elsődlegesen elsajátított nyelvváltozat (Sándor 2011: 181–191). A kutatás célja annak a felmérése, hogy Szlovákia egyes régióiban a szlovákiai magyar középiskolás diákok saját bevallásuk szerint mely beszédhelyzetekben használják a magyar köznyelvet, milyen mértékben ismerik azt, kaptak-e megjegyzést arra, ahogyan beszéltek, és van-e különbség szerintük a Magyarországon és a Szlovákiában használt magyar nyelvváltozat között. A kutatásban 793 adatközlő vett részt 13 középiskolából Pozsonytól Tiszacsernyőig. A megkérdezett diákok válaszai alapján elsődleges adatokat kaptunk a fentebb megfogalmazott kutatási kérdésekre. A kérdőíves felmérés során a diákok a kutatás céljaival összhangban álló kérdésekre válaszoltak a felsorolt beszédhelyzetek kiválasztásával, egy ötfokozatú Likert-skála, illetve eldöntendő kérdések megválaszolásának segítségével. Előadásunkban kutatásunk elsődleges eredményeit mutatjuk be, kitérve a köznyelv használatának megjelölt nyelvhasználati színtereire, a nyelvjárási nyelvhasználat elfogadottságának mértékére s a középiskolások által észlelt és megfogalmazott különbségekre a szlovákiai és a magyarországi nyelvváltozatok között. Az eredmények alapján a köznyelvet főleg írásban használják, szóbeli közlések során a kelet-szlovákiai régió diákjai jelölték meg a legtöbb esetben a magyar nyelv köznyelvi változatának használatát. A szlovákiai magyar középiskolás diákok 95%-a szerint különbség van a Szlovákiában és a Magyarországon használt magyar nyelvváltozat között.

Irodalom:

- Presinszky, K. 2011. A szlovákiai magyar nyelvjárások területi egységei. In: Szabó Mihály, G. – Lanstyák, I. (szerk.): *Magyarok Szlovákiában*. 7. köt. *Nyelv*. Somorja: Fórum Kisebbségkutató Intézet. 201–217.
- Sándor, A. 2011. A magyar nyelvjárások helyzete és kutatása Szlovákiában. In: Szabó Mihály, G. – Lanstyák, I. (szerk.): *Magyarok Szlovákiában*. 7. köt. *Nyelv*. Somorja: Fórum Kisebbségkutató Intézet. 181–191.

Kulcsszavak: köznyelv, nyelvváltozat, anyanyelv, attitűd, beszédhelyzet

ILLÉS ÉVA

THE NOTION OF CONTEXT IN PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS

The elusive yet often invoked notion of context features prominently not only in pragmatics but also in the study of metaphor in cognitive linguistics. The theoretical research outlined in the talk provides a comparison of the conceptualisation of context in the two fields through scrutinising the literature focussing on context in cognitive linguistics (Kövecses, 2015), and the definitions and theoretical frameworks offered for the analysis of context in pragmatics (Firth, 1957; Illés, 2020). The aim is to investigate how the different perspectives taken by the two disciplines affect the conceptualisation of context. The study reveals that since the use of metaphor is an integral part of language use, which is also the main concern of pragmatics, there are more commonalities than differences between the perception of context in the two research fields. The dissimilarities, on the other hand, highlight how differing perspectives may affect the outcome of contextual analysis.

References:

Firth, J. R. 1957. *Papers in linguistics. 1934–1951*. Oxford University Press.

Illés, É. 2020. *Understanding context in language use and teaching. An ELF perspective*. London – New York: Routledge.

Kövecses, Z. 2015. *Where metaphors come from. Reconsidering context in metaphor*. Oxford: Oxford University Press.

Keywords: context of situation, relevance, schematic construct, co-text, dynamism

ITTZÉS DÁNIEL – SZABÓ MÁRIA – ZALATNAI ATTILA – FOGARASI KATALIN A MÁJJAL KAPCSOLATOS ÉRZÉKSZERV ÉSZLELETEK TERMINOLÓGIÁJA XIX. SZÁZADI KÓRBONCOLÁSI JEGYZŐKÖNYVEKBEN

A Semmelweis Egyetem Szaknyelvi Intézete és Patológiai és Kísérleti Rákkutató Intézete hosszabb ideje működik együtt interprofesszionális kutatás keretében. Előadásunkban egy nagyobb projekt egyik részeredményével foglalkozunk, melynek során XIX. századi kórboncolási jegyzőkönyvek terminológiáját mutatjuk be a jelenkori terminusok tükrében. Célunk, hogy a testünk legnagyobb mirigyével, a májjal összefüggő érzékszervi észleletek terminusait térképezzük fel. Kutatásunkhoz a korpuszt részben manuálisan, részben a Sketch Engine korpuszelemző szoftverrel vizsgáltuk.

A vizsgált kórboncolási jegyzőkönyvek többnyire két részből állnak: legtöbbször részletes magyar nyelvű leírásból, mely a boncolás során tapasztaltakat rögzíti világos, tömör formában úgy, hogy az egészséges szervezethez képest mutatkozó elváltozásokra helyezi a hangsúlyt. A jegyzőkönyvek ezen részből elsőként a máj méretére, alakjára, színére, tapintatára vonatkozó terminusokat gyűjtöttük össze; bemutatásuk során összevetjük őket a tudóknak egy korábbi kutatásunkban vizsgált terminológiájával. Az összehasonlításból kiviláglik, hogy az érzékszervi észleletekre vonatkozó terminusok nagyobb szerepet játszanak a tudó leírásában.

A kutatásunkba bevont kórboncolási jegyzőkönyvek második fele általában latin nyelvű diagnózisokat tartalmaz. Az ezekben előforduló, májra vonatkozó kórisméket összesítettük, és a magyar leírásokban olvasható terminusokkal vetettük össze: vizsgálataink során az egyes, latinul megnevezett betegségekre jellemző elváltozások magyar nyelvű terminológiáját tártuk fel. Ezt követően az archív terminushasználatot összevetettük a máj leírására és kórismézésére a jelenkori kórboncolási jegyzőkönyvekben használt terminológiával.

Előadásunkban szót ejtünk a máj tapintatára vonatkozó archív és mai metaforikus kifejezésekről, mint például a tüdő elmájasodásáról is. Így valós példákkal kívánjuk alátámasztani, hogy az érzékszervi észleletek során használt terminusok nemcsak a hétköznapi élet bizonyos tárgyaival vagy növényekkel, állatokkal való hasonlóság alapján születtek meg, hanem egyes egészséges szervek jellegzetességei más szervek kóros elváltozásainak leírására is szolgálhatnak.

Kulcsszavak: magyar kórboncolási jegyzőkönyvek, latin kórbonctani diagnózisok, máj, érzékszervi észleletek terminológiája, metaforikus kifejezések

JAKAB DOROTTYA

A BESZÉDCSELEKVÉS-ÉRTÉK JELÖLÉSÉNEK ESZKÖZEI AZ INTÉZMÉNYES NYELVI TANÁCSADÁSBAN

Az előadás a nyelvi tanácsadással mint társas cselekvéssel foglalkozik. Központjában a nyelvi tanácsadó megnyilatkozások mint tanácsadó beszédaktusok állnak. Elméleti keretét a nyelvészeti pragmatikához tartozó beszédaktus-elmélet, azon belül a beszédcselekvés-érték jelölésének elmélete adja.

Az előadásban bemutatott empirikus vizsgálat egy hosszabb távú kutatás részét képező *pilot* kutatás. Célja valós nyelvi tanácsadó szövegek elemzése abból a szempontból, hogy milyen beszédcselekvés-értéket jelölő módszereket alkalmaznak bennük a tanácsadók a tanácsadás beszédaktusának explicitté tételére.

A kutatás vizsgálati anyagát a Nyelvtudományi Kutatóközpont nyelvi tanácsadó szolgálatához 2021. augusztus 31. és 2022 augusztus 31. között érkezett e-mailek képezik. A korpuszba – a kutatás céljaival összhangban – csak a megkeresésekre adott tanácsadó válaszok kerültek be, a válaszokat író közönségszolgálati munkatársak engedélyével. A vizsgálati anyagot a kvalitatív tartalomelemzés módszerével, az Atlas.ti szoftver eszközeivel elemeztem. A vizsgált jelenségek kódolását követően a címkék előfordulási gyakoriságát vizsgáltam.

A kutatás várható eredményei képet adnak arról, milyen beszédcselekvés-értéket jelölő nyelvi megoldások alkalmazása jellemzi a vizsgált tanácsadó megnyilatkozásokat. Az eredmények rövid távon alapvetően a *pilot* kutatást magába foglaló hosszabb távú kutatás elméleti megalapozásában alkalmazhatók. Hosszú távon a magyar nyelvű nyelvi tanácsadás gyakorlatainak részletes megismerését segítik elő. Emellett várhatóan felhasználhatók lesznek különböző kommunikációs tréningek elméleti megalapozásában, akár más jellegű, nem nyelvi tanácsadással foglalkozó szakemberek (pl. *coachok*) képzésében is.

Kulcsszavak: nyelvi tanácsadás, beszédaktus-elmélet, beszédcselekvés-érték, szoftveres elemzés, kvalitatív tartalomelemzés

JAKUSNÉ HARNOS ÉVA

A BIZTONSÁGIASÍTÁS BESZÉDTETTÉNEK PRAGMATIKAI ÉRTELMEZÉSE

A biztonsági tanulmányok, illetve a nemzetközi kapcsolatok egyik gyakran említett fogalma a szekurizáció, azaz biztonságiasítás. Biztonságiasítás akkor történik, amikor egy jelentős politikai szereplő a nyilvános politikai diskurzusban kimondja, hogy valamilyen veszély létfenyegetést jelent egy állam vagy egy társadalom számára, aminek az elhárítása rendkívüli intézkedéseket igényel. Ismert példái a fegyveres konfliktusokat, háborúkat megelőző vagy kísérő beszédek, amelyeket a szakirodalomban többféle retorikai szempontrendszer alapján elemeztek. A nyelvészeti pragmatika szemszögéből azonban még nem vizsgálták ezeket, pedig az intézményi beszédaktusok John R. Searle által kidolgozott elmélete alkalmazható a biztonságiasítás folyamatának vizsgálatára. Az intézményi beszédtek elmélete emellett összhangban van a konstruktívizmussal azzal a megállapításával, hogy a politikai diskurzus nem csupán leírja a politikai tényeket, hanem szerepe van a létrehozásukban. Az előadás a politikai diskurzuselemzés eszközeivel, a nyelvészeti pragmatika elméleti keretében bemutatja a biztonságiasítás lépéseit politikai beszédekben, majd megkísérli bizonyítani, hogy a stratégiai narratíva részeként emellett milyen ideológiai tartalommal kell rendelkeznie a biztonságiasító beszédnek. A kutatás célja, hogy pontosítsa a biztonságiasítás lépéseinek leírását, és kimutassa a létfenyegetés megállapításán túl kötelező elemeket. Ennek érdekében George W. Bush terror elleni háborúról szóló beszédei elemzésének rendelkezésre álló eredményeit összehasonlítja Joe Biden elnöknek az orosz–ukrán konfliktus kezdetén mondott beszédeivel.

Kulcsszavak: biztonságiasítás, intézményi beszédtek, politikai diskurzuselemzés, konstruktívizmus, stratégiai narratíva

JUHÁSZ KORNÉLIA

AZ IDEGENNYELV-TANULÁS BEFOLYÁSOLJA AZ ANYANYELV INTONÁCIÓS MINTÁZATAIT?

Ebben az akusztikai kísérletben kínaiul tanuló magyar anyanyelvűek ejtését vizsgáljuk. Grosjean nyelvmodhipotézise (2001) alapján a nyelvtanuló elméjében az anyanyelv (L1) és célnyelv (L2) a környezeti ingerek hatására eltérő mértékben aktiválódhat, és az aktívabb nyelv dominánsabban befolyásolja a nyelvtanuló produkcióját. A kutatás központi kérdése az, hogy ha a nyelvtanulók elméjében a kínai L2 nyelvi mód a dominánsabb, akkor a kínai tónusmintázatok hatása fellelhető-e a magyar intonációs mintázatok produkciójában. Továbbá kérdésként merül fel az is, hogy ezen hatás erősebb-e akkor, ha a nyelvtanuló több L2-tapasztalattal rendelkezik. A kísérletben egy kezdő és egy haladó kínaiul tanuló csoport ejtésében vizsgáltunk két emelkedő (kérdő) és két ereszkedő (kijelentő és felszólító) magyar dallamívet, amiket egy kínaiul nem tanuló magyar kontrollcsoport ejtésével hasonlítottunk össze. A dallamívek f0-kontúráit GAM-modellekkel elemeztük. Eredményeink szerint részleges megerősítést nyert a kínai nyelvi mód hatása az anyanyelvi produkcióra, mégpedig úgy, hogy a haladó nyelvtanulók L1-produkciója mindkét emelkedő dallam esetében jobban eltért a kontrollként felvett magyar mintáktól az emelkedő kínai tónus irányába, mint a kezdőké. Az ereszkedő dallamok esetében azonban a nyelvtanulók átfedő f0-kontúrokat produkáltak, és csak a kijelentő dallam esetében tértek el a magyar kontrollcsoport ejtésétől. A kísérlet eredményei mélyebb betekintést engedhetnek a célnyelv anyanyelvre gyakorolt hatásának kérdésébe.

- Flege, J. 2022. *A distributional learning account of L2 speech learning*. Előadás, 10th International Symposium on the Acquisition of Second Language Speech, 2022. április 22.
- Grosjean, F. 2001. The Bilingual's Language Modes. In Nicol, J. (szerk.): *One Mind, Two Languages. Bilingual Language Processing*. Oxford: Blackwell. 1–25.

Kulcsszavak: a célnyelv hatása az anyanyelvre, nyelvismód-hipotézis, tonális nyelv, idegennyelv- elsajátítás

JUHÁSZ KORNÉLIA – BARTOS HUBA

EGY TONÁLIS NYELV HOGY INTONÁL? MANDARIN KÍNAI F0-KONTÚROK AKUSZTIKAI ELEMZÉSE KÍNAIUL TANULÓ MAGYAR ANYANYELVŰEKNÉL

A jelen akusztikai kísérlet középpontjában a mandarin kínai tónusok és intonáció összehangolása áll kínaiul tanuló magyar anyanyelvűek ejtésében. A kísérletben a nyelvtanulóknak ugyanazon két szótagú megnyilatkozásokat kellett kijelentő és kérdő mondat típusban szembeállítaniuk egymással. Ez a feladat feltételezéseink szerint azért okoz nehézséget a magyar anyanyelvű kínaiul tanulók számára, mert a magyar és a kínai kérdő karakterkontúr eltérő mintázatokkal realizálódik, és emellett még a kínai tónusok produkcióját is modulálni kell a mondat típusnak megfelelően. A kísérletben két eltérő nyelvi tapasztalattal rendelkező kínaiul tanuló csoport ejtését vizsgáltuk egy kínai kontrollcsoportéhoz viszonyítva. A megnyilatkozások vokális fázisaiból kinyert f0-görbékét GAM-modellekkel hasonlítottuk össze. A kísérlet eredményei szerint egyik nyelvtanuló csoport sem közelítette meg a natív kontrasztot a mondat típusok között, valamint a lexikai tónusok produkciója is eltért a natív mintázatoktól mind a kérdő, mind a kijelentő megnyilatkozásokban. A kísérlet eredményei hozzájárulnak a tonális célnyelv elsajátításának mélyebb megértéséhez.

Kulcsszavak: mandarin kínai, intonáció, lexikai tónus, tonális célnyelv, atonális anyanyelv

JUHÁSZ KORNÉLIA – DEME ANDREA

A HIÁTUSTÖLTŐ ÉS A FONEMIKUS [j]-VARIÁNSOK AKUSZTIKAI ÖSSZEHASONLÍTÁSA

A kísérletünk középpontjában a hiátustöltő és fonemikus [j]-variánsok vizsgálata áll az /ia:/ és /ija:/ vokális hangsorokban a képzés során létrejövő szűküllet akusztikai vetületének szempontjából. Siptár (2013) fonológiai elemzése alapján a [j] fonemikusan „mássalhangzóssabb” viselkedéséből fakadóan likvidaként osztályozandó, míg a hiátustöltőként megjelenő [j] „magánhangzóss” természetéből fakadóan siklóhangként kategorizálható. Fonetikai szempontból a mássalhangzósságot a toldalékcso zárttságával, és ennek akusztikai következményével, azaz az alacsonyabb első formánsfrekvencia-értékkel (F1) lehet számszerűsíteni. Ezért a vizsgált vokális hangsorok F1-görbéinek lefutását egy dinamikus elemzés keretében GMM-modellekkel hasonlítottuk össze. Eredményeink szerint a fonemikus [j]-variánst tartalmazó hangsor szignifikánsan alacsonyabb F1-értékekkel, azaz akusztikai szempontból magasabb nyelvállással, zártabb toldalékcsoval valósult meg, mint a hiátustöltő [j]-t tartalmazó vokális hangsor. Tehát a dinamikus elemzés megerősítette, hogy a fonemikus [j]-variáns mássalhangzóssabb, mint a hiátustöltő [j].

- Siptár, P. (2013). Palatálisok. In: Benő, A. – Fazakas, E. – Kádár, E. (szerk.): „...hogy legyen a víznek lefolyása...”. *Köszöntő kötet Szilágyi N. Sándor tiszteletére*. Kolozsvár: Erdélyi Múzeum Egyesület. 433–448.

Kulcsszavak: hiátustöltés, fonemikus [j]-variáns, nyelvemelkedés foka, első formánsfrekvencia

KAPPEL PÉTER – MODRIÁN-HORVÁTH BERNADETT DULKO. EGY HIBAANNOTÁLT NYELVTANULÓI KORPUSZ ALKALMAZÁSI LEHETŐSÉGEI

Előadásunkban bemutatjuk a nyelvtanulói korpuszok aktuális nyelvészeti kutatásának irányait és újabb eredményeit, valamint ezek relevanciáját a nyelvtanulás és nyelvtanítás területén, különös tekintettel a Dulko korpusz felhasználási lehetőségeire.

A Dulko (*Deutsch-ungarisches Lernerkorpus*, Dulko 2021) egy 2021-ben publikált, szabadon hozzáférhető és online kereshető nyelvtanulói korpusz, amely magyar anyanyelvű, a németet mint idegen nyelvet tanuló egyetemisták által létrehozott szövegeket és azok többszintű annotációját (szóalakok, lemmák, szófajok, metaadatok) tartalmazza. Ez az annotációs eljárás a korpusznyelvészeti által támasztott elvárásokhoz igazodva lehetővé teszi a nyelvi adatok többszintű, transzparens elemzését. A korpusz felépítéséhez a jelenleg elérhető legnagyobb német, írott nyelvű tanulói korpusz, a Falko (Reznicek et al. 2012) szolgált alapul, melyet többek között explicit hibakategóriákkal bővítettünk, hogy az egyes hibatípusokat könnyebben lekérdezhetővé tegyük (vö. Beeh et al. 2021).

Az előadás célja a nyelvtanulói korpuszok, elsősorban a nemrég megjelent Dulko korpusz alkalmazási lehetőségeinek felvázolása. A tanulói korpuszok legfőbb felhasználási területének hagyományosan a nyelvelsajátítás/nyelvtanulás kutatása számít (Hirschmann 2019: 11). Előadásunkban ezen túlmenően további alkalmazási lehetőségeket is bemutatunk (például a kontrasztív nyelvészet, anyanyelvi és első idegennyelvi interferenciakutatás terén), egyes példákon keresztül szemléltetve a már megvalósult kutatásokat (vö. pl. Beeh 2019, Rauzs 2019, Szerecz 2022).

Irodalom:

- Beeh, Ch. 2019. Schnittstelle Korpora und Fremdsprachenunterricht. Zur Arbeit mit Lernerkorpora des Deutschen als Fremdsprache. In: Drewnowska-Vargáné, E. – Kappel, P. – Modrián-Horváth, B. – Rauzs, O. (hrsg.): „Vnd der gieng treulich, weislich vnd mündlich mit den sachen vmb“. Festschrift für Péter Bassola zum 75. Geburtstag. Szeged: Institut für Germanistik. 395–413. [10.14232/fest.bassola.23](https://doi.org/10.14232/fest.bassola.23)
- Beeh, Ch. – Drewnowska-Vargáné, E. – Kappel, P. – Modrián-Horváth, B. – Nolda, A. – Rauzs, O. – Scheibl, Gy. 2021. *Dulko-Handbuch. Aufbau und Annotationsverfahren des deutsch-ungarischen Lernerkorpus. Version 1.0*. Szeged: Universität Szeged. [10.14232/dulko-handbuch-v1.0](https://doi.org/10.14232/dulko-handbuch-v1.0)
- Dulko 2021. Beeh, Ch. – Drewnowska-Vargáné, E. – Kappel, P. – Modrián-Horváth, B. – Nolda, A. – Rauzs, O. – Scheibl, Gy. 2021. *Dulko. Deutsch-ungarisches Lernerkorpus. Version 1.0*. Szeged: Universität Szeged, Institut für Germanistik. <https://korpling.org/annis/>
- Hirschmann, H. 2019. *Korpuslinguistik. Eine Einführung*. Stuttgart: Metzler.
- Rauzs, O. 2019. Übersetzungsbewertung und Fehlerkorrektur aus der Perspektive von Studierenden. In: Drewnowska-Vargáné, E. – Kappel, P. – Modrián-Horváth, B. – Rauzs, O. (hrsg.): „Vnd der gieng treulich, weislich vnd mündlich mit den sachen vmb“. Festschrift für Péter Bassola zum 75. Geburtstag. Szeged: Institut für Germanistik. 503–517. [10.14232/fest.bassola.30](https://doi.org/10.14232/fest.bassola.30)
- Reznicek, M. – Lüdeling, A. – Krummes, C. – Schwantuschke, F. – Walter, M. – Schmidt, K. – Hirschmann, H. – Andreas, T. 2012. *Das Falko-Handbuch. Korpusaufbau und Annotationen Version 2.01*. Berlin: Humboldt-Universität zu Berlin Institut für deutsche Sprache und Linguistik – Korpuslinguistik. https://www.linguistik.huberlin.de/de/institut/professuren/korpuslinguistik/forschung/falko/FalkoHandbuchV2/@@@download/file/Falko-Handbuch_Korpusaufbau%20und%20Annotationen_v2.01.pdf
- Szerecz, S. 2022. Verbvalenzfehler aus dem Übersetzungskorpus von Dulko. In: Katona, T. (hrsg.): *Haus als Spiegel – Terézia Moras Aliens – Seiltanz bei Kehlmann – Wüste als Raum – Possessive Attribute im 19. Jh. – Verbvalenzfehler in Übersetzungen. Beiträge Szegeder Germanistikstudierender zur deutschen Literatur- und Sprachwissenschaft*. Szeged: Institut für Germanistik der Universität Szeged. 225–281. [10.14232/jp.agi.2022.3.6](https://doi.org/10.14232/jp.agi.2022.3.6)

Kulcsszavak: korpusznyelvészet, kontrasztív nyelvészet, nyelvtanítás, idegennyelv-elsajátítás, interferencia

KLAUDY KINGA
HALLGATÓI VÉLEMÉNYEK A FORDÍTÁSELMÉLET HASZNÁRÓL
2023-AS VIZSGADOLGOZATOK ALAPJÁN

Mi a haszna a tudásmegosztásnak egy készségfejlesztésre épülő képzésben? Mi a haszna a fordításelméleti előadásoknak a mesterszintű fordító- és tolmácsképzésben? Megoszlanak a vélemények arról, hogy szükség van-e egyáltalán elméletre a fordítóképzésben, bár mostanában egyre többen elismerik, hogy minél inkább önálló szakmává válik (vagy szeretne válni) a fordítás, annál fontosabb a leendő fordítók számára a tudatosság és fordítói döntéseik szakszerű indoklásának képessége. A 2023-as év megjelölése azért van a címben, mert hasonló felmérést már 2021-ben is végeztem az akkori fordításelméleti vizsgadolgozatok egyik kérdésére adott válasz alapján (Klaudy 2021). Akkor a hallgatói véleményekből összeállított korpuszt az automatikusan lekérdezhető Sketch Engine-be töltöttem fel, és a kvantitatív eredményekre koncentráltam. Most az idén vizsgázott 153 hallgató véleményéből állítottam össze egy másik korpuszt és elsősorban kvalitatív, tartalmi elemzést végeztem, és kulcsszavak alapján kategorizáltam a válaszokat. Az eredmény azt mutatja, hogy az elméleti előadások közül azokból profitálnak legtöbbet a hallgatók, amelyek mögött már vannak empirikus kutatási eredmények is, és ezt fordítástechnikai javaslatokként tudják hasznosítani.

Irodalom:

Klaudy K. 2021. Fordításelméleti vizsgadolgozatok korpusznyelvészeti elemzése. *Modern Nyelvoktatás*. 3–4. 31–42.

Kulcsszavak: elmélet a fordítóképzésben, vizsgadolgozatok korpusza, tartalmi elemzés

JUDIT KÓNYI
TEACHING SOFT SKILLS IN HIGHER EDUCATION

The significance of soft skills, especially that of employability skills, such as effective oral and written communication skills, intercultural communication and negotiation skills, is getting widely recognized in higher education. Both business managers and the faculties of universities agree that soft skills studies should be included in the curriculum and given as much attention as field-specific knowledge acquisition. Thus, in an effort to meet the demand of the labour market and bridge the gap between employers' expectations and university graduates' soft skills levels, the majority of institutions of higher education employ diverse practices of soft skills teaching. They offer comprehensive soft skills courses as core subjects or electives, or choose to organize detached courses to develop one specific soft skill in each, in addition to finding innovative strategies to integrate or embed skills development in the professional academic courses. The present paper will make an attempt to explore the different approaches and practices of soft skills enhancement in higher education and identify the most efficient methods by examining the soft skills course offerings of some leading Hungarian and foreign business universities.

Keywords: soft skills, employability skills, higher education, teaching practices, integrated skills development, embedded skills development

KOZÁR VIVIEN ANDREA, HORVÁTH ÁGNES
KOMMUNIKÁCIÓS KIHÍVÁSOK A MAGYARORSZÁGON ÉLŐ
KÜLFÖLDI CSALÁDOK SZÁMÁRA NYÚJTOTT VÉDŐNŐI SZOLGÁLTATÁSOKBAN

A védőnők kiemelkedő szerepet játszanak mind a család, mind a csecsemő életében a pre-, peri- és posztnatális időszak alatt. Ebben az időben a kismamát rengeteg új információ éri, kisbabájával együtt pedig folyamatos vizsgálatnak és szűrésnek vetik alá, melyben biztonságos támpontot nyújtanak a védőnők. Hazánkban egyre több multikulturális család él, akik szintén igénylik a védőnői egészségügyi ellátást. Ez azonban kommunikációs akadályokat szül a védőnői szolgáltatásokban.

Az előadás célja, hogy bemutassa, hogyan zajlik a kommunikáció a magyar védőnők és a gondozásukban lévő külföldi családok között: jellemzően milyen nyelven kommunikálnak, közös nyelv hiányában ki tölti be a tolmács szerepét, valamint milyen dokumentumok érhetők el idegen nyelven. Az adatgyűjtés két online kérdőív formájában történt. Az egyik célcsoportja maguk a védőnők voltak, a másik célcsoportban pedig olyan családokat kérdeztünk meg, ahol legalább az egyik szülő nem beszélt magyarul. A kutatás eredményei rámutattak arra, hogy a vizsgált csoportoknak milyen kommunikációs szokásaik és igényeik vannak, továbbá megfogalmazták azt, hogy melyek a védőnői szolgáltatás vitális dokumentumai, amelyeket indokolt lenne elérhetővé tenni idegen nyelveken is. Mindez hasznos információval szolgál az egészségtudományi szaknyelvoktatás, valamint a szakfordító- és tolmácsolás számára, hosszú távon pedig javítja a védőnői szolgáltatások minőségét.

Kulcsszavak: védőnői szolgáltatás, nyelvi akadályok, vitális dokumentumok, egészségtudományi szakfordítás, tolmácsolás

KUNA ÁGNES, HÁMORI ÁGNES
METAPRAGMATIKAI REFLEXIÓK ÉS TUDÁSMENEDZSMENT AZ ORVOS-BETEG KONZULTÁCIÓN

Az orvos-beteg interakciókban a tudásátadás és a közös megértés központi cél. Ezek érdekében a résztvevők információkat osztanak meg egymással, közös tudást alakítanak ki, és együttműködve jelentéseket hoznak létre. Ezt a „közös projektet” metaszinten is koordinálják, aminek egyik fő eszköze a reflexív nyelvhasználat, különösen a metapragmatikai kifejezések, vagyis a kommunikációra, a résztvevők nyelvi tevékenységére, megértésére vonatkozó utalások (Bublitz–Hübler 2007, Caffi 2016). Az előadásban ezekre, és ezen belül a tudáshoz, tudásátadáshoz kapcsolódó explicit reflexiókra fókuszálunk.

A kutatás anyagát 4 háziorvosi és 12 fogorvosi konzultáció, valamint 8 oktatóvideó (Csabai et al. 2009) hangfelvétele, illetve átirata adja. Ezekben a metapragmatikai utalásokat társas kognitív pragmatikai keretben (Verschuere 1999, Kecskes 2014), MAXQDA szoftver segítségével annotáltuk és elemeztük. Az előadásban az alábbi kérdések mentén mutatjuk be a metapragmatikai reflektálás legfontosabb funkcióit:

- 1) Milyen fő típusai vannak az orvos-beteg interakciókban az MP utalásoknak? Melyek kapcsolódnak elsősorban a tudásmenedzsmenthez, és milyen módon?
- 2) Milyen jellegzetességeket tükröznek a reflexiók a konzultáció típusa (háziorvosi, fogorvosi) szerint?
- 3) Milyen különbségek vannak a valós és az oktatóvideós konzultációk közt?
- 4) Hogyan hasznosíthatók a metapragmatikai elemzés eredményei az oktatásban?

Az elemzés feltárja, hogy a vizsgált orvos-beteg konzultációkban a metapragmatikai utalások nagy része a tudás megosztásának folyamatát segíti: támogatja a releváns információk átadását, felismerését és feldolgozását, a megértés alapozását és ellenőrzését és szükség esetén a félreértések tisztázását.

Irodalom:

- Bublitz, W. – Hübler, A. (eds.) 2007. *Metapragmatics in use*. Amsterdam: John Benjamins.
- Caffi, C. 2016. Revisiting Metapragmatics. „What Are We Talking About?” In: Allan, K. – Capone, A. – Kecskes, I. (eds): *Pragmemes and Theories of Language Use*. Cham: Springer. 799–821.
- Csabai, M. – Csörsz, I. – Szili, K. 2009. *A gyógyító kapcsolat élménye. Kézikönyv és oktatóanyag a kapcsolati készségek fejlesztéséhez*. Budapest: Oriold és Társa Kiadó.
- Kecskes, I. 2014. *Intercultural Pragmatics*. Oxford: Oxford University Press.
- Verschueren, J. 1999. *Understanding pragmatics*. London – New York: Arnold – Oxford University Press.

Kulcsszavak: tudás, információátadás, metapragmatika, orvos-beteg kommunikáció

KURTÁN ZSUZSA
SAKANYELVI UTAZÁS CSANYIK-VÖLGYTŐL SZILÍCIUM-VÖLGYIG

A szaknyelveknek és használatuknak jelentős szerepe van a nyelvek és tudományterületek határán a dinamikus változó környezeti hatásokkal együtt alakuló oktatásban. A különböző tudományterületeken és szakmákban az új ismeretek megszerzése, a szaktudás kialakulása és fejlődése, a szakemberképzés teljes folyamata elválaszthatatlan a szaknyelvtudástól. Napjainkra a formai megfelelés helyett a ténylegesen megszerzett képességekre, rugalmasan hasznosítható szaknyelvtudásra van szükség. Az oktatás tervezése egyben nyelvi tervezés is. A beszédszándékok felismeréséhez és értelmezéséhez a beszélőknek eltérő szintű háttértudással és kompetenciákkal kell rendelkezniük, amelyek különféle forrásokból származhatnak. Szükségletelemzés nyújt alapot a nyelvfejlesztés tervezéséhez.

Az előadás alkalmazott nyelvészeti és nyelvpedagógiai háttérből, átfogóan kíséri végig szakmai pályámat a szaknyelvek és a nyelvfejlesztés kutatásának útján. Arra kívánok rávilágítani, hogy a változó nyelvhasználati környezetekben megnyilvánuló szakszövegek a szakmaiság és a gondolkodásmód szoros kapcsolatát sajátosan mutatják meg. A szakszövegekben a kognitív kapcsolatok nyelvi kifejlődései tudományáganként is eltéréseket mutatnak. Szükségletelemzésekkel azonban lehetséges olyan egyetemes szaknyelvi jellemzőket azonosítani, amelyek bármely tudományterületen alapul szolgálhatnak a szakmai tartalomba ágyazott nyelvfejlesztéshez, és a nyelvhasználati feladatok alapján szintezett tudásépítéshez, együttműködésekhez. Az utóbbi években a magyar szaknyelvek összehasonlító kutatásával is foglalkoztam. Legújabbban a magyar jogi szaknyelv vizsgálatába kapcsolódtam be, amelynek keretében jogász, nyelvész és informatikus szakértő összefogással jött létre a 2,4 millió szövegszót és 150 ezer mondatot tartalmazó *Miskolci Jogi Korpusz* (MJK). Korpusznyelvészeti módszerekkel megvalósított kutatásunk eredményeit a nyelvi tanácsadás tervezésének összefüggéseiben mutatom be annak érdekében, hogy a magyar szaknyelv is a mindenkor beszédhelyzeteknek megfelelően érvényesülhessen.

Kulcsszavak: szaknyelvi rétegzettség, szükségletelemzés, nyelvfejlesztés tervezése, korpuszalapú regiszterelemzés, nyelvi tanácsadás

LAKATOS-BÁLDY ZSUZSANNA

**A SZOCIOKULTURÁLIS TARTALOM JELENLÉTE VAGY HIÁNYA A MAGYAR MINT IDEGEN NYELV
TANKÖNYVEK LECKÉIBEN**

Az előadásban azt vizsgáljuk meg, hogy a szociokulturális tartalmak milyen mértékben jelennek meg a magyar mint idegen nyelv tankönyvekben, és milyen hatással vannak a diákok nyelvtudására és kulturális érzékenységre. Kutatások bizonyítják, hogy egy idegen nyelv tanulása egy fajta másodlagos identitás megszerzését is eredményezi, emiatt is tartjuk nagyon izgalmas területnek az erre ható kulturális tartalmak kutatását. A kutatásnak ebben a szakaszában három magyar mint idegen nyelv tankönyv első kötetét vizsgálom, és rámutatok, hogy a szociokulturális tartalmak, köztük a nyelvhasználat reáliái, mindegyikben jelen vannak, mi több, az első pillanattól kezdve nélkülözhetetlen tartalmi elemet képviselnek. A kutatás célja, hogy hangsúlyozza a szociokulturális tartalmak fontosságát a magyar mint idegen nyelv tanulása során, a diákok nyelvtudásának és kulturális érzékenységének és identitásának fejlesztése érdekében.

Kulcsszavak: szociokulturális tartalom, a magyar mint idegen nyelv tanulása, nyelvkönyv, kulturális reáliák, a nyelvhasználat reáliái

LÁNCOS LEA PETRA

SZINKRONTOLMÁCSOLÁS ÉS *LIAISON* TOLMÁCSOLÁS A BÍRÓSÁGOKON

A szakirodalom a bírósági tolmácsolást homogén kategóriaként kezeli (Gamal 1998) és a közösségi tolmácsolás egyik területének tekinti. A gyakorlat azonban azt mutatja, hogy a bírósági tolmácsolásnak számos olyan formája van, mely a bíróság típusától függően a gamali definíciótól eltérő nyelvi közvetítést követel meg. Mindez a bírósági tolmácsolást megvalósító szakemberektől is eltérő stratégiákat követel meg. A kutatásban félig strukturált interjú keretében 5 válaszadó tolmács segítségével, az ő tapasztalataik alapján járom körül a nemzetközi bírósági, a választott bírósági és a hagyományos nemzeti bírósági tolmácsolás közötti különbségeket.

Kulcsszavak: bírósági tolmácsolás, jogi tolmácsolás, *liaison* tolmácsolás, szinkrontolmácsolás, interjú

LECHNER ILONA

**A KÁRPÁTALJAI MAGYAR NYELVHASZNÁLAT SZLÁV ELEMINEK JELENTÉSBŐVÜLÉSI
ÉS -SZÜKÜLÉSI FOLYAMATÁRÓL KOGNITÍV NYELVÉSZETI KERETBEN**

Az 1980–90-es évek során a nyelvészetben bekövetkezett „kognitív fordulat” a kutatók figyelmét egyre inkább a beszélők mentális tevékenységére és képességeire irányította. Ezáltal új kutatási területek tárultak fel a nyelvésztsadalom számára. Az elmúlt években nyilvánvalóvá vált, hogy interdiszciplináris szemlélettel új dimenziók nyílhatnak meg például a kétnyelvűségi és szociolingvisztikai kutatások terén, új szemszögből vizsgálható például a kétnyelvű beszélők mentális lexikonja, nyelvi tudásuk, kognitív bázisuk, a szókölcsonzés és interferenciajelenségek stb.

Az előadás alapját képező kutatás tárgya a fenti megállapításokra alapozva a kárpátaljai magyar nyelvhasználatban jelen lévő szláv eredetű lexikai elemek jelentésbővülési és -szűkülési folyamatának vizsgálata. A Kárpátalján élő magyar kisebbség körében számos szociolingvisztikai kutatást folytattak az elmúlt három évtized során (ld. Csernicskó munkássága, a Hodinka Antal Nyelvészeti Kutatóközpont).

Hiányosságként tüntethető fel azonban az interkulturális hatások vizsgálata, holott a kisebbségi magyarok erős másodnyelvi és kulturális, fogalmi és szemantikai hatásoknak vannak kitéve (Tolcsvai Nagy 2020). Ebből kifolyólag indokolt tüzetes vizsgálat tárgyává tenni nyelvváltozatukat. Előadásomban egy átfogó kutatás részeredményeit mutatom be, a kognitív nyelvelméletre alapozva elemzem a lexikai kölcsönszavak szemantikai szűkülési és bővülési jellegzetességeit. Nyelvi adatbázisként a Gazdag (2021) által a kárpátaljai magyar nyelvjárások alapján összeállított szláv kölcsönszavak gyűjteményét használom fel.

Irodalom:

Gazdag, V. 2021. *Szláv elemek a kárpátaljai Beregszászi járás magyar nyelvjárásaiban*. Törökbálint: Termini Egyesület.
Tolcsvai Nagy, G. 2020. Fogalmi és nyelvi megfelelések és eltérések kétnyelvűségi helyzetben. Mít tudunk a kétnyelvű megismerésről a határon túli magyarok körében? In: Benő, A. – Péntek, J. (szerk.): *Kognitív és pszicholingvisztikai szempontok a nyelvi érintkezések vizsgálatában*. Sfântu Gheorghe: Anyanyelvápolók Erdélyi Szövetsége 13–30.

Kulcsszavak: kárpátaljai magyar nyelvhasználat, szláv kölcsönszavak, jelentésbővülés, jelentésszűkülés, kognitív szemantika

LESZNYÁK MÁRTA

**A FORDÍTÓI ÉS UTÓSZERKESZTŐI KOMPETENCIA FEJLŐDÉSE A MESTERKÉPZÉS SORÁN.
A SZEGEDI LONGITUDINÁLIS VIZSGÁLAT ELSŐ EREDMÉNYEI**

A Szegedi Fordítói és Utószerszerkesztői Kompetencia Kutatóközpont 2020-ban indított empirikus vizsgálatot, amelynek középpontjában a fordítói és utószerszerkesztői kompetencia fejlődése és a teljesítményt befolyásoló kompetenciaelemek meghatározása áll. A kutatás elméleti háttérül a PACTE csoport (2003) modelljét választottuk, amely szerint a fordítói kompetencia a következő alkompetenciákból áll: nyelvi kompetenciák, nyelven kívüli ismeretek, fordításra vonatkozó ismeretek, instrumentális alkompetencia, stratégiai alkompetencia és pszichofiziológiai kompetenciák. Az előadás célja a kutatási projekten belül zajló longitudinális vizsgálat első eredményeinek bemutatása. A vizsgálatot 21 elsőéves, fordító és tolmács mesterszakos hallgatóval kezdtük meg 2020 őszén, 2022 tavaszán azonban már csak 17-en vettek részt a felmérésben. A hallgatók egy jogi és egy nyelvészeti szöveg egy részének angolról magyarra fordítását és utószerszerkesztését végezték el, emellett nyelvi tesztet, háttértudásra vonatkozó tesztet, a fordításról való nézeteket vizsgáló kérdőívet és egy, az aktuális munkával kapcsolatos utókérdőívet töltöttek ki. A kitöltések rapszodikus jellege miatt jelenleg elsősorban kvalitatív elemzésre nyílik lehetőségünk. Ezek az elemzések azt mutatják, hogy a nyelvi készségek és a fordítási teljesítmény is kis mértékben javul a képzés során. Bár a hallgatók explicit utószerszerkesztési képzésben nem részesülnek, az utószerszerkesztési teljesítmény hasonló mértékben javul, mint a fordítási teljesítmény. Emellett a hallgatók munkatempója is nő. A képzés elején és a képzés végén elkészített célnyelvi szövegek részletes elemzése rávilágít a tudatos fordítói stratégiák megjelenésére. Az előadást a kis minta elemzése alapján felállítható hipotézisek felvázolásával zárjuk.

Irodalom:

PACTE 2003. Building a Translation Competence Model. In Alves, F. (ed.): *Triangulating Translation. Perspectives in Process Oriented Research*. Amsterdam: John Benjamins. 43–66.

Kulcsszavak: a fordítói kompetencia fejlődése, az utószerszerkesztői kompetencia fejlődése, nyelvi kompetenciák és fordítás, longitudinális kutatás, fordítóképzés

GERT LOOSEN

**CATCHPHRASES AS CULTURAL VOCABULARY – GENERAL INTRODUCTION TO THE TOPIC AND
ANALYSIS OF ONE CATCHPHRASE: *THIS IS NOT A (PIPE)***

“Your good opinion is rarely bestowed, Miss Bennett”, “Just do it!”, “Ask Not What The Pussy Can Do For You Ask What You Can Do For The Pussy”, ... Native speakers don’t have any problem recognizing these expressions from works of literature, advertising, celebrity quotes, their origin, or even the original version(s) behind a paraphrase. Like a language constructs a linguistic community, catchphrases construct a cultural one, the latter more difficult to enter for outsiders than the former. Since a few years I’ve been working with students with catchphrases in the Dutch language (meaning they originate in The Netherlands as well as in Flanders) and so much can be done with this topic that hasn’t been worked on before, that I made it my habilitation project. Not only I want to describe a collection of Dutch catchphrases, analyse their origin (thus correcting incomplete and incorrect already existing descriptions) and their usage, but I also want to develop didacticizations to help learners of Dutch to acquire this cultural vocabulary. In this presentation I would like to focus on the most famous Belgian catchphrase of all time: “This is not a (pipe)”.

Keywords: catchphrases, language acquisition, cultural vocabulary, didactics, foreign language

LÓZSI TAMÁS

ABDUKTÍV ÉRVELÉS REKLÁMFILMEKBEN

A logikai hagyomány kétféle következtetési módot különböztet meg: a dedukciót és az indukciót. Ezeken alapulnak a klasszikus retorikában a logoszra alapozott érvek fő típusai: az enthüméma (retorikai dedukció), valamint a példa (retorikai indukció). Charles S. Peirce amerikai logikus 1866-ban bevezetett egy harmadik következtetési módot, az abdukciót. Az abdukció az eredményből indul ki, ezután felállít egy tételt, s a tétel segítségével tárja fel az esetet. A nyomozók okoskodása, de a tudományos kutatás is tulajdonképpen abdukció.

Jelen minikutatás anyagát egy 38 reklámfilmről álló korpusz adja. A reklámok a két legnagyobb kereskedelmi televíziócsatornán voltak láthatók 2023. január 2-án, illetve 3-án, valamint elérhetők a Youtube videómegosztón (Reklámgyűjtő). A vizsgálat módszere a retorikai elemzés. A retorikai elemzés fő célja, hogy feltárja és minősítse a meggyőzésre irányuló elemeket, a nyilvánosságnak szánt szövegekben pedig feltételezhetően mindig van meggyőző szándék. A retorikai elemzés vizsgálja a szövegek felépítését, érvelését, stílusát, előadásmódját / megjelenési formáját. Jelen esetben a vizsgálat elsősorban az érvelés feltárására irányul. Először azonosítja az érveket, majd minősíti őket.

Az előadás a reklámfilmkorpusz retorikai elemzésének eredményeit ismerteti. Ezen eredményekből elsősorban az abduktív következtetésre épülő érvelési mód gyakorlati megvalósulását mutatja be. A mindennapi szövegek, így a reklámfilmek többféle érvet tartalmaznak, illetve többféle következtetési útvonalat is megengednek. Mindazonáltal a reklámok többségében felfedezhető az abduktív következtetési séma (eredmény–tétel–eset), illetve a feltételezésre (hipotézisre $\approx$ abdukcióra) épülő érvelés. Sok esetben a példák vagy enthümémák alapja is feltevés, vagyis az abdukció – legalább implicit módon – megelőzi az indukciót és/vagy a dedukciót.

Kulcsszavak: abdukció, retorikai elemzés, reklámfilm, meggyőzés, érvelési séma

LUDÁNYI ZSÓFIA

TERMINOLÓGIAI PROBLÉMÁK A NYELVI KÖZÖNSÉGSZOLGÁLATI MUNKA TÜKRÉBEN

A szövegekkel való professzionális foglalkozás során, a lektorálási, fordítói, szaknyelvi gyakorlatokban a nyelvhasználók számos összetettebb nyelvi problémával szembesülnek, amelyek megoldásában nyelvi tájékoztatásra van szükségük. A rendelkezésre álló nyelvhasználati segédeszközök mellett a problémamegoldás egyik módja, ha a nyelvhasználók nyelvi tanácsadással foglalkozó intézményekhez fordulnak. Az előadás a nyelvmenedzselés-elmélet keretét alkalmazva a Nyelvtudományi Kutatóközpont nyelvi közönségszolgálatának gyakorlatait mutatja be. A vizsgálat azokra a nyelvi és helyesírási problémákra fókuszál, amelyek különféle szaknyelvekkel kapcsolatban merültek fel. Az elemzés anyaga a közönségszolgálati adatbázis mintegy 10000 levele, amelyből a nyelvi probléma típusát leíró kódok segítségével szisztematikus mintavétel történt. Az előadás esettanulmány jelleggel mutat be ezek közül néhány, a szaknyelvekkel kapcsolatos tipikus problémát. Az eredmények azt mutatják, hogy a közönségszolgálatához fordulóknak terminológiai problémáinak jelentősebb része (kb. 80%-a) a szaknyelvek helyesírásával kapcsolatos, ezek közül a leggyakoribb a szakmai írásgyakorlat és az akadémiai helyesírási norma közti ellentmondás, illetve a helyesírási kodifikáció hiánya. A típusproblémák kisebb részében a kérdezők új terminusok megalkotásában kérik a közönségszolgálat segítségét. Összegzőképpen elmondható, hogy a NYTK közönségszolgálatának munkatársai a terminológiához, szaknyelvekhez kapcsolódó kérdések megválaszolása során az alapvető terminológiai és helyesírási szempontok szem előtt tartása mellett törekednek a kérdezők nézőpontjának, javaslatainak, valamint a szakmai közösség gyakorlatának figyelembevételére, hozzájárulva a nyelvmenedzselési folyamat hitelességéhez, s ezáltal annak sikerességéhez is.

Kulcsszavak: nyelvmenedzselés, nyelvmenedzselés-elmélet, nyelvi közönségszolgálat, terminológia, szaknyelvi helyesírások

MARTHY ANNAMÁRIA

SZUGGESZTÍV KOMMUNIKÁCIÓS TECHNIKÁK HASZNÁLATA A TERHESAMBULANCIÁN

Az egészségügyi szakember szavai hatást gyakorolnak a páciensekre, a köztük kialakuló kapcsolat minősége döntő befolyással lehet a terápiás eredményekre (Koppán 2008). Ebből következik, hogy az orvos (szülésznő) szavai ösztönzően, akár gyógyítóan tudnak hatni a betegre, de akár azonnali bizalomvesztést is okozhatnak.

A jó kommunikációs készségekkel rendelkező egészségügyi szakemberek számtalan pozitív eredményhez segíthetik a betegeket. Ilyen pozitív eredmény például a tünetek enyhítése, a fájdalom, szorongás, bűntudat csökkentése, a megnövekedett lelki nyugalom, betegségük elfogadása, az együttműködés az orvosi csapattal, de az orvosi hibák megelőzése is megfigyelhető (Asemani 2011).

Az orvostudomány különböző területein – onkológia, szülészet, fizioterápia, sürgősségi osztály stb. – végzett kutatások (Varga 2011) arra az eredményre jutottak, hogy a szuggesztívok alkalmazása hatékony a fájdalom és a szorongás csökkentésében, lerövidíti a beavatkozáshoz szükséges időt.

Kutatásomban a szuggesztív kommunikációs technikák alkalmazását vizsgálom egy vidéki kórház szülészeti osztályán. Tíz szülésznő-kismama hangfelvétel elemzését követően szeretném bemutatni a szülésznő által alkalmazott szuggesztív kommunikációs technikákat.

A jó szakember-páciens interakció kulcsfontosságú a sikeres gyógyítási folyamatban és a további ellátás szükségességének megszüntetésében, a kórházi költségek, a betegközpontú ellátás és a betegelégedettség javításában. A kutatás eredményei hozzájárulhatnak az Egészségtudományi Karon tanuló szülésznőhallgatók eredményesebb szakmai felkészítéséhez, ezen keresztül pedig a sikeresebb szülésznő-kismama együttműködéshez a jövőben.

Irodalom:

- Asemani, O. 2011. A Review of the Models of Physician-Patient Relationship and Its Challenges. *Iranian Journal of Medical Ethics and History of Medicine*. 5, 44–57.
- Varga, K. (szerk.) 2011. *A szavakon túl. Kommunikáció és szuggesztió az orvosi gyakorlatban*. Budapest: Medicina Kiadó Zrt.

Kulcsszavak: orvos-beteg kommunikáció, szakember-páciens interakció, szaknyelv, szuggesztív kommunikáció

MINYA KÁROLY **A MAGYARÍTÁS MINT NEOLOGIZMUS**

A magyarítások az idegen szavak helyett kerülhetnek be a nyelvhasználatba, azonban alkalmi, tudatos és szükségszerű neologizmusokként elterjedésük, meghonosodásuk, meggyökeresedésük mindig is kérdéses volt és az is marad. A sok tényező közül meghatározó a közizlés, valamint az, hogy a neologizmust a sajtóorgánumok elterjesztik-e, vagy sem. A Szómagyarító honlap (www.szomagyarito.hu) web2-es honlap, tehát kizárólag a látogatói szolgáltatják a tartalmat, 2010 óta működik, amelyen jelen pillanatban 14.179 idegen szóra 17.920 magyarítás olvasható. Az előadás a C betűs idegen szavak közül a következők magyarításait kívánja megvizsgálni több szempontból: *cafeteria, campus, cancel culture, catering, celeb, chill, coach*. Ezek viszonylag közhasználatúnak tekinthető idegen kifejezések, és nem szakszavak. A szempontok a következők: 1. az elterjedtségük szerint; 2. a létrejöttük módja szerint; 3. (ahol lehetséges) a megalkotott kifejezés értelmét stílusosan árnyaló mellékjelentése (konnotációja) szerint; 4. a honlapon történő minősítés alapján (mennyire tetszik a látogatóknak). A hipotézisek a következők: a magyarítások az internetes keresőben igen kis számban szerepelnek, tehát a közhasználatuk igen kicsi; a leggyakoribb szóalkotási mód a szóösszetétel; ha van a szavaknak konnotációja, akkor az elsősorban gúnyos, ironikus; az elterjedtség és a tetszési index nem korrelál. Feltételezhető, hogy a magyarítások többségükben megmaradnak neologizmusoknak, nem terjednek el, használatuk során az értelmezésükhöz szükség van a tágabb szöveggörnyezetre.

Kulcsszavak: magyarítás, alkalmi neologizmus, szükségszerű neologizmus, purizmus, konnotáció

MALACZKOV SZILVIA **AZ INTRALINGVÁLIS ÉS INTERLINGVÁLIS FELIRATOZÁS NYELVI JELLEMZŐI**

A kutatás célja az explicitáció mint fordítási univerzálé kutatása az audiovizuális fordításban. A kutatás elméleti hátterét egyrészt a tágabb értelemben vett explicitációs hipotézis és az aszimmetria hipotézis adja, valamint az audiovizuális fordítási módra jellemző redukciós technikák. A kutatásban kétirányú angol–magyar és magyar–angol TED-előadások intralingvális és interlingvális feliratait vizsgálom induktív módon, kontrasztív szövegelemzéssel. A kutatás a feliratozás egyes szakaszaira jellemző explicitációval és implicitációval járó fordítási megoldásokat tárja fel, hogy 1) beazonosítsa a fordítási folyamat során megjelenő leggyakoribb átváltási megoldásokat, 2) megállapítsa az explicitációval és implicitációval járó fordítási megoldások arányát, és 3) ezek alapján reflektáljon az explicitáció mint fordítási univerzálé jelenségére. Az adatok azt mutatják, hogy az aszimmetrikus nyelvi kapcsolatok révén az explicitáció jelensége igazolható. Ezenkívül az implicitációval járó műveletek típusai és számaránya a fordítás különböző fázisaiban eltérő tendenciát mutat. A kutatás így bemutatja az implicitáció és explicitáció feliratozásra jellemző típusait és a fordítói döntéseket befolyásoló okokat. Az eredmények felhasználhatók a fordításoktatásban, illetve a további alkalmazott nyelvészeti kutatásokban.

Kulcsszavak: audiovizuális fordítás, intralingvális feliratozás, interlingvális feliratozás, explicitáció, redukciós technikák

MURÁNYINÉ ZAGYVAI MÁRTA
A MOZAIKSZÓ MINT A TUDÁSMEGOSZTÁS ESZKÖZE ÉS GÁTJA

A mozaikszók (betűszók, szóösszevonások) a redukciós szóalkotás termékei és a modern szaknyelvek igen gyakori szóképzési elemei, melyek mindennapi életünk minden színterén segítik és egyben gátolják is a kommunikációt. Előadásomban egy kisebb lélegzetű vizsgálódás eredményeit szeretném bemutatni, amely során az egészségügyi tudásmegosztás két tipikus szövegében – a gyógyszereket kísérő betegájékoztatókban és a betegek kezébe adott kórházi zárójelentésben – elemeztem a mozaikszók használatát. Arra a kérdésre kerestem a választ, hogy a két említett szöveg címzettjei milyen mennyiségben találkoznak mozaikszókkal, illetve milyen mértékben és formában kapnak segítséget a mozaikszók értelmezéséhez. A kiinduló hipotézis az volt, hogy a betegájékoztatók szövegében egyáltalán nem, vagy csak igen kis mértékben találkozunk feloldatlan, azaz teljes alakkal nem magyarázott mozaikszóval, míg a zárójelentések esetében az ilyen mozaikszó-használat sokkal gyakoribb.

Kulcsszavak: mozaikszók, betűszók, betegájékoztató, zárójelentés, értelmezés

MURÁNYI SAROLTA – HARMATI-PAP VERONIKA – KAS BENCE – KOHÁRI ANNA
NARRATÍV ELEMELK A 6 HÓNAPOS CSECSEMŐKHÖZ SZÓLÓ DAJKANYELVBEN

Egy történet elmesélése komplex nyelvi és kognitív feladat, melyben a beszélőnek egyszerre kell mozgósítania a tárgyi tudását, ismereteit a világról, az adott beszédhelyzetről, és ezeket a megfelelő nyelvi formába kell öntenie. Az otthoni nyelvi környezet jelentős hatással van a gyermekek anyanyelv-elsajátítására, így a narratív készségük fejlődésére is, mégis keveset tudunk a szülők által mesélt történetek narratív jellemzőiről. Korábbi kutatások szerint a dajkanyelvi történetmesélés több megnyilatkozásra tagolódik, mint a felnőttekhez szóló narratívák, de nem ismert a mesék többtelemeinek kommunikációban betöltött funkciója. Jelen kutatás célja, hogy megvizsgálja az édesanyák gyerekeiknek mondott történeteinek narratív elemeit, különös tekintettel a figyelemfelhívást, kapcsolattartást szolgáló társalgási elemekre.

A vizsgálathoz 31 magyar nyelvű édesanya hanganyagait használtuk fel.

Meghatároztuk a történetelemek, a társalgási elemek gyakoriságát és a történetegységekhez tartozó megnyilatkozások számát. A statisztikai elemzéseket (Mann–Whitney-próba) az R szoftverben végeztük el. Az előzetes eredmények alapján a társalgási elemek (pl. Nézd! Látod?) gyakrabban jelentek meg a dajkanyelvben, mint a felnőttekhez szóló beszédben. A mese történetegységei közül a cím, a nyitás és a zárás esetében is gyerekekhez több megnyilatkozást mondtak az édesanyák, mint a felnőttekhez, míg más történetegységeknél nincs különbség. Továbbá a mesében a történetépítés szempontjából meghatározó elemek, a színek, amelyek gyakrabban fordultak elő dajkanyelvben, mint felnőttekhez szóló beszédben. Az eredmények felhívják a figyelmet arra, hogy a dajkanyelv nemcsak akusztikai, morfológiai vagy szemantikai szinten tér el a felnőttekhez szóló beszédétől, hanem a narratíva jellemzőiben is.

Kulcsszavak: narratív elemek, történetmesélés társalgási elemek, történetegység

A vizsgálat az NKFI-134775, NKFI-115385, NKFIH-124477 keretében készült.

JÖRN NUBER, DOMINIK TIMMERMANN, KATALIN FOGARASI
ACCESSIBILITY, EASY „LANGUAGE” AND WRITTEN DOCTOR-PATIENT COMMUNICATION IN
INTRALINGUAL TRANSLATIONS IN GERMAN LANGUAGE

The presentation deals with the problem whether criteria of the so-called "easy language" – a language that is easy to read, understand and use – can be fulfilled in the context of written doctor-patient communication in intralingual translations in German language. Increasingly, physicians are treating patients who have only a basic knowledge of German with difficulties in reading and understanding. More and more patients either speak German as a second language, have a low literacy or intellectual disabilities or people have a high cognitive load and want quick and summarized information. To these patients diagnosis and therapy options must be communicated in highly simplified language without losing any information. Doctors are not always prepared for this. A German-language sample of 19 transcriptions of an authentic medical report in layman's language ("plain language" in which technical terms are replaced by everyday expressions), which were carried out by postgraduate students of the Medical interpreter and translator postgraduate training at Semmelweis University Budapest, is analyzed and shown, which problems could arise for patients, who would need a barrier-free and inclusive explanation in easy language. Contrastingly, a transcription of the same extract of findings is presented, which the KI ChatGPT carried out for this purpose with the identical text. In our corpus analysis, we address the question of the extent to which the sole change of register between professional language and layman's language (plain language) can simultaneously meet accessibility criteria, i.e., serve to provide information in easy language. The results of our analysis will be implemented in the terminological training of professional translators and interpreters in health sciences at Semmelweis University, since the addressees of patient education and information in German-speaking countries increasingly require the inclusion of non-Germans.

Keywords: easy language, intralingual translation, doctor-patient communication, corpus analysis, accessibility

ÖLBEI CLAUDIA A MULTILINGVÁLIS KOMPETENCIA ÉS A PSZICHOTIPOLÓGIA

Európai kontextusban a közvetítőnyelves tanítás, a rokon idegen nyelvek és így a transzferstratégiák szerepe még jelentősebb azon tanulók esetében, akiknek az anyanyelve nem tartozik az indoeurópai nyelvcsaládba, mint például a finn és a magyar esetében. Kutatásomban ezért jelentős mértékben hivatkozom Ringbom, illetve Hammarberg vizsgálataira ahol az L1 a finn, az L2 a svéd és az L3 az angol volt. Témám szempontjából nagyon jelentős Hufeisen, Jessner és Rothman munkássága is.

Míg a harmadik nyelv (L3) tanulása esetén a nyelvközi hatással (CLI) kapcsolatos kutatások kiemelik a nyelvtipológiai közelség fontosságát, addig a nyelvi tudatosság és a pszichotipológia kissé háttérbe szorul. A pszichotipológia arra vonatkozik, hogy a nyelvtanuló miként érzékeli a nyelvek közötti különbségeket és hasonlóságokat, s ez érdekes módon nem mindig esik egybe a valódi nyelvtipológiával.

Az 1990-es évek elején a Pécsi Tudományegyetem német szakos hallgatóival (L1: magyar, L2: német, L3: angol) egy multilingvális nyelvoktatási projektet hajtottam végre, ahol az angolt a német nyelv közvetítésével tanítottam. A projekt fő célja a nyelvi tudatosság növelése és a pozitív transzfer elősegítése volt. Kérdőívek segítségével nyertem bepillantást a hallgatók pszichotipológiájába.

Harminc évvel később, célzott kérdőívek segítségével a pécsi Koch Valéria Német Iskolaközpontban figyelem a 9–12. osztályos tanulók nyelvi tudatosságát, illetve pszichotipológiáját. Azt vizsgálom, hogy a diákok hogyan látják korábbi nyelvtudásuk szerepét egy új nyelv (L3) elsajátításában, különösen akkor, ha az L1 nem kapcsolódik sem az L2-höz, sem az L3-hoz, de az L2 és az L3 (L4 stb.) egymással tipológiai rokonságban állnak.

Kulcsszavak: multilingvális kompetencia, közvetítőnyelves tanítás, nyelvi tudatosság, nyelvek közötti kölcsönhatás (CLI), pszichotipológia, transzfer

PÁL HELEN A TÁJSZÓTÁRAK EGYIK ALKALMAZÁSI LEHETŐSÉGE AZ ANYANYELV-PEDAGÓGIÁBAN

A magyar nyelv és irodalom tantárgy tananyagába a tájszótárak többféle módon is beilleszthetők. A NAT témakörei közé tartozik például a szótárhasználat, a szókincsfejlesztés, az olvasott és hallott szöveg megértése, továbbá az ismeretszerzés a magyar nyelvjárásokról. A szövegértési és szövegalkotási képességek megszerzéséhez a NAT olyan források alkalmazását is javasolja, amelyekből a régi magyar mesterségekről tanulhatnak a diákok. A régi mesterségekről szerzett ismeretek összekapcsolhatók a saját lakóhely kulturális értékeinek megismerésével, mivel a helyi tájszótárak, vagy egy-egy régió szótárai a szűkebb lakókörnyezet szókincséből és ezáltal az adott közösség életéből közölnek adatokat.

Az előadás célja, hogy olyan alkalmazási módokat mutasson be, amelyekkel a tájszótárakat a régi magyar mesterségek megismertetésére lehet felhasználni, kiegészítve nyelvi, néprajzi, történelmi adatokkal. A bemutatott módszerek az egyes szótárak jellemzőihez igazodnak. A mesterségnevek nyelvjárási különbségeinek bemutatásához alkalmazható az egész magyar nyelvterületet lefedő tájszótár. A megjelent tájszótárak összeállítói közül többen is arra törekedtek, hogy a szócikkekben néprajzi vagy történelmi adatokat is közöljenek, ezek bővebb ismereteket nyújtanak a témához. Az anyanyelv-pedagógiában jól hasznosíthatók azok a tájszótárak is, amelyekben a tájszavak felsorolásán kívül a szótár egyik részében a jelentésből kiindulva is közlik a fogalmakat. Ez nemcsak a köznyelvi beszélők számára lehet kedvező, de a szótárhasználat gyakoroltatása során is alkalmazható. Az egy-egy település nyelvi adatait közlő helyi szótárak a szűkebb lakókörnyezetre vonatkozó nyelvjárási, néprajzi vagy történelmi adatokkal szolgálhatnak. A módszertani célú előadás a tájszótárakat és ezek adatait a régi magyar mesterségek megismertetéséhez kívánja hasznosítani.

Kulcsszavak: anyanyelv-pedagógia, szótárhasználat, szókincsfejlesztés, szövegértés, nyelvjárás

PÉCH-SEIDL OLÍVIA – KÓBOR MÁRTA
TERMINOLÓGIAI HIBÁK A GÉPILEG FORDÍTOTT SZÖVEGEKBEN

Az utóbbi néhány év tapasztalataihoz képest komoly előrelépés történt a gépileg fordított szövegek esetében a pontosság, a nyelvi norma, vagy akár a stílus megbízhatósága szempontjából is. A neurális gépi fordítás kimeneteként kapott célnyelvi szövegek minősége még a kisebb nyelvek esetében is (pl. magyar) jelentős előrelépést eredményez a fordítási folyamat egészét tekintve. Egy-egy szűkebb szakterületen, validált terminológiai adatbázis és fordítómemória segítségével betanított fordítómotorral ma már olyan gépi fordítás készíthető, amely megközelíti a humán fordítók által előállított célnyelvi szövegek minőségét.

Mindezek következtében a fordítóipari megrendelések teljesítésére egyre inkább jellemző a gépi fordítás utószerkesztése. A fordítási folyamat változása szükségessé teszi a folyamat új szereplőjének, a gépileg fordított célnyelvi szövegnek a szisztematikus vizsgálatát, illetve a fordítások értékeléséhez eddig széles körben használt (pl. MQM Core) vagy konkrét intézményi (pl. DGT-s) hibatipológiák újragondolását. Előadásunk a gépileg fordított szövegek minőségében kiemelt szerepet játszó terminológiai hibákra összpontosít. Bemutatjuk a gépi fordítás hibáinak feltárására szervezett kutatócsoport vizsgálatainak első terminológiai vonatkozású eredményeit, illetve az általunk javasolt új hibatipológia használatának előnyeit.

Kulcsszavak: gépi fordítás, hibatipológia, terminológiai hibák, utószerkesztés

PELCZ KATALIN
KORPUSZVIZSGÁLAT A SZÖVEGFELDOLGOZÁS SZOLGÁLATÁBAN

Az előadás egy speciális korpuszból kiinduló elemzést mutat be. A korpusz a *Csak természetesen!* tanártovábbképzés résztvevőinek írásait tartalmazza: kilencvenegy adatközlő két éven át dolgozta ki és osztotta meg egymással a képzés kifejtendő kérdéseit, majd pedig az írásos produktumokat a kutatás számára rendelkezésre bocsátó résztvevők írásaiból születtett egy olyan speciális korpusz, mely tematikáját tekintve a nyelvoktatás kérdéseit járja körül. A speciális korpusz interakciókat is tartalmaz, mivel a résztvevők fórumbejegyzésként osztották meg egymással gondolataikat egy-egy téma kapcsán, és egymás írásait elolvasva sok helyen reagáltak, kezdeményeztek üzenetváltásokat. Az előadás a korpusz egy szeletét elemzi, a bevezető modul első kérdését dolgozza fel, az „Ön milyen ok(ok)ból tanul(t) idegen nyelveket?” kérdésre válaszoló írásokat, üzenetváltásokat vizsgálja. Az elemzés bemutatja, hogyan tárható fel egy témához kapcsolódó alapszókincs, miként ragadhatók meg a leggyakoribb kollokációk és kolligációk.

Kulcsszavak: korpuszvizsgálat, szövegfeldolgozás, nyelvoktatás, alapszókincs, kollokációk

POLCZ KÁROLY – KISS KATALIN – HUSZÁR ERIKA

B2 NYELVVIZSGÁVAL RENDELKEZŐ EGYETEMI HALLGATÓK GRAMMATIKAI KOMPETENCIÁJA

Az egyetemi szaknyelvi oktatásban egyre inkább megfigyelhető, hogy az angol B2 nyelvvizsgával belépő hallgatók nem rendelkeznek a hatékony írásbeli és szóbeli szaknyelvi kommunikációhoz szükséges grammatikai kompetenciával. Ez nagymértékben megnehezíti a szaknyelv oktatását. Vizsgálatunk célja a B2 angol nyelvvizsgával rendelkező egyetemi hallgatók nyelvtani kompetenciájának kérdőíves felmérése. A kérdőív kitöltésére a Budapesti Gazdasági Egyetem szaknyelvi kurzusain részt vevő közel 200 hallgatót kérünk meg. A vizsgálat elméleti háttérét a nyelvoktatásból és mérésből ismert kommunikatív kompetenciamodellek alkotják (Canale–Swain 1980, Canale 1983, *Közös Európai Nyelvi Referenciakeret* 2001). A kérdőív első részében a válaszadók nyelvtani kompetenciával kapcsolatos attitűdjét és önértékelését vizsgáljuk a következő kutatási kérdések felvetésével. Hogyan gondolkodnak a nyelvtanulók a nyelvtani kompetencia jelentőségéről, illetve hogyan ítélik meg saját nyelvtani kompetenciájukat? A kérdőív második részében a *Cambridge First Certificate* B2 szintű nyelvvizsga szövegértés és nyelvhasználati moduljából ismert mondattranszformációs feladatok felhasználásával azt vizsgáljuk, hogy a válaszadók tisztában vannak-e a B2 szinten elvárható nyelvtani szerkezetekkel. A vizsgálat eredményei várakozásaink szerint rámutatnak az egyetemi hallgatók grammatikai kompetenciájának hiányosságaira, továbbá iránymutatásként szolgálhatnak a szaknyelvi tantervek és tanmenetek kialakításához a nyelvvizsgával belépő hallgatók számára.

Irodalom:

- Canale, M. 1983. From communicative competence to communicative language pedagogy. In: Richards, J. C. – Schmidt, R. W. (eds. 2021): *Language and communication*. London: Longman. 2–27.
- Canale, M. – Swain, M. 1980. Theoretical bases of Communicative Approaches to Second Language Teaching and Testing. *Applied Linguistics*. 1. 1–47.
- Közös Európai Nyelvi Referenciakeret* 2001. Magyar változat: Budapest: Oktatási Hivatal Nyelvvizsgáztatási Akkreditációs Osztály, 2002. https://nyak.oh.gov.hu/nyat/doc/ker_2002.asp

Kulcsszavak: kommunikatív kompetencia, grammatikai kompetencia, nyelvoktatás, nyelvvizsgáztatás, *Közös Európai Nyelvi Referenciakeret*

PÓDÖR DÓRA

AZ ÍR–MAGYAR / MAGYAR–ÍR SZÓTÁRPROJEKT KIHÍVÁSAI

Jelenleg még nem létezik ír–magyar és magyar–ír szótár, ám az előkészítő munkálatok már megkezdődtek. A projekt mostani fázisában egy A2-es szintű kétirányú tanulószótár összeállítása és betördeltetése a cél 2024. szeptember 1-ig. Az előadás célja, hogy a szótárkészítés elméleti keretein belül ismertesse a készülő tanulószótárral kapcsolatos legfontosabb kihívásokat, valamint a javasolt megoldásokat: többek közt a lemmák kiválasztását, ezeknek a *Közös Európai Referenciakeret* szerinti szintezését, a kiejtéssel kapcsolatos információk megadását, valamint egyes kultúraspecifikus címszavak ekvivalenciaproblémáit. A legnagyobb kihívások akövetkezők: a jelenleg létező ír szótárak nem tanulószótárak, nem tartalmazzák a címszavak, illetve jelentéseik KER szerinti szintezését, továbbá az ír nyelv sztenderdizált kiejtése mesterségesen lett kialakítva, és az anyanyelvi beszélők mind valamilyen nyelvjárást beszélnek. A kutatás az összehasonlító módszeren alapul, mivel több ír–angol, angol–ír, ír egynyelvű szótár és angol egynyelvű tanulószótár nyelvi adatait és lexikográfiai módszereit hasonlítja össze és elemzi. Az összehasonlítás és az elemzés eredményeképpen a felmerült problémákra olyan megoldási javaslatok születtek, amelyek nemcsak a fenti szótárprojekt számára hasznosak, hanem hozzájárulhatnak a hasonló helyzetben levő nyelvek gyakorlati lexikográfiájához is.

Kulcsszavak: ír–magyar és magyar–ír szótár, tanulószótár, *Közös Európai Referenciakeret*, kiejtés, gyakorlati lexikográfia

FRANCIS PRESCOTT-PICKUP

THE CHALLENGES OF NEW TEACHERS IN HUNGARY. A POST-PANDEMIC SNAPSHOT

This paper will report on a small scale qualitative interview study involving 13 trainee and recently qualified teachers of English who were teaching during and after the Covid-19 lockdowns in Hungary. The main focus is on how the teachers coped with the challenges of teaching entirely online and how their experiences affected them when they returned to the language classroom. In particular, changes in their use of and attitude to digital technology will be examined, as well as their longer term thinking about their careers. Finally, the main findings will be contextualized more widely both within the current situation of education in Hungary and in the EU as a whole. The research was carried out by conducting in-depth qualitative interviews on a video conferencing site using an interview guide. The transcribed interviews were initially coded for units of meaning and then thematic categories were built up from related codes. The paper will focus on some but not all of the main categories and will conclude with a discussion what the implications of the research may be for mainstream foreign language education in Hungary and possible directions for further research.

Keywords: Covid-19 lockdowns, online teaching, digital technology, teacher training, qualitative interviews

PUTZ MÓNKA

MOTIVÁLÓ TÉNYEZŐK A MAGYAR FOGORVOSI SZAKNYELV TANULÁSA SORÁN

A Semmelweis Egyetem angol nyelvű képzésében részt vevő fogorvostan-hallgatók három évig tanulnak magyar fogorvosi szaknyelvet. Célunk az, hogy a hallgatók a klinikán magabiztosan tudjanak kommunikálni a betegekkel és az asszisztensekkel. A hallgatók a klinikai gyakorlatok során számos fogorvosi beavatkozást végeznek el, így a szaknyelvi kommunikációs készségek elsajátításának kiemelten fontos szerepe van. A Szaknyelvi Intézetben évek óta sikerrel működik a „Haladó magyar orvosi és fogorvosi szaknyelv” kurzus, ahova negyedéves és ötödéves hallgatókat várunk. Jelen előadásban a haladó kurzusra jelentkező hallgatók motivációját vizsgálom. Kérdőíves felmérésem eredményei alapján a szaknyelvtanulási motiváció hosszú távú fenntartásához több interkulturális és egyéni tényező is hozzájárul. A nyelvtanulásról szerzett korábbi tapasztalatok, más nyelvek ismerete pozitívan befolyásolják a tanulási folyamatot, csakúgy, mint az oktató személye. A visszajelzések szerint kiemelkedően fontos a hallgatók számára a mintakövetés, az idősebb hallgatók véleménye is. A hallgatók egyik fő motivációja a magyar (fogorvosi szak)nyelv tanulása során az instrumentális motiváció. Kevesen akarnak itt maradni, még kevesebben integrálódni, csupán a képzésük ideje alatt akarják a nyelvünket eszközként használni a céljaik eléréséhez. A nyelvtanulás számukra egyértelműen a kommunikációra való képességet jelenti, az írott formái nem lényegesek számukra.

Kulcsszavak: fogorvosi szaknyelv, kommunikáció, az oktató szerepe, mintakövetés, instrumentális motiváció

RÁCZ EDIT
GLOBALIS TÉMÁK ANGOL NYELVKÖNYVEKBEN

Globalizálódott világunk összefüggéseinek a megértése újfajta szemléletet igényel mind a tanulóktól, mind pedig a tanároktól. Ehhez olyan tananyagokra is szükség van, amelyek az egyes tantárgyak keretein belül ráirányítják a tanulók figyelmét a globalizációnak a mindennapjainkban tetten érhető következményeire. Az idegen nyelvek oktatását alapvetően meghatározzák és szervezik a nyelvkönyvek. Hazánk nyelvkönyvpiacát túlnyomórészt nemzetközi piacra szánt nyelvkönyvek uralják. Előadásomban a nyelvkönyvek egy új szemszögből történő elemzésére hívom fel a figyelmet. Azt veszem górcső alá, hogy milyen mértékben járulnak hozzá a globális nyelvkönyvek a tanulók globális szemléletre való neveléséhez. Kutatásom egy jól ismert nyelvkönyvcsalád (*English File*. 3. ed.) négy kötetére irányul. Azt vizsgálom, hogy a nyelvkönyvek szövegei milyen globális problémákat tárnak a tanulók elé. Ehhez először értelmezem a globális nevelés fogalmát és tartalmát, majd rövid áttekintést nyújtok a globális nevelés elterjedésének történetéről. A tartalomelemzés módszerével választom ki a releváns szövegeket, majd kategóriaprofilokat és nyelvkönyvprofilokat készítek. A kategóriaprofilok azt mutatják meg, hogy milyen globális témák találhatók a nyelvkönyvekben, míg a nyelvkönyvprofilok az egyes tankönyvet jellemző globális témák tekintetében. A bemutatott módszer bármelyik élő idegen nyelv tankönyvére alkalmazható, ami által további kutatások előtt nyitja meg az utat.

Kulcsszavak: globális nevelés, nyelvkönyvelemzés, fenntarthatóság, nyelvkönyvkutatás, tankönyvprofil

RÁDI ÉVA
A TEGEZŐ ÉS NEMTEGEZŐ NYELVHASZNÁLAT MEGÍTÉLÉSE EGYETEMI HALLGATÓK
ÉS EGYETEMI OKTATÓK KÖRÉBEN

A tegező és nemtegező nyelvhasználat napjainkban jelentős változáson megy keresztül. Legszembetűnőbb a tegeződés térhódítása. A szakirodalom alapján a megszólítási lehetőségek – a tegezés és a nemtegezés, azaz a T és a V formák elkülönülése ellenére – nem értelmezhetők egyszerű kétválasztásos rendszerként. A T és a V formák a hozzájuk kapcsolódó névmási és névszói formák, illetve azok hiánya miatt több funkció betöltésére is alkalmasak. Emellett lényeges tendenciaként értékelendő, hogy a T és V forma jelentésének alakulásában szerepet kezd játszani, hogy a nemtegező formákhoz hangsúlyosabban kapcsolódik az életkor, mint a tisztelet vagy a távolságtartás dimenziója, valamint a magázást egyre jobban kiszorítja az önzés a korábbinál kevésbé hivatalos jelentésben. Jelen kutatás a fenti szakirodalmi kontextusban egy kérdőíves felmérés keretében azt vizsgálja, hogy egyetemi hallgatók és egyetemi oktatók hogyan érzékelik és hogyan ítélik meg a nyelvhasználatban tetten érhető fenti változást, hogyan értelmezik a T és V formákat a bizalmasság, a távolságtartás, az egyenrangúság, az alá- és fölérendeltség dimenziói mentén, és milyen kihívást jelentő nyelvhasználati tapasztalataik vannak. A kvantitatív és kvalitatív módszereket alkalmazó empirikus kutatás azt feltételezte, hogy az azonos kulturális közeg miatt (azonos egyetemi kultúra) a két csoport eredményei a generációs különbségek ellenére konvergálnak. Az eredmények ezt csak részben igazolták.

Kulcsszavak: tegezés, nemtegezés, bizalmasság, alá-főlé rendeltség, kultúra

REMÉNYI ANDREA ÁGNES

EGY ANGOLNYELV-VIZSGA VALIDÁLÁSA ÉS AZ AUTOMATIZÁLT NYELVI MÉRÉS

A nyelvtudás értékelésének egyik visszatérő kérdése, hogy hogyan lehet a *Közös Európai Referenciakeret* (KER) szerinti tudásszinteket az angol nyelvtan és szókincs számszerűsíthető jellemzői segítségével megfogalmazni. Más szóval, melyek egy bizonyos KER-szint jellemzői a szintaktikai/lexikai pontosság és komplexitás szempontjából? Előadásomban két, egymással összefüggő kérdésre keresem a választ: hogyan lehet ezek segítségével bizonyítani, hogy egy nyelvvizsga azt méri-e, amit mérni szándékozik (ezt nevezzük vizsgavalidációnak), és hogyan lehet megoldani a nyelvvizsgákon készített angol mint idegennyelvi szövegek automatizált értékelését.

Egy magyarországi egyetemen angolszakosok számára az első év végén esedékes, B2+ szintű nyelvvizsga validálásán dolgozunk, ennek részeként egy ott gyűjtött írásbeli korpusz alapján a jellegzetes szintaktikai és lexikai komplexitás mintázatait mérjük fel, illetve ezeknek a B2+ elvárásoknak való megfeleléseit keressük. A projekt kutatási kérdése az, hogy ez a vizsga valid és megbízható módon méri-e az angol nyelvtudást B2+ szinten. A jelen kutatási kérdés az, hogy melyek azok a szintaktikai és lexikai komplexitási mintázatok, amelyek az írott szövegek tekintetében hozzájárulnak az említett nyelvvizsga validálásához.

Sokváltozós kutatási módszerünk a szintaktikai és lexikális komplexitás mintázataiban számos változó hatását vizsgálja, beleértve manuálisan és automatikusan kinyert változókat is. Több sokváltozós rendszerrel dolgozunk: a Biber-tagger/MAT (Nini 2019), az L2SCA (Lu 2017), a CVLA (Uchida–Negishi 2018), Lextutor-alapú változók (Cobb 2022) mellett néhány saját automatizált és manuális változót is bevonunk az elemzésbe (Reményi–Velner 2022, Adamova 2022, Reményi 2023). Az előadásban egy rendszerek közti statisztikai metaelemzésre teszek javaslatot. A mesterséges intelligencia fejlődésének közelmúltbeli ugrásszerű fejlődésére reflektálva röviden érintem majd a nyelvészeti elemzések további relevanciáját az automatizált nyelvi mérés területén.

Irodalom:

- Adamova, K. 2022. *The multidimensional analysis of L2 learners' writings at the B2+ level*. Kézirat. Budapest: Pázmány Péter Katolikus Egyetem.
- Cobb, T. 2023. *LexTutor Vocabprofiler*. <https://www.lextutor.ca/vp/comp/>
- Lu, X. 2017. Automated measurement of syntactic complexity in corpus-based L2 writing research and implications for writing assessment. *Language Testing*, 4. 493–511.
- Nini, A. 2019. The Multi-Dimensional Analysis Tagger. In Berber Sardinha, T. – Veirano Pinto, M. (eds.): *Multi-Dimensional Analysis. Research Methods and Current Issues*. London: Bloomsbury Academic. 67–94.
- Reményi, A. Á. – Velner, P. 2022. *Validating an EFL Examination through the Manual and Automated Quantitative Analysis of Candidates' Written Texts*. Előadás az ESSE2022 konferencián (Mainz).
- Reményi, A. Á. 2023. *Evaluating Written EFL Learner Texts through Manual and Automated Quantitative Analyses*. Előadás a HUSSE2023 konferencián (Miskolc).
- Uchida, S. – Negishi, M. 2018. Assigning CEFR-J Levels to English texts based on textual features. In Tono, Y. – Isahara, H. (eds.): *Proceedings of the 4th Asia Pacific Corpus Linguistics Conference (APCLC 2018)*. 463–467.

Kulcsszavak: angol tanulói korpusz; szintaktikai/lexikai komplexitáselemzés; tanulói szövegek KER-szint-bebecslése; automatizált nyelvi mérés

ROBIN EDINA

GÉPI FORDÍTÁS ÉS UTÓSZERKESZTÉS A FORDÍTÓKÉPZÉSBEN – HALLGATÓI FELMÉRÉS

A professzionális nyelvi közvetítés mostanra már elképzelhetetlen nyelvtechnológiai eszközök nélkül, az integrált fordítási környezetben folyó munkának pedig egyre inkább részét képezi a gépi fordítómotorok alkalmazása és az utószерkesztés. A képzőintézmények számára az új feladatokhoz szükséges kompetenciák meghatározásán és fejlesztésén túl az egyik legnagyobb dilemmát a gépi fordítás és az utószерkesztés fordítóképzésbe történő integrálása jelenti. Az oktatásban alkalmazandó irányelvek és stratégiák megfogalmazásához azonban szükséges figyelembe venni a hallgatók nézőpontját is. A jelen előadás egy kérdőíves felmérés eredményeit kívánja ismertetni, amelyet az ELTE BTK Fordító- és Tolmácsképző Tanszékének hallgatói körében végeztünk. A felmérés során azt igyekeztünk feltárni, hogyan használják a hallgatók a gépi fordítást a képzés során, és miként vélekednek az utószерkesztés tantervbe történő beépítéséről. A válaszok szerint a szakfordítóhallgatók többsége már a képzés előtt ismereteket szerez a gépi fordítómotorokról, és használja is a gépi fordítást a házi feladatok elkészítéséhez, nyelvi iránytól függetlenül. A válaszadók nagyobb része azonban legfeljebb tanácsadásért fordul a gépi fordítómotorokhoz egy-egy nehéz szövegrész kapcsán, és csupán kevesen alkalmazzák őket integrált fordítási környezetben, és interaktív fordítást is csak kevesen használnak. Mindazonáltal a felmérésben részt vevő hallgatók jelentős többsége véli úgy, hogy szükséges beépíteni az utószерkesztés oktatását a szakfordítóképzésbe, hiszen csak így tehetnek szert a piaci igényeknek megfelelő tudásra és készségekre.

Kulcsszavak: fordítóképzés, utószерkesztés, gépi fordítás, kompetencia, nyelvtechnológia

ROSENBERG MÁTYÁS

NEMZETKÖZI EGYSÉGESÍTETT ROMANI ÍRÁSRENDSZER – PRO ÉS KONTRA

A romani nyelvet beszélők között egy egységesített írásrendszer iránti igény nem új keletű, azonban a legtöbben a hétköznapi kommunikációban minden országban a többségi nyelv helyesírását használják spontán módon, azaz egyetlen nemzetközi írásrendszer sem terjedt el annyira, hogy a romani anyanyelvűek széles körben elkezdjék használni. A nemzetközi, interdialektális kommunikációhoz kifejlesztett helyesírások közül (pl. 1971-es ábécé, Pan-Vlax, amerikai romani ábécé) kiemelkedik egy folyamatosan egyre nagyobb teret nyerő változat, a könyvkiadásban egyes országokban szinte kizárólagossá vált a használata. A Marcel Courthiade által létrehozott nemzetközi morfofonematikus romani helyesírási rendszer több olyan megoldást alkalmaz (hangsúlyjelölés, morfográfok, prejotizációs magánhangzók, centrális magánhangzók jelölése stb.), amik a többire nem jellemzők. Előadásomban ezek közül most kizárólag a magánhangzójelölést érintő megoldásokat érintem, elemezve több tucat szerző könyvének, szótárának gyakorlatát szerte a világból.

Rámutatok, hogy a kifejlesztett írásmód „újításai” olyan ismert megoldásokat igyekeznek a romani nyelvre adaptálni, amelyek más nyelvekben régi hagyományt képviselnek, legitimitásukat akár több évszázados folyamatos használat garantálja, azonban a romani nyelvben való alkalmazhatóságuk, kutatásom alapján, megkérdőjelezendő. A kidolgozott rendszer nagy része (pl. hangsúlyjelölés) nem praktikus, felesleges terhet ró a nyelvhasználóra, miközben előnyei nem mutatkoznak meg, míg mások (pl. palatalizáció jelölése) több olyan problémát is okoznak, melyek újabb és újabb problémákat generálnak, ráadásul ezek között olyanokat is találunk, amelyek a rendszer hibájának tekinthetők, és nincs is rájuk megoldás. Végül bemutatom, hogy miként lehet az, hogy bár a könyvkiadás gyakorlata révén felerősödik egy olyan tendencia, ami a nemzetközi morfofonematikus romani írásmód alkalmazását várja el és tartja jónak minden nyelvváltozat esetében, az anyanyelvűek széles rétegei a gyakorlatban látványosan negligálják ezen rendszer használatát.

Kulcsszavak: romani nyelv, nyelvtervezés, ortográfia, sztenderdizáció, grafizáció

SÁRDI CSILLA
NYELVPEDAGÓGIAI SZAKKIFEJEZÉSEK HASZNÁLATA ANGOLTANÁR SZAKOS HALLGATÓK
SZAKTÁRGYI ESSZÉIBEN

Az angol nyelvű tudományos szakszövegek szóállományának hozzávetőleg 70-80 százalékát az általános, 10-20 százalékát pedig a tudományos-szakmai szókészlet kategóriájába tartozó szavak alkotják. A tudományos-szakmai szókészlet egyrészt általános-tudományos szakszavakból áll, amelyek több tudományág szakszövegeiben fellelhetők, másrészt diszciplínaszpecifikus szakkifejezésekből. Míg a tudományos-szakmai szókincs magabiztos használata kihívást jelenthet az angol anyanyelvűek számára is, az idegen nyelvű szakszövegalkotás esetében nehezíti a helyzetet, hogy a hallgatók nem rendelkeznek az angol anyanyelvi beszélőkre jellemző nagyságú szókincssel, és kisebb a gyakorlatuk angol szakszövegalkotási technikák alkalmazásában.

Kutatásom kontextusa az angol nyelvtanárképzés, ahol a hallgatók több tudományág ismereteit sajátítják el angol nyelven. A kutatásban nyelvpedagógiai szakkifejezések jellemzőit és használatát vizsgáltam a hallgatók nyelvpedagógiai témájú esszéiben. Tíz esszében azonosítottam az egy szóból álló nyelvpedagógiai szakkifejezéseket, és megvizsgáltam gyakoriságukat általános és általános-tudományos szólistákban. Megvizsgáltam azt is, hogy a szakkifejezések milyen szerepet játszanak a hallgatók esszéiben bemutatott gondolatalkotási folyamatban. A hallgatók nyelvpedagógiai szakszókincsének jelentős hányada nagy gyakoriságú szó mind az általános, mind az általános-tudományos szólisták tekintetében. A nagy gyakoriságú szavak szakkifejezésként történő használata nehézséget okoz a hallgatók számára, mert a szakszavak pontos jelentéstartományával nem minden esetben vannak tisztában, így tágabb vagy más értelemben használják azokat. Mindez gátolja a nyelvpedagógiai tárgyú jelenségek pontos meghatározását, csoportosítását és a köztük fennálló viszony meghatározását és értelmezését.

Kulcsszavak: angolnyelvtanár-képzés, általános szókészlet, gyakoriság, szólista, tudományos-szakmai szövegalkotás, tudományos szókészlet

SÁRVÁRI KINGA
FORDÍTHATÓSÁG ÉS EKVIVALENCIA A *LIED* MŰFAJÁNAK TÜKRÉBEN

Az előadás középpontjában a műfordítás és az audiovizuális fordítás határterületén álló dalok, elsősorban a német *Lied* műfajának fordíthatósági és újralfordítási kérdései állnak. Új célnyelvi dalszövegek megalkotásakor a forrásnyelvi szövegre, a zenei anyagra és az énekelhetőség szempontjaira is tekintettel kell lenni, hogy olyan kompromisszumos fordítási megoldás szülessen, mely a számos, zene és irodalom kereszttetszetében álló feltétel közül minél többnek megfelel. Franzone és Low dalfordítási taxonómiáiból kiindulva az előadás célja egy olyan műfajspecifikus fordításelemző modell felvázolása és bemutatása, melynek alkalmazásával a dalfordítások tulajdonságai számszerűsíthetők, s így a célnyelvi változatok objektív szempontok szerint is összevethetővé válnak egymással. Az elemzési modell bemutatását kvalitatív vizsgálat egészíti ki, mely rendszerbe foglalja a *Lied* nyelvi és zenei rétegére, valamint azok kölcsönhatására egyaránt tekintettel lévő, ezáltal a hagyományos műfordítás-elméleteken túlmutató modell elemzési lépéseit. E javasolt komplex analízis új terminusok (szöveg-zene kohézió és illeszkedés, vokális ekvivalencia) bevezetését is szükségessé teszi. A modell gyakorlati alkalmazási lehetőségeit egy Liszt-dal német nyelvű eredetije, valamint annak orosz nyelvű énekelhető és magyar nyelvű nem énekelhető fordításai szemléltetik. A dalfordítások sikerültségét jelző kvantitatív mutatók megalapozottabb kvalitatív jellegű fordításkritikai kijelentésekhez vezethetők el a dalfordításokat jellemzően szubjektív döntésekre hagyatkozva értékelő és kiválasztó felhasználókat. Az előadásban ismertetett kutatási eredmények adalékként szolgálhatnak a (mű)fordításkritika, az audiovizuális fordítóképzés, a zenepedagógia és a zeneműkiadás számára is.

Kulcsszavak: dalfordítás, műfordításkritika, audiovizuális fordítás, szöveg-zene kohézió, vokális ekvivalencia

SCHMIDT ILDIKÓ

A HATÁROZOTTSÁG KIFEJEZÉSÉNEK JELÖLÉSE A MAGYAR KÖZTES NYELVBEN

A magyar nyelv leírásához szervesen kapcsolódik a nyelvelsajátítás folyamatainak vizsgálata, nemcsak az első nyelv elsajátításának szempontjából, hanem a második nyelvként történő elsajátítás irányából is. Ez utóbbi, sajátos megközelítéshez köztes nyelvi kutatásokon keresztül juthatunk, amelyek jelentős mértékben hozzájárulnak a magyar nyelv szerkezeti elemeinek és azok működésének megértéséhez.

Jelen kutatásomban nem magyar első nyelvű felnőttek beszélt nyelvi jellemzőit vizsgálom köztes nyelvi keretben. Valamennyi adatközlő 15 évnél hosszabb ideje él Magyarországon, és nem tanultak magyarul formális keretek között, hanem nyelvelsajátítás útján tettek szert magyar nyelvtudásukra. Az első nyelvi háttérüket tekintve roppant változatos a kép, amely kutatómódszertani szempontból megfelel a köztes nyelvi megközelítés elméleti keretének. Az adatfelvétel két-három alkalommal történt néhány héten belül interaktív narratív interjúkon keresztül. Az adatelemzés célja, hogy megvizsgáljam a nyelvtudás alakulását olyan beszélők esetében, akik az első nyelvi beszélőket megközelítő szinten beszélnek magyarul. A kutatási eredményeket a korábbi longitudinális vizsgálataim eredményeivel vetem össze, amelynek során két gyermek beszélt nyelvi produkciójának köztes nyelvi elemzését végeztem.

Előadásomban a kutatás eredményei közül a határozottság kifejezésének jellemzőit tárgyalom morfológiai és szintaktikai szempontból. A határozott és határozatlan ragozás, valamint a tárgy jelöltségének kapcsolatát mutatom be az empiriából származó adatok alapján, majd az eredményeket a köztes nyelv elméleti keretében értékelem. Az elemzés során láthatóvá válik, hogy a nyelvhasználatban egy sajátos, a köztes nyelvre jellemző szabályrendszer van jelen, amely szisztematikus, és egy bizonyos idő után (amelynek pontos megállapítása további kutatást igényel) nem történik elmozdulás a határozottság kifejezése terén a nyelvhasználatban.

Kulcsszavak: nyelvelsajátítás, köztes nyelv, határozottság, nyelvhasználat, empirikus kutatás

SERMANN ESZTER

ONLINE FORDÍTÓI SEGÉDESZKÖZÖK HASZNÁLATA HUMÁN FORDÍTÁS ÉS A GÉPI FORDÍTÁS UTÓSZERKESZTÉSE SORÁN

A fordítói gyakorlatban az *online* fordítói segédeszközök tanulmányozása a fordításra szánt idő jelentős részét teszi ki, a fordítástudományi folyamatorientált kutatásokon belül mégis meglehetősen kevés figyelem irányul a fordítói segédeszközök típusaira, illetve azok használatára a fordítás és az utószervezés során.

A Szegedi Tudományegyetem Fordítói és Utószervezői Kompetencia Kutatócsoportja az előadásban bemutatandó kutatás keretében azt vizsgálta, milyen típusú segédeszközöket használtak a szerzői jog témaköréhez kapcsolódó szakszöveg angolról magyarra fordításához, illetve utószervezéséhez a minimális fordítói tapasztalattal rendelkező (elsőéves, 14 fő) és a tapasztaltabb (másodéves, 12 fő) fordító és tolmács mesterképzésben részt vevő hallgatók. A kutatás során, melyet 2022 tavaszán és őszén végeztünk, a hallgatókat két csoportra osztottuk: egy 350 szavas szerzői jogi témájú, angol forrásnyelvű szöveg magyar változatát az egyik csoportnak humán fordítással, a másik csoportnak utószervezéssel kellett elkészítenie. A hallgatók munkafolyamatáról az OBS Studio szoftver segítségével képernyőfelvételt készítettünk, majd Hvelplund (2017) segédeszköz-kategóriáiból kiindulva megvizsgáltuk, milyen típusú *online* segédeszközöket használtak a hallgatók (egynyelvű, kétnyelvű szótárak, korpuszalapú szótárak, terminológiai adatbázisok, gépi fordítómotorok, Google-keresés, jogszabályok), végül összevetettük az elsőévesekre vonatkozó adatokat a másodévesekével. Az eredmények megmutatják, milyen típusú segédeszközöket használtak az első- és a másodéves hallgatók, milyen hasonlóságok és különbségek figyelhetők meg a két vizsgált csoport között, valamint hogy változatosabb segédeszköz-használat jellemezte-e a tapasztaltabb fordítókat.

Kulcsszavak: folyamatorientált kutatás, jogi szakfordítás, online fordítói segédeszközök, humán fordítás, utószervezés

SERESI MÁRTA
BÁBEL-HAL VAGY BÁBEL TORNYA?
A GÉPI FORDÍTÁS PERCEPCIÓJA A NYELVI KÖZVETÍTŐK ÉS AZ EGYÉB NYELVI
SZAKEMBEREK KÖRÉBEN

A gépi fordító eszközök használata egyre inkább terjed mind a laikusok, mind a professzionális nyelvi közvetítők (vagyis tolmácsok és fordítók) körében. Ugyanakkor míg a fordítók és tolmácsok képzésükből és munkájukból adódóan tisztában vannak a gépi fordítómotorok használatának előnyeivel és kockázataival, addig lehet, hogy mások megalapozatlan elvárásokkal fordulnak a fordítómotorok felé (Bowker 2021, Liu et al 2022).

A *Language in the Human Machine Era* (LITHME, <https://lithme.eu/>) COST Action tagjai nyelvvel és nyelvtechnológiával foglalkozó kutatók. Az ő körükben töltöttünk ki 2022 tavaszán egy 42 kérdéses kérdőívet arról, hogyan használják a fordítómotorokat. Az összegyűjtött kutatási adatok egy repozitóriumban szabadon hozzáférhetők (Seresi et al 2022).

Az előadásomban azt kívánom összehasonlítani, milyen különbségeket azonosíthatunk a LITHME-tagok fordítómotor-használatában attól függően, hogy a kitöltők képzett, illetve gyakorló fordítók és tolmácsok, vagy egyéb, nyelvvel foglalkozó szakemberek voltak-e. A legfontosabb különbségeket a fordítómotorok iránti bizalom, a betáplált szövegek forrás- és célnyelvének ismerete, az eredményekkel való elégedettség és az emberi fordító helyettesíthetőségével kapcsolatban megfogalmazott válaszok terén sikerült azonosítani.

Irodalom:

- Bowker, L. 2021. Promoting Linguistic Diversity and Inclusion. Incorporating Machine Translation Literacy into Information Literacy Instruction for Undergraduate Students. *The International Journal of Information, Diversity, & Inclusion*. 3, 127–151.
- Liu, K. – Kwok, H. L. – Liu, J. – Cheung, A. K. 2022. Sustainability and Influence of Machine Translation. Perceptions and Attitudes of Translation Instructors and Learners in Hong Kong. *Sustainability*. 14, 6399. <https://doi.org/10.3390/su14116399>
- Seresi, M. – Koponen, M. – Pareja, A. – Bowker, L. – Delorme Benites, A. – Şahin, M. 2022. *LITHME WG7's Survey on Machine Translation Use Habits and Practices*. Figshare. Dataset. <https://doi.org/10.6084/m9.figshare.21165775.v1>

Kulcsszavak: gépi fordítás, fordítómotorok, LITHME, nyelvi közvetítők, nyelvi szakemberek

OR SHARABI – KATALIN FOGARASI – KÁROLY ALTDORFER

PRACTICE OF MEDICAL HISTORY DOCUMENTATION BASED ON CASE SIMULATIONS IN THE COURSES OF MEDICAL TERMINOLOGY FOR GERMAN MEDICAL STUDENTS

When writing medical reports, physicians have to switch codes between medical professional language and layman's language. This change of register occurs in writing during medical history taking, where the information elicited from the patient is documented directly in medical language in the anamnesis section. Anamnestic data include the patient's previous illnesses and interventions, his/her social circumstances, vegetative functions, noxae, as well as allergies and intolerances. In German-language findings, the present complaints, comprising their durations and characteristics, are also part of the anamnesis.

In the facultative subject Terminology of Clinical Specialties, advanced medical terminology is taught in a very practice-oriented way to the students taking part in the German language medical training of Semmelweis University. In our courses, anatomical terms are discussed in parallel with the curriculum of the subject Anatomy; their German meanings are explained based on etymological data. Subsequently, the relevant clinical terms are demonstrated for each organ system, on the one hand on the basis of authentic clinical reports, and on the other hand with the help of written simulations. Since Semmelweis University is unique in that documentation skills are also taught as part of the subject Medical Terminology, the students are given the opportunity to learn the terminology of each organ system embedded in clinical language skills.

In our presentation, we would like to introduce how the simulation of anamnesis documentation can be implemented in the teaching of medical terminology in cooperation with experts from the field of anatomy and clinical medicine. Furthermore, preliminary results are shown of what progress second semester students can make in practicing this clinical skill.

Keywords: medical terminology, German medical training, medical history (anamnesis), written simulation, clinical skills

AREZOO SHARIFRAD

LEXICO-GRAMMATICAL PROPERTIES IN TRANSLATED WRITING OF IRANIAN EFL LEARNERS

Translation and culture cannot be considered as two separate concepts; translated writing is the way that connects two or more cultures. Translation of vocabulary and grammatical structures of a source language (SL) is also dependent on the specific cultural contexts and experiences it draws from. Bassnett (1980: 13), as a cultural theorist, believes that the translation process involves something more than just a “transfer of meaning contained in one set of language signs into another set of language signs through competent use of the dictionary and grammar.” Indeed, a language cannot exist without being deeply ingrained in its cultural environment, and vice versa. This paper aimed at investigating and analyzing texts composed in terms of lexico-grammatical properties of translated writing. The data were obtained through the implementation of composing in Persian and then translating into English among B.A Iranian EFL learners at University of Kashan in spring, 2022. To achieve the goals, a sample of 107 Iranian EFL learners with same levels of MELAB proficiency test in English were selected based on the convenient sampling procedures and they were asked to answer questions and introduce themselves as much as they could firstly in Persian about 20-25 minutes and then after two weeks, the EFL learners translated their written texts to English for 25-30 minutes.

The multi-trait rating scale was carefully adopted from Cohen and Brooks-Carson's (2001) research to suit the purpose and context of the study. It included eleven items which five point Likert scale descending from 5 (excellent performance) to 1 (poor performance). The scale was adjusted to assess those features of writing that emphasized the form and function of the writing products more than the content or ideas expressed by the students. The findings of the study demonstrated statistically significant cross-cultural translation properties between writing in L1 and its translation into English in terms of the use of expressions (freedom from translation, effect variety in vocabulary and sense of the language), transitions (organizational structure, smoothness of essay and clarity of points) clauses (use of relative pronouns and use of relative pronouns) and grammar (prepositions/articles, noun /adjective agreement, verbs) rating scales ($P < 0.05$).

References:

Bassnett, S. 1980. *Translation Studies*. London – New York: Routledge

Cohen, A. D., – Brooks-Carson, A. 2001. Research on direct vs. translated writing processes: Implications for assessment. *Modern Language Journal*. 169–188.

Keywords: translated writing, expression, transition, clause, grammar, vocabulary

SINKOVICS BALÁZS

NYELVHASZNÁLAT ÉS NYELVI VÉLEKEDÉSEK SZEGEDEN ÉS KÖRNYÉKÉN

2022-ben indult Nyelvi vélekedések mintázatai Szegeden és környékén címmel kutatásunk (2022–2026, NFKI 138827) a Szögedi Szociolingvisztikai Interjú (2012–2016, OTKA K105720) folytatásaként és kiterjesztéseként. Kutatócsoportunk azt vizsgálja, hogyan viszonyulnak a diákok és a felnőttek (köztük tanárok is) az olyan nyelvváltozatokhoz, mint a köznyelv és a Szeged környéki ő-ző nyelvjárás.

Kutatásunkat a Szeged környéki nyelvjárás területén végezzük, három különböző típusú településen: egy vidéki nagyvárosban (Szeged), egy kisebb városban (Hódmezővásárhely) és egy kistelepülésen (Balástya). A kutatás során szeretnénk felderíteni, hogyan értelmezik az olyan fogalmakat a megkérdezettek, mint a köznyelv és a helyi nyelvjárás, mit gondolnak arról, hogy melyiket hol érdemes, lehet és szabad használni. Azt is szeretnénk megtudni, hogy miért elfogadható vagy természetes nyelvjárásban beszélni egyik településen, és inkább kerülendő dolog egy másikon. Az adatgyűjtés részben iskolai hospitáláson alapszik, nagyobb részben pedig szociolingvisztikai interjúkon. Első és nyolcadik osztályosokat, tanítóikat, tanáraikat, szüleik és nagyszüleik generációjába tartozókat kérdezzük nyelvi vélekedéseikről, az iskolai nyelvhasználatról. Előadásomban a kutatás alapkérdéseit, hipotéziseit és a terepmunka, az iskolai hospitálások első tapasztalatait mutatom be, kitérve arra, miért beszélnek a tanárok az iskolában egyik helyzetben ő-zve, egy másik hasonlóban pedig köznyelven.

Kulcsszavak: nyelvi attitűd, nyelvi vélekedések, nyelvhasználat, ő-ző nyelvjárás, szociolingvisztikai terepmunka

VIKTÓRIA SIROKMÁNY
MASTERING THESIS WRITING: CLIL STRATEGIES FOR PHD STUDENTS

Since 2019, Semmelweis University PhD students have been required to write their theses in English. To help students meet these requirements and develop their English writing skills, the Department of Languages for Specific Purposes at Semmelweis University has introduced a course called PhD Thesis Writing. This course uses Content and Language Integrated Learning (CLIL) and provides practical skills and guidelines for conciseness, clarity, improved grammar, structure and writing skills, scientific writing, and paraphrasing information. The need for this course emerged after the success of the Scientific Writing in English CLIL course, which highlighted the emerging need for more specific information about PhD thesis writing. The course material was developed based on PhD students' needs analysis. To ensure the course material was effective, a concordance analysis was conducted using Sketch Engine on corpora of 28 Harvard University theses and 37 UCL theses. The results of the analysis were used to showcase best practices of these institutions and help Semmelweis University students improve their writing skills. The PhD Thesis Writing course is offered at the Doctoral School and is aimed at helping students meet the language requirements of academic publishing and funding organizations. This course aims to help students gain a deeper understanding of the writing process and learn how to effectively communicate their ideas in a clear, concise, and scientific manner.

Keywords: CLIL course, English writing skills, concordance analysis, academic publishing, PhD thesis writing

SÓLYOM RÉKA
„A MODORT HOL TANÍTOTTÁK NEKED?”
FACEBOOKHOZZÁSZÓLÁSOK NYELVHASZNÁLATI „JÓTANÁCSAI”

Az előadás a Facebook kommentelőinek egymás nyelvhasználatára vonatkozó, elmarasztaló, rendreutasító hozzászólásaiban található nyelvi ideológiákat, kommunikációs elveket vizsgálja.

A kutatás a nyelvi tevékenységet társas cselekvéstípusként értelmezi, amelynek során a kommunikátorok reflexív és értékelő műveleteket hajtanak végre (Domonkosi 2007, Tolcsvai Nagy 2018): a vizsgált szövegek esetében, a közösségi oldalak „kommentszekcióiban” markáns véleményt fogalmaznak meg egymás kommunikációs kompetenciájáról (Bańcerowski 1994, Sólyom–Ludányi 2021: 69).

Az előadás 2021 júniusa és 2022 decembere közötti gyűjtésből véletlenszerűen válogatott hozzászólások egymásra reflektáló jellemzőit mutatja be. Hipotézise, hogy a reakciók között el lehet különíteni prototipikus jellemzőkkel rendelkező csoportokat. Az eredmények alapján megkülönböztethetővé válnak 1) kommunikációs, pragmatikai jellemzőkre vonatkozó (pl. „Nem tegeződünk, kisfiú!”); 2) kioktató, megszégyenítő jellegű (pl. „egy egyszerű mondatot nem tud helyesen értelmezni?”); 3) a nyelvész / nem nyelvész tevékenységére vonatkozó (pl. „ők szakácsok és nem nyelvtantanárok”); 4) idegen eredetű szavak használatát kifogásoló (pl. „Menjen a fenébe az, aki ezt leírta.”); és 5) durva, súlyos vagy egyéb helyesírási hibák javítására irányuló (pl. „az »új« nem azonos az »ujj«-jal”) megjegyzések.

Az eredmények azon túl, hogy példákkal mutatják be a befogadóiattitűd-típusokat és a kifogásolt nyelvhasználati jellemzőket, sok esetben rávilágítanak azokra a nyelvi ideológiákra (Lanstyák 2017) is, amelyek egy-egy nyelvi formára történő reakció során működésbe lépnek.

Irodalom:

- Bańcerowski, J. 1994. A kommunikációs kompetencia és összetevői. *Magyar Nyelvőr*. 3, 277–286.
- Domonkosi, Á. 2007. Attitűd, értékítélet, minősítés: az értékszempontra érvényesülése a nyelvi-nyelvhasználati reflexiókban. *Acta Academiae Paedagogicae Agriensis. Nova Series Tom. XXXIV. Sectio Linguistica Hungarica*. 38–54.
- Lanstyák, I. 2017. *Nyelvi ideológiák (általános tudnivalók és fogalomtár)*. (2017. 05. 31-ei verzió.) http://web.unideb.hu/~tkis/li_nyelvideologiai_fogalomtar2.pdf (Letöltés ideje: 2019. 12. 22.).
- Sólyom, R. – Ludányi, Zs. 2021. „A különírást vajon egybe kell írni?” Helyesírás és humor. Nyelvi ideológiák és metakognitív stratégiák. In: Rási, Sz. – Domonkosi, Á. – T. Litovkina, A. – Nemesi, A. L. (szerk.): *A humor ösvényein*. Eger–Budapest: Líceum Kiadó – Tinta Könyvkiadó. 69–82.
- Tolcsvai Nagy, G. 2018. A nyelv kulturális, ideológiai értelmezései. In: Tolcsvai Nagy, G. (szerk.): *A magyar nyelv jelene és jövője*. Budapest: Gondolat Kiadó. 32–45.

Kulcsszavak: Facebookhozzászólás, kifogásolt nyelvhasználat, kommunikációs kompetencia, nyelvi ideológia, reflexió

STURCZ ZOLTÁN

BRASSAI KORAI NYELVPEDAGÓGIAI, NYELVELMÉLETI GONDOLATAI: *NYELVTANULÁS* (1837)

Brassai Sámuel *Nyelvtanulás* című tanulmányát 1837 februárjában jelentette meg az erdélyi *Nemzeti Társalkodó* című sajtóorgánumban. A mű fő vonulata nyelvpedagógiai jellegű, de emellett nyelvelméleti, nyelvfilozófiai, sőt nyelvészeti gondolatokat is felvet a szerző. A harmincoldalas munka három egymást követő részletben jelent meg. Ez a munka az első és némileg méltánytalanul mellőzött darabja, kezdőpontja annak a gazdag elméleti és gyakorlati nyelvpedagógiai tevékenységnek, amit a szerző hosszú életpályáján felmutatott. A három résznek a szerző nem ad alcímeket, de a tematikus egységek világosan kibonthatók. Az első rész a világnyelv, az egynyelvűség, a műnyelv és a nyelvi sokszínűség kérdésein kívül a nyelv fogalmi meghatározásával és az általa felállított korai milieu-elmélet kifejtésével is foglalkozik. A második rész a nyelvtanulással, annak némely módszertani kérdésével kezdődik, majd az anyanyelv és az idegen nyelv pedagógiai viszonyának, prioritásának meghatározásával folytatódik. A korszakra vonatkoztatva az egyes nyelvek és az egyes tudományterületek praktikus összefüggését is kifejti, mindezt összekötve a nyelvi műveltség és a tehetséggondozás kapcsolatával. A harmadik rész hosszan tárgyalja a nyelvtudás, az ízlés, a gyönyörűség és a praktikum kapcsolatrendszerét, hangsúlyozva az eredeti nyelven való olvasás fontosságát. Ebben a részben egy elvi és vitairat jellegű egységgel is találkozunk: az élő nyelvek és a klasszikus nyelvek témakörben. A mű gondolatkörének elemzéséből megállapítható, hogy az egyértelműen alpmunkának tekinthető, mivel olyan felvetések vannak benne, amelyek a későbbi pedagógiai, nyelvpedagógiai pályáin során kidolgozott nagy munkák eszméi és logikai alapját adhatták. A kutatás célja a teljes körű tartalmi elemzésen túl a tanulmány születési körülményeinek bemutatása és a szerző más korai munkáival való összefüggéseinek a feltárása. Ennek érdekében a korabeli és eredeti erdélyi sajtódokumentumok, valamint a korai Brassai-művek teljességét kellett átvizsgálni. Brassai e művének megismerése a szerző életpályájának és polihisztorképének teljesebb és finomabb feltárása szempontjából is lényeges.

Kulcsszavak: nyelvpedagógia-történet, nyelvelmélet, módszertan, értékrend, tanulástechnika

SZABÓ GERGELY

TUDÁSMEGOSZTÁS EGY KÁVÉHÁZI ASZTAL KÖRÜL: A NYELVI PIKNIK MÓDSZERE

A szociolingvisztikai kutatás rég óhajtott célkitűzése az, hogy az e területen folytatott vizsgálatok széles körű társadalmi hatást érjenek el, amelybe beletartozik a beszélők nyelvi és társadalmi kérdésekre érzékeny, tudatos állampolgárrá válásának elősegítése is. E célkitűzés azonban nehezen valósulhat meg a beszélők nyelvi szakértelmének elismerése nélkül és kizárólag a kutatási tevékenységre alapozva. Előadásomban egy olyan, nyelvi pikniknek nevezett eseménysorozatot mutatok be, amely során a résztvevők nyelvész moderátor jelenlétében olyan nyelvi témákat és azok társas vonatkozásait vitatják meg kötetlen és játékos formában, amelyek mindenkit érinthetnek. A nyelvi piknik során a beszélgetés egy előre meghatározott szál mentén történik, a résztvevők a saját nyelvi élményeikből, másokkal való társalgásaikból hozhatnak példákat és megfigyeléseket, amelyeket aztán vitára is bocsátanak. Az előadás során áttekintést adok az inspirációt nyújtó filozófiai kávéházakról, a civil szociolingvisztika elméleti alapvetéseiről, a konstruktivista tanuláselméletről, valamint egy konkrét foglalkozást bemutatva számot is vetek a módszer erősségeivel és veszélyeivel. Amellett érvelek, hogy a nyelv társas beágyazottságainak teljes körű megértéséhez olyan tevékenységeket is érdemes végezniük a kutatóknak, amelyek során a tudomány elefántcsonttoronyából kilépve a beszélők saját élményei is meghallgatásra és megosztásra kerülnek. Ez egyszerre vezethet a civilek nyelvi tapasztalatai és kutatók nyelvészeti szakértelme közötti hídépítéshez, és ezáltal a szociolingvisztikai tudás sikeresebb alkalmazásához is, amelynek része az, hogy az állampolgárok figyelmessé váljanak az őket körülvevő nyelvi környezet rétegzettségére.

Kulcsszavak: nyelvi piknik, nyelvi tudás, szociolingvisztika, társadalmi hatás, tudásmegosztás

SZABÓ T. ANNAMÁRIA ULLA

A 3 T ÉS A CHAT GPT: TÁMOGAT, TŰR VAGY TILT?

A CHAT GPT FELHASZNÁLÁSI LEHETŐSÉGEI A FELSŐOKTATÁSBAN

Már a covid-19 világjárvány előtt is alapvető fontosságú volt, hogy a felsőoktatásban tanuló hallgatók rendelkezzenek digitális ismeretekkel, az elektronikus írástudás alapelvárásként jelent meg (Dringo-Horváth-Gonda 2018, Habók-Czirfusz 2013, Martin 2006, Veszelszki 2015). A digitális osztálytermek, virtuális oktatási platformok, digitális oktatási anyagok, segédprogramok használata sem új keletű, azonban a karanténidőszak alatt megnövekedett az igény ezekre a felületekre (Constantinovits-Vladár 2021).

A jelenléti oktatásba való visszatérés után is, számos jó gyakorlat megmaradt a korábbiak közül. Így, amikor 2022 végén elérhetővé vált a Chat GPT (*Chat Generative Pre-trained Transformer*), az Open AI által fejlesztett, mesterséges intelligenciát alkalmazó nyelvi modell, három lehetőség kínálkozott a felsőoktatásban oktatóknak: támogatják, megtűrik vagy tiltják a használatát. A legcélravezetőbb megoldás az új lehetőség kiaknázása, hiszen ha tiltjuk, vagy hallgatólagosan szemet hunyunk a létezése felett, azzal előnyhöz juttathatjuk azokat a hallgatókat, akik intenzíven használják az alkalmazást és számos etikai kérdés is megválaszolatlan marad. Célszerűbb megfelelő irányítás mellett új módszertani ötletek ajánlása, közös gondolkodás, tananyagfejlesztés az érintett hallgatókkal. Amennyiben megfelelő ellenőrzés mellett vezetjük be a használatát, a hallgatók kritikus gondolkodását, szociolingvisztikai érzékenységet, stilisztikai érzékét, helyesírási készségeit, kooperatív eszköztárát stb. is fejleszthetjük. Célunk, hogy nem helyettük, hanem velük készítse el az alkalmazás a feladatát.

Jelen előadás az elméleti és jogi háttér áttekintése után néhány jó gyakorlatot kíván bemutatni, melyet ebben az egyetemi félévben, a tanárképzésben tanuló hallgatókkal közösen alakítva finomítunk, teszteljük az oktatási környezetben való felhasználhatóságukat, ennek veszélyeit és korlátait.

Kulcsszók: Chat GPT, digitális kommunikáció, digitális oktatás, elektronikus írástudás, tananyagfejlesztés

Irodalom:

- Constantinovits, M. – Vladár, Zs. 2021. Covido, ergo Zoom. Kommunikációs kihívások a valós idejű online oktatásban. *Korunk*. 2. 31–37.
- Dringo-Horváth, I. – Gonda, Zs. 2018. Tanárjelöltek IKT-kompetenciájának jellemzői és fejlesztési lehetőségei. *Képzés és Gyakorlat*. 2. 21–47.
- Habók, L. – Czirfusz, D. 2013. Információcsere a digitális korban – a kommunikáció modellje, eszközei és kommunikációs helyzetek a digitális térben. *Oktatás-Informatika*. 1–2. <http://www.oktatas-informatika.hu/2013/11/habok-lilla-czirfusz-dora-informaciocsere-a-digitalis-korban-a-kommunikacio-modellje-eszkozei-es-kommunikacios-helyzetek-a-digitalis-terben/>
- Martin, A. 2006. A european framework for digital literacy. *Nordic Journal of Digital Literacy*. 2. 151–161
- Veszelszki, Á. 2015. Digitális kommunikáció. In Antalné Szabó, Á. – Raátz, J. – Veszelszki, Á. (szerk.): *Mozzsaikok a magyar nyelvről. Segédkönyv az anyanyelvi kritériumvizsgához*. Budapest: Eötvös Loránd Tudományegyetem. 119–129.

MARIANNA SZABÓNÉ HABÓK
PRESCHOOL CHILDREN'S IRONY COMPREHENSION

Children's irony comprehension has long been in the focus of research. Nevertheless, there are still many open questions about the development of irony understanding, including the steps, cognitive background and central mechanisms of the process.

My research is multifaceted. It is aimed at checking the irony comprehension of 4-5-year-old Hungarian preschoolers and at investigating the potential relationship between parental use of irony and children's understanding of irony.

The pilot study consists of two questionnaires. The first one, based on Schnell's (2021) method, investigates the irony comprehension of 4-5 year old children. Within this questionnaire there are stories with questions to assess whether the child understands the contents. The second questionnaire investigates the parents' use of irony and is mainly based on the research of Banasik- Jemielniak et.al. (2020) which showed a correlation between Polish children's level of understanding of irony and the mother's use of irony.

The analysis carried out so far suggests that fathers use irony more often than mothers and also that the children in the study have a considerably high level of irony comprehension.

The further results for the Hungarian context may provide new insights into factors that may influence the comprehension and use of irony.

Keywords: preschool, children, irony, comprehension, parental

References

- Banasik-Jemielniak, N. – Bosacki, S. – Mitrowska, A. – Wyrebek Walters, D. – Wisiecka K. – Copeland NE. et al. 2020. 'Wonderful! We've just missed the bus.' – Parental use of irony and children's irony comprehension. *PLoS ONE* 2. e0228538. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0228538>
- Schnell, Zs. 2021: Az ironia és a metafora kognitív fejlődési vonatkozásai. Kísérleti pragmatikai vizsgálódások *Argumentum*. 17, 511–531. DOI: 10.34103/ARGUMENTUM/2021/26

SZALAI ANDREA

ONLINE KRÍZISRÍTUSOK ROMA KÖZÖSSÉGEKBEN A PANDÉMIA IDEJÉN

Az előadás azt vizsgálja, hogy a pandémia miatti korlátozások hogyan befolyásolták a covid-járványban erősen érintett gábor roma közösségek kapcsolati gyakorlatait. A távolságtartást előíró rendelkezések olyan viselkedést követeltek meg, amely élesen szemben áll a gábor romák kapcsolatcentrikus morális rendjével, amelyben a szociabilitás, az osztozás gyakorlatai (pl. rokonlátogatás, vendéglátás, a gyászritusokban való részvétel) elvártak és nagyra értékelték. A korlátozások a hétköznapi interakciós rítusokban is törést okoztak (Božic 2021). A jórészt adventista gábor közösségek kríziskommunikációjában is megfigyelhető volt a vallásos diskurzusok megélénkülése. Mivel a vallásgyakorlás intézményi színterei sem voltak látogathatók, a vallási rítusok új, *grassroot*, *online* formái jelentek meg. Ilyen a *lajvo manglimo*, a közösségi médiában közvetített *online* ima, amely a szakralitáshoz fordulás és a roma közösség tagjai közötti szolidaritás és információáramlás kapcsolati rítusa. Míg az ima korábban az imaházi színtérhez kötődő intézményi vagy az otthon terében zajló privát gyakorlat volt, a covid idején etnicizált *online* kapcsolati rítussá vált, amely nagyrészt romani nyelven zajlik és a résztvevői is romák. Az imákban való részvétel transzlokális *online* gyakorlatközösséget hozott létre a kényszerű elszigeteltség idején. Egy fajta rituális ciklus alakult ki, az *online* ima a járványban való érintettség különböző átmeneteihez igazodó gyakorlattá vált. Az előadás az *online* imát a krízismenedzselés kapcsolati rítusaként (Kádár 2017) elemzi, bemutatóva annak szerkezetét, rituális jellemzőit.

Irodalom:

Božic, S. 2021. Interactional Ritual Chains and Sustainability of Lockdowns. Quarantines, „Social Distancing” and Isolation during the COVID-19 Pandemic. *Sociologija i Prostor*. 219. 13–34.

Kádár, D. 2017. *Politeness, Impoliteness and Ritual. Maintaining the Moral Order in Interpersonal Interaction*. Cambridge: Cambridge University Press.

Kulcsszavak: kapcsolati rítus, covid, *online* kommunikáció, romani nyelvhasználat

SZÉKELY DALMA

A KONSZEKUTÍV TOLMÁCSOLÁSBAN HASZNÁLT JEGYZETELÉS NYELVÉNEK MEGVÁLASZTÁSA MAGYAR-NÉMET NYELVPÁRBAN

Az előadás a Bécsi Egyetem Fordítástudományi Központjában benyújtott mesterszakos szakdolgozaton alapszik, és a konszekutív tolmácsolás során történő jegyzetelés nyelvének megválasztását vizsgálja magyar–német nyelvpárban.

A tanulmány hipotézise az, hogy a tolmácsolók az A nyelvet, a magyart használják a jegyzeteléshez, valamint hogy az angol nyelv is megjelenik a jegyzetekben.

Az első részben bemutatom a forrás-, a cél-, az A és a B nyelven történő jegyzetelés előnyei és hátrányai, valamint korábbi tanulmányok.

A második részben röviden bemutatom az elvégzett kísérletet és az eredményeket, amelyek azt mutatják, hogy a résztvevők jegyzeteléshez használt nyelvválasztásának mozgatórugója a nyelvnek a tolmácsolási feladatban betöltött státusza volt, és nem a tolmács nyelvkombinációjában betöltött helyzete. A résztvevők jegyzeteiben megjelenő angol nyelvre vonatkozó feltételezés megerősítést nyert. Az eredmények megerősítik, hogy a forrásnyelv-cél nyelv paraméter fontos szerepet játszik a jegyzetelés nyelvének megválasztásában, és hogy az angol kedvelt jegyzetelési nyelv.

Kulcsszavak: konszekutív tolmácsolás, magyar, német, angol, jegyzetelés

SZITÓ JUDIT – ALBERT VIKTÓRIA
„HÁT NEM MINDEN RECEPT EGYFORMA?” SZÁZADKÖZEPI ANGOL ÉS MAGYAR NYELVŰ
SZAKÁCSKÖNYV- ÉS RECEPTE SZÖVEGEK ÖSSZEHASONLÍTÁSA

Tanulmányunkban négy többé-kevésbé népszerű, a 20. század közepén megjelent amerikai és magyar szakácskönyvet, valamint azok receptszövegeit hasonlítottuk össze néhány műfaji és diszkurzusbeli tulajdonságuk (például strukturális konvenciók, alapvető és opcionális elemek, elrendezés és stílus) alapján. Mind a szakácskönyvek, mind a receptek hétköznapi műfaji egységeknek tekinthetők, amelyeknek vizsgálatától azt vártuk, hogy meglehetősen eltérő nyelvi és formai konvenciókat és szociokulturális gyakorlatokat tárnak fel az érintett kultúrákban. Azt feltételeztük, hogy a globalizáció jelenlegi szakasza előtt a fent említett műfaji egységek formai sajátosságai jobban elkülönültek, és inkább a saját kulturális normáikra korlátozódtak. Mivel az angol nyelvű receptek közt már 1887 óta feltűnt a hozzávalók listájának oszlopos megjelenítése, az amerikai szövegeket közelebb állónak gondoltuk a mai (angolnyelv-dominanciájú *online*) szakácskönyv- és receptdiszkurzus-mintázatokhoz, mint a magyarországiakat. Eredményeink azt mutatják, hogy a receptek vizuális összehasonlásában a vizsgált amerikai receptek valóban közelebb álltak a mai receptekhez, mint a magyar receptek. Ugyanakkor a receptszövegek térbeli elhelyezkedésének részletei mind konvencionális sajátosságokat, mind egyedi variációt mutattak. Nyelvi-kulturális különbségek adódtak a szakácskönyvek tartalmi tagolásából, valamint az olvasó megszólításának nyelvspecifikus grammatikai-pragmatikai különbségeiből. A vizsgált könyvek egyike nagyon sok jellemző tekintetében eltért a többi – népszerűbb – szakácskönyvtől. Összességében a vizsgált szakácskönyvek és receptek a vártnál jobban hasonlítottak egymásra, mint azt eredetileg feltételeztük.

Kulcsszavak: szakácskönyv, recept, magyar, angol, amerikai, diszkurzus, műfaj, 20. század

T. BALLA ÁGNES – DÉGI ZSUZSANNA
TANÁRKÉPZŐS HALLGATÓK ELKÉPZELÉSEI EGY IDEÁLIS ANGOLÓRÁRÓL
TANÁRSZAKOS TANULMÁNYAIK KEZDETÉN

Az elmúlt időszakban sok tanulmány foglalkozik a gyakorló tanárok identitásával és meggyőződéseivel, melyek fontos szerepet játszanak az osztálytermi folyamatok megértésében. Véleményünk szerint a tanári identitás kialakulása már a tanárképzés során, sőt, azt megelőzőleg kezdődik, ezért kiemelten fontos, hogy megismerjük a tanárképzős hallgatók meglátásait. Ennek érdekében két egyetemen (Szegedi Tudományegyetem [N=48] és Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem [N=16]) longitudinális vizsgálatot terveztünk, melynek célja hogy a hallgatók tanulási, tanárrá válási folyamatát nyomon kövessük.

Előadásunkban e longitudinális kutatásunk első lépéseit mutatjuk be, melyben vegyes kutatási módszerrel azt vizsgáljuk, hogy angol nyelv szakos egyetemi hallgatók képzésük elején hogyan képzelnek el egy általuk majdan tartandó ideális angolórát. Az első lépésben felvett adatok vizuális alkotásokat (rajzokat, képeket, kollázsokat stb.) és rövid írott narratívákat tartalmaznak, melyek azt mutatják, hogy a hallgatóknak már a tanulmányaik megkezdésekor határozott elképzelései vannak arról, hogy milyen egy ideális angol nyelvóra.

Kulcsszavak: tanárképzés, tanári identitás, ideális angolóra

T. NAGY LÁSZLÓ – BODA ISTVÁN KÁROLY A MESTERSÉGES INTELLIGENCIA A NYELVTANULÁSBAN?

A mesterséges intelligencia mint tényező egyre fontosabb és jelentősebb szerepet tölt be a mindennapjainkban. A digitális eszközök és általában a digitális kultúra szerepe az oktatásban is ugrásszerű fejlődésen ment és megy keresztül. Természetesen az oktatásban felhasználható számtalan lehetőség mellett a tanulás támogatásában is hasonló mértékű pozitív változások tapasztalhatóak.

Az interneten fellelhető számunkra érdekes információkat számos módon kereshetjük és találhatjuk meg. Ez az ember és gép közti kommunikáció azonban teljesen más, mint ahogy mi, emberek kommunikálunk egymással. Azaz meg kell tanulnunk a gép nyelvén „beszélni”, hogy hozzájussunk a releváns információhoz, pl. linkek formájában. Felmerül a kérdés: miért nem a gépek tanulnak meg a mi (természetes) nyelvünkön beszélni; a feltett kérdésekre egyszerűen, lényegretörően, emberi módon/nyelven válaszolni? A mesterséges intelligencia kutatásának mai eredményei már több esetben képesek erre. A jelenleg hozzáférhető MI-alkalmazások azonban a kutatáselméleti háttér szempontjából olyan fekete dobozoknak tekinthetők, amelyek működéséről legjobb esetben is csak korlátozott információk érhetők el, és amelyekre alkalmazható a Turing-teszt módszertana.

A kutatás során – empirikus módszerrel – az MI-nek adott célzott feladatok heurisztikus kiértékelésével az alábbi kérdésekre keresem a válaszokat: Mely területeken tudjuk őket használni? Mire valók? Merre tartanak? Milyen módon lehetnek hasznosak az anyanyelvi és az idegen nyelvi kommunikációban, továbbá a tanulás, ezen belül különösen az idegennyelv-tanulás támogatásában? Előadásomban a válaszokat elméletben és –konkrét példákon keresztül a – gyakorlatban is vizsgálom.

Kulcsszavak: mesterséges intelligencia, anyanyelvi és idegennyelvi kommunikáció, idegennyelv-tanulás, tanulástámogató eszközök, digitális oktatás, *online* tanulás

TANKÓ GYULA AZ ÍRÁSJEL-HASZNÁLATI HIBÁK NYELVVIZSGÁZÓI TELJESÍTMÉNYRE GYAKOROLT FELTÉTELEZHETŐ HATÁSAI

Az angol központosításnak konvenciók által szabályozott nyelvtani, szemantikai és pragmatikai funkciói vannak (Quirk et al. 1985). Következésképpen az írásjelek használata számottevően befolyásolja egy szöveg megértését, illetve a helytelen központosítás csökkentheti annak kommunikatív értékét (Patt 2013, Tankó 2012). A központosítás helyes használata kulcsfontosságú szerepet tölt be a nyelvi mérésben és értékelésben, mivel egy nyelvvizsgafeladat verbális *inputelemei* (vagyis az instrukció, a szöveg és a hozzá tartozó feladatok) befolyásolhatják a vizsgázók esélyeit arra, hogy a legjobb tudásuk szerint teljesítsenek.

A jelen tanulmány, mely egy OTKA-kutatás részprojektye, az emelt szintű angol nyelvi érettségi feladatait (olvasott szöveg értése és nyelvhelyesség) vizsgálta. A feltáró kutatás célja az *inputelemekben* előforduló mondatokon belüli írásjelhasználati hibák beazonosítása, valamint azok vizsgázói teljesítményre gyakorolt valószínűsíthető negatív hatásainak feltárása volt.

Az elemzés nyolc vizsgaidőszakban (2017–2020) használt feladatsor feladataira (32 olvasott szöveg értése és 32 nyelvhelyesség) terjedt ki. Az írásjel-használati hibák beazonosítását két kódoló egymástól függetlenül végezte el, majd a két kódolás eredményének összevetésével véglegesítette.

Az eredmények azt mutatják, hogy a vizsgált feladatok számottevő részében minden *inpu-telem* tartalmaz legalább egy központosítási hibát. A hibás írásjelhasználat, túlközpontosítás és magyaros központosítás miatt az ilyen, szövegértésen alapuló feladatok feltételezhetően indokolatlanul nehezzé válnak, továbbá mérés közben és a feladatok osztálytermi felhasználása során hibás nyelvhasználatot taníthatnak, erősíthetnek meg. A kutatási eredmények vizsgafeladat-fejlesztésben és nyelvoktatásban közvetlenül alkalmazhatók, és több jövőbeli kutatási irányt jelölnek ki.

Irodalom:

- Quirk, R. – Greenbaum, S. – Leech, G. – Svartvik, J. 1985. *A Comprehensive Grammar of the English Language*. London: Longman.
- Patt, S. 2013. *Punctuation as a Means of Medium-Dependent Presentation Structure in English. Exploring the Guide Functions of Punctuation*. Tübingen: Narr Verlag.
- Tankó, Gy. 2012. *Professional Writing. The academic context*. Rev. ed. Budapest: Eötvös University Press.

Kulcsszavak: idegen nyelvi érettségi vizsga, *inpu-telemek*, központosítás, vizsgafeladat-fejlesztés, nyelvoktatás

TÓDOR ERIKA MÁRTA

A JELENTÉSALKOTÁS REPREZENTÁCIÓI ROMÁNIAI MAGYAR FIATALOK KÖRÉBEN

Jelen előadás a romániai magyar fiatalok nyelvhasználati szokásaira és metanyelvi értékítéleteire összpontosít a „többségi kisebbségben” szocializálódó fiatalok nyelvi magatartásának tükrében. Az előadás célja a nyelvi értékítéletek feltérképezése a vendégnyelvi elemek jelentésalkotásában játszott szerepük kapcsán. A kutatás első részében arra voltunk kíváncsiak, hogy az általunk vizsgált közösség, önmegítélése szerint, milyen nyelvi repertoárral rendelkezik, és ehhez milyen értékítéleteket, viszonyrendszereket társít. Vizsgálatára egy reprezentációs gyakorlaton alapuló fókuszcsoporthoz beszélgetés során került sor. A jelentésalkotásban aktivált nyelvi repertoárra a különböző nyelveket, nyelvváltozatokat, nyelvi regisztereket, kódokat, stílust, akcentust stb. összegző fogalomként tekintünk. A vizsgálat második szakasza kérdőíves adatfelvétellel zajlott, és a vendégnyelvi elemek használatának nyelvhelyességi értékítéleteire összpontosított. Itt nem kimondottan nyelvtani helyességre, hanem a jelenség szociolingvisztikai megítélésére gondoltunk, tehát arra, hogy a nyelvi és nyelven kívüli tényezők együttesen hogyan határozzák meg a nyelvi értékítéletet. Ezt a jelenséget szociolingvisztikai értékítéletként értelmezzük, és általa a kontaktusjelenségek helyi működésének értelmezését rögzítjük. A 2022 tavaszán zajló kutatásban az esetorientált kvalitatív tartalomelemzés módszertanát követtük, melyet elsősorban a kis mintás, fiatalok közösség vizsgálata indokolt (N=65). Az adatok rávilágítanak arra, hogy milyen értékítéletek strukturálják a lokálisan egynyelvű, transzlokálisan kétnyelvű és globálisan angol domináns kisebbségi kétnyelvűséget.

Irodalom:

- Angouri, J. 2019. Quantitative, Qualitative, Mixed or Holistic Research? Combining Methods in Linguistic Research. In Liosseliti, L. (ed.): *Research Methods in Linguistics*. London: Bloomsbury Academic. 35–57.
- Dörnyei, Z. 2002. *Research Methods in Applied Linguistics*. Oxford: Oxford University Press.
- Heltai, J. 2016. Az egységes nyelvi repertoár pedagógiája. *Magyar Nyelvőr*. 4. 407–427.
<https://www.igi-global.com/dictionary/bridging-the-gap/43089>
- Ladányi, M. – Hrenek, É. 2019. *Alkalmazott nyelvészeti kiskönyvtár*. Budapest: ELTE.

Kulcsszavak: kisebbségi lét, kétnyelvűség, nyelvi értékítélet, nyelvhasználat, nyelvi magatartás

TÓTH M. ZSOMBOR

**VERBÁLIS PÁVATOLL, AVAGY A HUMOR ALKALMAZHATÓSÁGA ÉS SZEREPE
A PEDAGÓGIAI KOMMUNIKÁCIÓBAN, A TANÁRI RETORIKÁBAN**

A 21. század társadalmában egymás mellett – néha egymástól függetlenül, vagy egymásnak teljesen ellentmondva – számos értékrend, életforma létezik, melyek más és más célt tűznek ki a nevelés számára. Ezzel összefüggésben elmondható, hogy átalakulóban a pedagógiai kommunikáció, a tanári retorika is. A jelen előadás – a megújulás szellemében – a humor alkalmazhatóságát és szerepét vizsgálja a 21. század pedagógiai kommunikációjában, a tanári retorikában.

Bár a humor fogalmát az antikvitásban nem ismerték, de sokat írtak a szellemességről és a nevetésről, s a retorikák szerzői a későbbi századokban is fontosnak tartották. Az előadás a retorika terminusaival, a logosz-éthosz-pathosz hármasságából kiindulva vizsgálja a humort mint a tanári kommunikáció adaptív eszközét. Célja feltárni a magyarországi pedagógiai kommunikációban bekövetkező változások lehetséges okait, a jelenség hatásait, következményeit – elsősorban a humor mint retorikai eszköz, illetve annak a kommunikációban betöltött szerepének vonatkozásában. A primer kutatás részben ún. nem valószínűségi mintavételi eljárásokkal zajlott, részben kvalitatív módszerekkel – a motivációk feltárására. A jelenség átfogóbb ismertetését, a primer adatok pontosítását segítik a témában korábban végzett hazai kutatások adatai. Az eljárás alkalmas egy kiterjedtebb kutatás előzetes tesztelésére.

Az előadásban vázolt jelenségek, a kapcsolódó kutatási eredmények bemutatása, illetve a kutatási eredmények alapján összeállított javaslatok, a mindennapi oktatásban is alkalmazható minták, jógyakorlatok egyaránt hozzájárulhatnak a 21. században elvárt, a formális tanulási kereteken túlmutató pedagógiai módszerek megújulásához. Hogy a tanár ne csak csodálkozva nézzen, és mosolyogjon elnézően, de magában megérdemelten állapíthassa meg, hogy „*milyen frappáns és ellenállhatatlan humora van neki?*”, emellett a diák is szórakozva tanulhasson.

Kulcsszavak: alkalmazott retorika, adaptív tanítás, pedagógiai kommunikáció, nyelvi kultúra, humor

URISKA ERNA

**A COVIDICTIONARY 2.0 JÁRVÁNSZÓTÁR LÉTREHOZÁSA, AZ ÚJ SZAVAK ÉS KIFEJEZÉSEK
TEMATIKUS CSOPORTJAI**

A 2020 tavaszán Magyarországon is megjelent koronavírus-járvány több mint másfél évig velünk maradt, és az élet minden területét érintette. A pandémia kommunikációs és nyelvi hatásai is jelentősek voltak: új műfajok, pl. koronapló (Molnár 2021), illetve –párat megemlítve – magyar (Veszelszki 2020, 2022) és angol nyelvű járványszótárak (Uricska 2021, 2023), Papp Judit háromnyelvű, magyar–olasz–angol online szótára (W1) és ezzel párhuzamosan a COVID-19-hez köthető alkalmazott nyelvészeti terület is beazonosítható. A kialakulóban lévő új nyelvészeti diszciplína (virolingvisztika), amely a vírusok nyelvét, a virolektust (Istók & Lőrincz 2021) vizsgálja, nem egységes nyelvváltozatot képvisel (Istók–Lőrincz–Tóth 2022), azonban a kutatók (pl. Istók–Lőrincz 2021) kezdetben úgy gondolták, hogy a virolingvisztika új diszciplínává válhat. Most, mivel nincs egységesség ezeken a területeken, egy ernyő- vagy illusoricumfogalom (Lanstyák 2018) használható a diszciplína leírására.

Az előadás a COVIDICTIONARY második részét helyezi el ennek az új alkalmazott nyelvészeti diszciplínának a területén. Az új kötet 750 pandémiával kapcsolatos szót és kifejezést tartalmaz, valószínűleg a 2022 őszéig használatos leggyakoribbakat. Az új kommunikációs módnak a pandémia idején három funkciója volt (Istók–Lőrincz 2021): 1) figyelmeztetés, 2) stresszoldás és 3) szórakoztatás. Ezeket a szerepeket, az összegyűjtött szavak tematikus csoportjait és oktatási potenciáljukat (Uricska–Barnucz 2022) mutatja be az előadás.

Irodalom:

- Istók, B. – Lőrincz, G. 2021. Virolinguistics: Introduction to the Study of the Coronavirus Language. *Acta Universitatis Sapientiae, Philologica*. 2. 93–111.
- Istók, B. – Lőrincz, G. – Tóth, Sz. T. 2022. Semantics of the virolect with particular regard to the Hungarian language. In: *Vestník ugrovedenia = Bulletin of Ugric Studies*. 1. 48–56.
- Lanstyák, I. 2018. *Nyelvalakítás és nyelvi problémák*. Somorja: Fórum Kisebbségkutató Intézet.
- Molnár, K. 2021. *4D Diskurzus a digitális didaktikai diverzitásról. Beszélgetőkönyv*. Dunakeszi.
- Uricska, E. 2021. *COVIDictionary New words and phrases related to the global pandemic*. Budapest: Rejtjel Kiadó.
- Uricska, E. 2023. *COVIDictionary 2.0 New words and phrases related to the global pandemic*. Kecskemét: Smaragd Kiadó.
- Uricska, E. – Barnucz N. 2022. *The 21st century online-offline teaching and learning MET-model. European Conference on Social Media (ECSM)*. Krakow.
- Veszelszki, Á. 2020. *Karanténszótár. Virális tartalom*. Budapest: Inter – IKU.
- Veszelszki, Á. 2022. *Karanténszótár 2. Kor- és kórdokumentum*. Budapest: Anyanyelvpolitók Szövetsége.
- W1 = <https://www.lexonomy.eu/#p8mwspck> (10. 03. 2023)

Kulcsszavak: koronavírus-járvány, virolingvisztika, virolectus, COVIDictionary 2. 0, nyelvoktatás

ÜRMÖSNÉ SIMON GABRIELLA
AZ IDENTITÁSTUDAT, A KÓDVÁLTÁSOK, ÉS A SZINTAKTIKAI HIBÁK VIZSGÁLATA
EGY GÖRÖG–MAGYAR KÉTNYELVŰ KORPUSZBAN

Az előadás egy görög–magyar esettanulmány kétórás spontán beszéd szekvenciájának az eredményeit mutatja be a szintaktikai hibák, a kódváltások és az identitástudat tekintetében. A kutatás újdonságát az adja, hogy a görög–magyar bilingvis kisebbség nyelvhasználata kevésbé kutatott terület, mint ahogy a bilingvis egyének genderközpontú vizsgálata is, melyet szintén taglal a prezentáció. A kétnyelvű egyének felmérése, nemcsak saját kérdőívvel történt, hanem a *Language Experience and Proficiency Questionnaire* segítségével is, mely segítségével kiderül, hogy mennyiben ápolják a görög–magyar egyének a görög hagyományokat, és hogy hogyan viszonyulnak a hazájukhoz. A prezentáció számos példán keresztül mutatja be gendernyelvészeti aspektusból a spontán beszéd szekvenciák és a gyorsbeszédfolyamatok természetes velejáróit, a szintaktikai hibákat és a kódváltásokat.

A *kutatási módszert* tekintve diktafonon rögzített egy nyelvű és görög–magyar két nyelvű egyének spontán beszéd szekvenciáit elemeztem.

Kutatási célkitűzésem volt, hogy a két nyelvűek korpuszának elemzése után képet kapjak a két nem különböző beszédviselkedési formáiról, valamint hogy igazoljam: a két nem eltérő beszédstratégiákat alkalmaz, és ezek a különbségek lényegesen csekélyebb mértékűek lesznek a két nyelvűek körében, mivel a viselkedésük és a nézeteik rugalmasabbak, jobban képesek alkalmazkodni egymáshoz, kifinomultabb a metanyelvi tudatosságuk, és több szempontot vesznek figyelembe a kommunikáció során, mint az egy nyelvű társaik.

Hipotézisem alapján a két nyelvűek nyelvhasználatában nem jelentkezik olyan arányban a nemek szerinti diszkrepancia, mint az egy nyelvűeknél, mivel a két nyelvnek kora gyermekkoruktól kitett személyek viselkedése és nézetei rugalmasabbak, valamint az ilyenek toleránsabbak egy nyelvű társaiknál.

A kutatás problémahátterét tekintve megemlíteném, hogy a verbális egymáshoz viszonyulás és a nyelvhasználat kultúránként más és más jellegzetességeket mutat, melyet igyekeztem figyelembe venni a görög kultúrantropológusok és nyelvészek szakirodalmának feltérképezésével. A vizsgálati korpuszt egy 5 fős (2 nő, 3 férfi) huszonéves baráti társaság alkotta az egy- és a kétnyelvűek vizsgálatában is. Ezek a számok nem nagyok, viszont a kutatás kvalitatív jellegű, sokrétű, és többórás vizsgálaton alapszik, melyben az egyéni különbségeket részletesen vizsgálom a gyorsbeszéd-folyamatok, a kommunikatív stratégiák („ugye” partikula, felkiáltószavak, káromkodást kifejező lexémák, hümmögés, egyidejű beszéd, bók, direktívák gyakoriságának használata a két nem aspektusából), a szintaktikai hibák és a kódváltások sűrűsége tekintetében. A problémahátterhez a kísérleti eszköz, azaz a diktafon használata is hozzátartozik, mely felveti a labovi paradoxont, továbbá az is, hogy más társadalmi színtereken és közegekben másképp nyilvánulnak meg az emberek, ezért is volt fontos a releváns körülmények biztosítása mindkét hangfelvételnél: azonos korú baráti társaság megléte helyhez kötötte. Amy Sheldon véleménye, mely szerint a dichotómia kultúra- és környezetfüggő, valamint Ann Weatherall nézete a beszédakkomodációról, mind figyelemreméltó abban a tekintetben, hogy mind az egynyelvű, mind a kétnyelvű korpuszban azonos körülményeket igyekezzen teremteni a kutató, ha összehasonlítást végez, és ha eltérő kultúrából jövő egyéneket vizsgál, akkor figyelemmel kell lennie a kultúrantropológiai vonatkozásokra is.

Kulcsszavak: görög–magyar kisebbség, identitás, kultúrantropológia, kódváltások, spontán beszéd szekvencia.

VARGA ÉVA KATALIN

A DETERMINOLOGIZÁCIÓ FOLYAMATÁNAK KORPUSZALAPÚ VIZSGÁLATA

A 21. századra a tömegmédiá és az internet révén felgyorsult a szaknyelvi terminusok köznyelvbe áramlásának folyamata, a determinologizáció. A determinologizáció többlépcsős folyamat, amelynek első szakaszában gyakoribbá válik a terminusok nem szaknyelvi használata (Humbert-Droz et al. 2019), de emellett a szakszavak teljesen megőrzik szaknyelvi jelentésüket. A folyamat utolsó szakaszában metaforikus vagy metonimikus jelentésváltozáson mehetnek át, amelynek eredményeként referensük sem kapcsolatos már az adott szakterülettel (Братцева 2021). A determinologizáció szó szerinti jelentésével ellentétben azonban nem feltétlenül jelenti azt, hogy a terminus eredeti, szaknyelvi használata is megszűnik.

Előadásomban orvosi terminusok determinologizációs folyamatának jellegzetességeit a Sketch Engine alkalmazásban található orosz nyelvű *Timestamped JSI web corpus 2014–2021 Russian* internetes médiaszövegeket tartalmazó korpuszban vizsgálom. Alkorpuszok kialakításával és kulcsszavas kereséssel kiemeltem az orvosi terminusokat, majd gyakorisági vizsgálat, konkordanciák és adatvizualizáció segítségével végeztem el az elemzést. A vizsgálat eredményeként megállapítottam, hogy nemcsak a terminusok tömegmédiában való előfordulása válik gyakoribbá, hanem megnövekszik a terminusokkal alkotott szókapcsolatok száma is. Emellett megfigyelhető a nemzetközi terminusok használatának gyakoribbá válása is a vernakuláris terminológia rovására.

Irodalom:

Humbert-Droz, J. – Picton, A. – Condamines, A. 2019. How to build a corpus for a tool-based approach to determinologisation in the field of particle physics. *Research in Corpus Linguistics*. 1–17.

Братцева, А. А. 2021. Количественно-качественный подход к изучению детерминализации. *Издательство Грамота. Филологические науки. Вопросы теории и практики*. 10. 3150–3158.

Kulcsszavak: orvosi terminológia, determinologizáció, korpuszalapú elemzés, Sketch Engine, média nyelvhasználat

VARGA ÉVA KATALIN – FOGARASI KATALIN – VÉGH ANDRÁS METAFORA ÉS KÉPISÉG A TÜDŐ ELVÁLTOZÁSAINAK LEÍRÁSÁBAN

Az orvosi képpalkotó eljárások két- vagy háromdimenziós felvételek segítségével teszik láthatóvá az élő szervezet belső részeit. A leletezés során az orvosok az így kapott vizuális információkat saját érzékszervi tapasztalataik alapján kiegészítik. Észleleteik tükrözésére sokszor alkalmaznak metaforákat.

Előadásunkban 20 darab, a Semmelweis Egyetemen készült, anonimizált mellkasi röntgen- és CT-lelet alapján manuálisan és szoftver segítségével vizsgáltuk a covid-19-fertőzött betegek tüdejében tapasztalható elváltozások leírását. A CT-leletekben a tüdő kóros állapotát leíró metaforák közül (Dalpiaz–Cancellieri 2017) az angol a *GGO* (*ground-glass opacity* 'tejüveghomály') betűszó és a *crazy-paving* 'szabálytalan alakú kövekből álló burkolat' adatolható. A képi információk visszaadására a *rajzolat*, *mintázat* és a *foltos, göccs, összefolyó, éles/ elmosódott kontúrú* jelzők mellett gyakori a hasonlóan képiséget kifejező latin terminusok használata is (*transparentia, reticulatio, spikulált, sporadikus*). A tapintás útján szerezhető észleletek a *konzolidátum, köteg/ kötegezethez* és a *vaskos, inhomogén* melléknevek révén jelennek meg. A lokalizáció megjelölésére többnyire latin anatómiai nevekből képzett mellékneveket (*centrilobularis, paraseptalis*) és határozószókat (*basalisan, subpleuralisan*) használnak.

Dalpiaz, G. – Cancellieri, A. (ed.) 2017. *Atlas of Diffuse Lung Diseases*. Cham: Springer.

Kulcsszavak: orvosi nyelv, terminológia, dokumentáció, metafora, angol hatás

VÁGÁSI TÜNDE – VARGA ÉVA KATALIN – FOGARASI KATALIN – PATONAI ZOLTÁN ÁPOLÁSI DOKUMENTÁCIÓ A KORSZAKVÁLTÁS HATÁRÁN

Előadásunkban egy, a fekvőbeteg-ellátás során keletkező dokumentumtípust, az ápolási jelentést vizsgáljuk nyelvi, terminológiai és szövegtípológiai szempontból. Az ápolási dokumentációnak ezt a részét átadónak is nevezik, mivel naplószerűen tartalmazza a nappalos és az éjszakai ápolók beteg körül végzett ápolási tevékenységeit és a beteg állapotára vonatkozó észrevételeiket.

Vizsgálatunkat a kórházi dokumentáció intézetünkben folyó átfogó interprofesszionális kutatásának keretében végeztük, amelyhez egy traumatológiai osztály 21 darab, anonimizált kórlapjának ápolási dokumentumait használtuk fel. A kórlapok feldolgozása során vettük észre, hogy – a nemzetközi szabványokhoz igazodva – az ápolási jelentés is fokozatosan az elektronikus dokumentációs rendszerbe tevődik át, így egy korszakváltás tanúi lehetünk. A 21 kórlap közül 5-ben hagyományos papír alapú, kézzel írt ápolási jelentés szerepelt, 14 esetben azonban elektronikus formában, az e-MedSolution dokumentációs rendszerben volt rögzítve. A kézzel írt átadók átírása után manuális és szoftveres vizsgálatot végeztünk: kigyűjtöttük a terminusokat, rövidítéseket és betűszókat, valamint a szövegtípusra jellemző stilisztikai jellegzetességeket is, majd összevetettük az orvosi dokumentáció korábban vizsgált dekuszusával (Varga–Fogarasi–Patonai 2021). Kiemelt figyelmet fordítottunk a vizsgált szövegtípusok felhasználóira, és ennek tükrében vizsgáltuk a nyelvhasználat jellegzetességeit. Eredményeinket összehasonlítottuk az elektronikusan rögzített ápolási jelentések hasonló jellemzőivel. Mindezek alapján megállapítottuk, hogy az elektronikusan rögzített dokumentumnak mindössze egy helyén, az „Ápolói megfigyelések, események” pont alatt tartották meg a kézzel írt dokumentumok szabadon fogalmazott formáját.

Irodalom:

Varga, É. K. – Fogarasi, K. – Patonai, Z. 2021. A kórházi ellátás dokumentumai. In: Fóris, Á. – Bölcskei, A. (szerk.) *Tartalomfejlesztés és dokumentáció. Nyelvészeti kutatások.* Budapest: Károli Gáspár Református Egyetem – L'Harmattan Kiadó. 289–326.

Kulcsszavak: ápolási dokumentáció, orvosi nyelv, terminológia, dokumentáció, korpuszalapú vizsgálat, szövegtipológiai elemzés

VERESNÉ VALENTINYI KLÁRA

A MINIMÁLIS ÉS TELJES UTÓSZERKESZTÉS TANULSÁGAI KÉPESÍTŐFORDÍTÁSOKBAN

Az utóbbi három évben a gépi fordítás oktatását és utószерkesztését fokozatosan vezettük be a szakfordító szakirányú továbbképzések képesítőfordításaiban a MATE-n. A kutatásban 60.000 betűhely nagyságú szakszöveg minimális és teljes utószерkesztését vizsgáltuk hallgatói képesítőfordításokban. Rövid elméleti bevezető után előadásomban bemutatom a minimális és teljes utószерkesztés oktatásának lépéseit és módszertanát a MATE-n. Ezután példákat mutatok be a minimális és teljes hallgatói utószерkesztésről. Megállapítom, hogy bár – szemben a teljes utószерkesztéssel – a minimális utószерkesztés meghatározását sok bizonytalanság lengi körül a szakfordítóképzésben és a szakfordítói gyakorlatban, a hallgatók számára a minimális utószерkesztés nem jelentett nehézséget.

Kulcsszavak: minimális utószерkesztés, teljes utószерkesztés, képesítőfordítás, szakfordítók szakirányú továbbképzés, szakfordítói kompetenciák

VIGASSYNÉ ASZTALOS ANIKÓ

FATIKUS NYELVI ELEMEL A TANULÓI BESZÉDFORDULÓKBAN

Az előadás a diskurzuselemzés, a pragmatika és a kommunikációelmélet tudományelméleti keretében egy tanulói beszéd elemzésére vonatkozó kutatást ismertet. A fatikus nyelvi elemek a hallgatót és a beszélőt összekapcsolják, továbbá segítik a nyelv ismeretközlő szerepének létrejöttét azzal, hogy megalapozzák a beszédhez szükséges tágabb kontextust (Malinowski 1936, Hymes 1975, Robinson 2003, Tátrai 2011, Pléh 2014). A bemutatott kutatás célja a tanulói beszédben lévő verbális fatikus elemek és ezek funkciójának megállapítása, valamint a tanári beszédfordulókban megjelenő fatikus nyelvi elemekkel történő összehasonlítása. A vizsgálat által modellezhető az osztálytermi diskurzus, így a tanár és a diákok közti kapcsolat dinamikája, amelyet többek között a fatikus nyelvi elemek biztosítanak. A kutatás 12 magyar nyelvi tanóra frontális óraszakaszában vizsgálja a tanulói beszédfordulókban megjelenő fatikus nyelvi elemeket, és azokat a tényezőket, amelyek ezekre hatással vannak. A tanórákat kamera rögzítette, az így készült videós anyag (összesen 472 percnél) annotálását és szegmentálását részben a Budapesti Szociolingvisztikai Interjú kódjaival, részben az ELAN 6.0 transzkripció szoftver segítségével, egyéni kódolással végeztem. Az adatokat az SPSS 28.0. szoftver segítségével értékeltem a Kolmogorov–Smirnov-normalitás-tesztel és a Pearson-féle korrelációs vizsgálattal, továbbá a változók közötti különbségeket a független változós T-tesztel állapítottam meg. A kutatás eredményei alapján világossá vált, hogy van-e különbség a fatikus nyelvi elemek gyakorisága között a tanulói beszédfordulókban a pedagógus tapasztalata és neme alapján. Az osztálytermi diskurzus működésének feltárásával, illetve annak megismerésével, hogy a diákok beszédében milyen, a kapcsolat létrehozására és fenntartására irányuló elemek vannak, a kezdő és a gyakorló pedagógusok is jobban felismerhetik azt, hogy milyen hatást gyakorolnak a saját beszédükkel a tanulók beszédére.

Irodalom:

- Hymes, D. 1975. A nyelv a társadalomban. In: Szépe, Gy. (szerk.) *A nyelvtudomány ma*. Budapest: Gondolat Kiadó. 485–505.
- Malinowski, B. 1936. The Problem of Meaning in Primitive Language. In: Ogden, C. K. – Richards, I. A. (eds.) *The Meaning of Meaning*. Supplement I. Kegan Paul: London, 1923. 296–336.
- Pléh, Cs 2014. A nyelv evolúciója. In: Pléh, Cs – Lukács, Á. (szerk.) *Pszicholingvisztika*. Budapest: Akadémiai Kiadó. 1033–1088.
- Tátrai Szilárd 2011. *Bevezetés a pragmatikába*. Budapest: Tinta Könyvkiadó.

Kulcsszavak: tanulói beszéd, diskurzuselemzés, osztálytermi kommunikáció, pragmatika, fatikus funkció.

INA VISHOGRADSKA-MEYER

LANGUAGE DYNAMICS OF INTERCULTURAL COMMUNICATION IN PODCASTS

The purpose of the current paper is to trace linguistic parameters in podcast language, focusing on (but not limited to) prosodic characteristics. It also aims at distinguishing the correlation between implementing of certain language strategies with (target group) engagement, as revealed by the concept of the podcast series in question. An interesting observation is also provided by juxtaposing the prosodic frame of the podcast *Cultural capsule* with AI texts.

The work traces specific language parameters such as prosodic features, lexical diversity and morpho-syntactic choices and how they potentially trigger engagement in the listeners of certain podcast series. The engagement is seen as a two-fold target – prompting interest as a *per se* requirement for the functioning of the podcast, and transmitting Hungarian cultural realia to Bulgarian (naïve) listeners. For the purpose of the investigation a data-driven analysis is presented. The excerpted language material is from *Culture capsule* (Културна капсула) podcast – a monthly podcast by the *Liszt Hungarian Cultural Institute* in Sofia, Bulgaria. This cultural-specific apparatus is revealed via certain language patterns which are presented in several categories in the work.

Keywords: podcast language, podcast engagement, cultural transmission, prosodic frame, phonotactic field

VISZKET ANITA

A SZÓREND AZ ANYANYELVI NEVELÉSBEN ÉS A MAGYAR MINT IDEGEN NYELVBEN

Az előadásomban azt vizsgálom, hogy az anyanyelvi nevelés tankönyvei és szakirodalma, valamint a magyar mint idegen nyelv tankönyvei és szakirodalma milyen szemléletben és milyen részletességgel tárgyalják a magyar nyelv szórendi szabályait. Kiindulásképpen a magyar szórendi szabályokból kiemelttem 10 olyan elemet, amelyeket az utóbbi 40 év témába vágó elméleti nyelvészeti szakirodalma alapján a legalapvetőbbeknek lehet minősíteni, és ezeknek a feldolgozását vizsgáltam meg 8 tanítási célú nyelvtankönyvben (grammatikában), 13 anyanyelvi és magyar mint idegen nyelv tankönyvben, valamint az egyéb forrásokban (vizsgaanyagok stb.). Az előzetes hipotézisem az volt, hogy az elméleti nyelvészeti, anyanyelvi nevelési és magyar mint idegen nyelv megközelítések nagyon eltérőek lesznek nem csak a magyarázatokban, hanem már a témák kiválasztásában is. Ez csak részben igazolódott be: a témakiválasztásban az anyanyelvi nevelési és a magyar mint idegen nyelv tananyagok a vártnál sokkal jobban hasonlítottak egymásra, amiből az is következik, hogy sikeres lehetne a módszerek és tananyagok átjárhatóvá tétele a két diszciplína között, legalábbis az anyanyelvi nevelés egészen biztosan profitálhatna a magyar mint idegen nyelv tananyagaiból.

Kulcsszavak: anyanyelvi nevelés, magyar mint idegen nyelv, szórend, mondattan, tananyag

WALKÓ ÁDÁM

MÁTYÁS KIRÁLY ÉS A VÖRÖS MÁRTA – EGY HALLGATÓI PROJEKTMUNKA

A szekcióelőadás az eszéki Josip Juraj Strossmayer Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának Magyar Nyelv és Irodalom Tanszéke hallgatóinak egy, a 2021–22-es tanévben megvalósított projektmunkáját mutatja be, amelyben a drávaszögi „Mátyás király és a Vörös Márta” népmesét dolgozták fel a résztvevők egy bábjáték formájában. A projektmunkában első- és másodéves BA-hallgatók (magyar és horvát anyanyelvűek egyaránt) működtek együtt, rajzolták meg és készítették el a hurkapálcás bábokat, a kiegészítő kellékeket és a paravánt. A bábjáték szövege a dél-baranyai nyelvjárásban lejegyzett népmese, amelyet az eredeti nyelvváltozatban adtak elő a hallgatók, megőrizve az autentikus hangzást, erősítve az anyanyelv és a szülőföld iránti kötődést (a hallgatók egy része drávaszögi születésű), illetve a horvát anyanyelvű hallgatók a projektmunka során a kooperatív kommunikációs helyzetekben gyakorolhatták a magyar nyelvet. A bábjátékról videófelvétel is készült, amit a drávaszögi népmeséről szóló előadás keretében pedagógiai eszközként be lehet mutatni (vagy élőben újrarájtszani) a drávaszögi általános iskolákban.

Kulcsszavak: magyar mint anyanyelv, magyar mint idegen nyelv, projektmódszer, kooperatív munka, multimédia

ZSOLNAI MÁRTON

A MAGYAR MINT IDEGEN NYELV ÉS A KULTÚRAKÖZVETÍTÉS. MIT, MIKOR ÉS HOGYAN TANÍTSUNK A *STIPENDIUM HUNGARICUM* ÖSZTÖNDÍJAS HALLGATÓKNAK?

A Magyarországon tanuló *Stipendium Hungaricum* ösztöndíjas egyetemi hallgatók száma évről évre növekszik. A program sikerességéhez nagyban hozzájárulnak a felsőoktatási intézményekben oktató magyar mint idegen nyelv tanárok, akik nem csak a nyelvoktatásban vesznek részt, de a kultúraközvetítő szerepük is rendkívül fontos. A multikulturális osztálytermi közegben a hallgatók két félév alatt elsajátítják a magyar nyelv alapjait, és betekintést nyernek a magyar kultúrába.

A Tempus Közalapítvány Kuratóriuma által közreadott Végrehajtási Útmutató (2022) részletesen szabályozza a magyar nyelv és kultúra tanulásával kapcsolatos kötelezettségeket, és javaslatot tesz a kurzus szervezésére, ütemezésére és lebonyolítására. Az utasítás III.2.4./e pontja szerint a „nyelvi és kulturális komponens százalékos megoszlása nincs rögzítve”. Ennek alapján a különböző felsőoktatási intézményekben változatos gyakorlat alakult ki a kurzusok megszervezésére vonatkozóan. A nyelvoktatás során a diákok magyar kultúráról alkotott képe passzívan is fejlődik ugyan, de sokkal eredményesebb lehet a Tempus Közalapítvány által kitűzött célok teljesítése (sikeres integráció és a magyar nyelv népszerűsítése), ha a kulturális információkat tervszerűen integrálják a kurzusba a nyelvtanárok.

Kutatásom legfőbb célja a kulturális ismeretek közvetítésére használható jó gyakorlatok és jellemző tendenciák feltérképezése. A felsőoktatásban oktató magyar mint idegen nyelv tanárokkal végzett online fókuszcsoporthoz tartozó interjú eredményei hozzájárulhatnak a *Stipendium Hungaricum* ösztöndíjas hallgatók nyelvóráinak tartalmi és minőségi fejlesztéséhez. Hosszútávú célom a kulturális ismeretek tanításakor használható módszertani megközelítések szélesebb körben történő megismertetése, és aktív párbeszéd létrehozása a gyakorló nyelvtanárok és a tágabb szakmai közösség részvételével.

Kulcsszavak: magyar mint idegen nyelv, *Stipendium Hungaricum*, kultúraközvetítés, szakmódszertan, jó gyakorlatok